

XXX. évfolyam, 1. szám

2023. február 15.

PRIETENIA

PRZYJAZŃ

ПРИЯТЕЛСТВО

URTÁSÍJÉ

PRIJATELSTVA

PRJATELSTVO

ДРУЖБА

PRIJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРИЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԵՎՈՐՆԻԹՅՈՒՆ

AMALIPE

ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

Veszprém-Balaton Európa Kulturális Fővárosa

Az Európa Kulturális Fővárosa címet több mint 30 éve hozták létre Melina Mercouri görög származású színésznő és kulturális miniszter javaslatára, és azóta is az EU kultúrpolitikájának egyik legjelentősebb produktuma. A címet az EU Oktatásügyi, Ifjúságpolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatósága ítéli oda annak érdekében, hogy rávilágítson tagállamainak kulturális gazdagságára, növelve az európai polgárok közös kulturális térségéhez való tartozásának érzetét és ezáltal egymás jobb megértését.

Veszprém és a Balaton régió mellett a romániai Timișoara/Temesvár és a görögországi Elefszína is viselik 2023-ban az Európa Kulturális Fővárosa (EKF) címet.

Ahogy a veszprémi a szervezők fogalmaztak: bemutatják Európának a királynék városát, Veszprémet és a Balaton régió páratlanul gazdag kulturális, tudományos, művészeti, zenei, irodalmi, kulináris kincseit, pezsgő, sokszínű életét. Színpompás megnyitóval köszöntötte a város és a régió január 21-én a látogatókat és gazdag programmal várja egész évben a bel- és külföldi érdeklődőket, turistákat. Ezeket a VEB2023 oldalon olvasóink is megtalálják.

Köszöntjük Európa Kulturális Fővárosait!

BARÁTSÁG

XXX. évfolyam, 1. szám

2023. február 15.

TARTALOM

KITÜNTETETTEK

Nemzetiségekért Díj – 2022	10984
Justitia Regnorum Fundamentum díjjal ismerték el az Országos Nemzetiségi Tanács munkáját	10988

KÖZÖS EURÓPÁNK

Elüzetési Emléknep Környén	10992
Évkezdő körkép a nemzetiségi önkormányzatokban és iskolákban	10993
Wallenberg-díjasok	11003
Magyarországi Német Önkormányzatok Napja, gálaműsor	11007
Németbánya három értéke a Veszprém Megyei Értéktárban	11011
Bál volt – bál lesz	11015

TARTALOMJEGYZÉK – 2022	11021
------------------------	-------

BEMUTATJUK

Skrlnné Sákán Tímea ügyvezető igazgatót	11024
---	-------

TÉLI ESTÉKRE

Zoltán Bárkányi Valkán: Kara néni karácsonya (elbeszélés)	11026
Nagy Kiril: Sárgaházi etűdök (4 részlet)	11028
Varga Ilona: Joka XV.	11032

HÁZAINK TÁJA

Fánkok – nemcsak Farsangkor	11036
-----------------------------	-------

INHALT, CONTENTS	11038
------------------	-------

Előfizethető
az Országos Nemzetiségi
Önkormányzatok Szövetsége
Barátság folyóirat számlaszámán:
11743057-26413457

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Kapcsolat: Somogyi Zsuzsanna, ONÖSZ
e-mail cím: zsuzsanna.somogyi@slovaci.hu
telefon: +36 30 211 3980

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsonös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.

Alapította 1994-ben:
Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:
Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:
Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:
Mayer Éva

Olvasószerkesztő:
Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:
Szélpál Éva

Szerkesztő munkatárs:
Balányi Klára

A szerkesztőség postacíme:

Barátság szerkesztősége

1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:

baratsagujsag@gmail.com

eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149 (nyomtatott)

Terjeszti az ONÖSZ

és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:

Croatia Kulturális, Információs és Kiadói
Nonprofit Kft.

Felelős vezető:

Skrlinné Sákán Tímea ügyvezető igazgató

www.croatica.hu

ISSN 2061-0718 (Online)

Online szerkesztő:

Domainsector Kft.

<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését

a Miniszterelnökség

Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért

Felelős Államtitkársága,

a Közhatalnok Hermann-Niermann Alapítvány,

az Országos Horvát Önkormányzat

és a Bethlen Gábor Alapkezelő

támogatta.

Lakatos Klára műveiből

Letűnt arcok

Teve-tova vágta

Címlapunokon: Lakatos Klára: Meditatív vágta

Blickpunkt 2022

A Magyarországi Német Kulturális és Információs Központ tizennegyedik alkalommal rendezte meg a Blickpunkt – A képek versenyt. Idén 308 kép indult a versenyen, és a három fődíj mellett különdíjakat is kiosztott a zsűri.

További információk a versenyről az intézmény honlapján található: www.zentrum.hu

Fődíj – fotó kategória: **Tóth Gábor – Szent a vízén** (Nepomuki Szent János nemcsak a folyók, a hidak, a hajósok, a vízimolnárok és a halászok, hanem Dunaharaszti védőszentje is. Ünnepe kis lámpásokat úsztatnak a vízén, Dunaharasztiin pedig a szent szobra csónakba száll. A kép 2022. május 22-én készült.)

Fődíj – archív fotó kategória:

Schmidt-Gubó Krisztina – Zenészpórtre

Csolnokról (A képen idősebb Koller József,

az 1904-ben alakult Koller-zenekar alapítója látható.

A csolnoki zenei élet meghatározó alakjáról nemrégiben, egy kutatómunka során került elő ez az 1940-es években készült fotó.)

Fődíj – képslap kategória: **Gommernann Krisztina – Képzeld el!** (Helytörténeti Gyűjtemény, Mucsi)

A Barátság folyóirat különdíjasa: **Szabó Ferenc – Méhes** (A Wagensommer család méhészete Biatorbágyon)

A Barátság különdíjasa: **Handler Dorina – A bolyi Tárnok mézeskalács-készítő munka közben**

Ünnep a pécsi Kodály Központban

Cikkünk a 11007. oldalon olvasható.

A városlődi Paul Angermann Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola gyermekkórusa (vezető: Pfeiferné Takács Hajnalka)

Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa Táncsoportja, zenei kíséret: Biatorbágyi Ifjúsági Fúvószenekar

Pécsi Leöwey Táncsoport, vezető: Heil Helmut

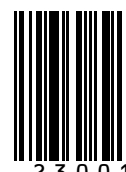
Városlődi Dalkör, vezető: Pfeiferné Takács Hajnalka, zenei kíséret: Bauernhuber József

Vecsesi Hagyományörző Zeneegyesület Ifjúsági Fúvószenekara, karnagy: Szabó Imre

Ára: 300 Ft

Máy Péter felvételei

9 771218 014004 2 3 0 0 1

Veszprém-Balaton Európa Kulturális Fővárosa

Az Európa Kulturális Fővárosa címet több mint 30 éve hozták létre Melina Mercouri görög származású színésznő és kulturális miniszter javaslatára, és azóta is az EU kultúrpolitikájának egyik legjelentősebb produktuma. A címet az EU Oktatásügyi, Ifjúságpolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatósága ítéli oda annak érdekében, hogy rávilágítson tagállamainak kulturális gazdagságára, növelve az európai polgárok közös kulturális térségéhez való tartozásának érzetét és ezáltal egymás jobb megértését.

Veszprém és a Balaton régió mellett a romániai Timișoara/Temesvár és a görögországi Elefszína is viselik 2023-ban az Európa Kulturális Fővárosa (EKF) címet.

Ahogy a veszprémi a szervezők fogalmaztak: bemutatják Európának a királynék városát, Veszprémet és a Balaton régió páratlanul gazdag kulturális, tudományos, művészeti, zenei, irodalmi, kulináris kincseit, pezsgő, sokszínű életét. Színpompás megnyitóval köszöntötte a város és a régió január 21-én a látogatókat és gazdag programmal várja egész évben a bel- és külföldi érdeklődőket, turistákat. Ezeket a VEB2023 oldalon olvasóink is megtalálják.

Köszöntjük Európa Kulturális Fővárosait!

BARÁTSÁG

XXX. évfolyam, 1. szám

2023. február 15.

TARTALOM

KITÜNTETETTEK

Nemzetiségekért Díj – 2022	10984
Justitia Regnorum Fundamentum díjjal ismerték el az Országos Nemzetiségi Tanács munkáját	10988

KÖZÖS EURÓPÁNK

Elűzetési Emléknep Környén	10992
Évkezdő körkép a nemzetiségi önkormányzatokban és iskolákban	10993
Wallenberg-díjasok	11003
Magyarországi Német Önkormányzatok Napja, gálaműsor	11007
Németbánya három értéke a Veszprém Megyei Értéktárban	11011
Bál volt – bál lesz	11015

TARTALOMJEGYZÉK – 2022	11021
------------------------	-------

BEMUTATJUK

Skrlnné Sákán Tímea ügyvezető igazgatót	11024
---	-------

TÉLI ESTÉKRE

Zoltán Bárkányi Valkán: Kara néni karácsonya (elbeszélés)	11026
Nagy Kiril: Sárgaházi etűdök (4 részlet)	11028
Varga Ilona: Joka XV.	11032

HÁZAINK TÁJA

Fánkok – nemcsak Farsangkor	11036
-----------------------------	-------

INHALT, CONTENTS	11038
------------------	-------

Előfizethető
az Országos Nemzetiségi
Önkormányzatok Szövetsége
Barátság folyóirat számlaszámán:
11743057-26413457

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Kapcsolat: Somogyi Zsuzsanna, ONÖSZ
e-mail cím: zsuzsanna.somogyi@slovaci.hu
telefon: +36 30 211 3980

BARÁTSÁG

TARTALOMJEGYZÉK 2022

Címlapunkon közölt művek

- Bartl József: Pöttyözött kép fejfával
fotó: Grund Lajos / Zentrum.hu
XIX. évfolyam, 5. szám, borító 1
- Bartl József alkotásaiból
fotó: Grund Lajos / Zentrum.hu
XIX. évfolyam, 5. szám, borító 2
- Botos Péter: Negyedgömbök
feketével, kockákkal
XIX. évfolyam, 6. szám, borító 1
- Botos Péter alkotásaiból
fotó: Getto Márton / Zsdrál Art
Pop-Up Galéria
XIX. évfolyam, 6. szám, borító 2
- Hruska Beatrix alkotásai
XIX. évfolyam, 3. szám, borító 2
- Orsós Teréz: Menyasszony
XIX. évfolyam, 1. szám, borító 1
- Orsós Teréz alkotásai
XIX. évfolyam, 1. szám, borító 2
- Roszen Ruszev: Cím nélkül
XIX. évfolyam, 4. szám, borító 1
- Roszen Ruszev alkotásaiból
XIX. évfolyam, 4. szám, borító 2
- Szegedi Csaba: Nap-fúga
XIX. évfolyam, 2. szám, borító 1
- Szegedi Csaba alkotásai
XIX. évfolyam, 2. szám, borító 2
- Wagner János: A fák világa
XIX. évfolyam, 3. szám, borító 1

Képriportok

- Elballagtak...
XIX. évfolyam, 3. szám, borító 4
  - Ullmann Katalin egyedi művészi
kerámia ékszerei
XIX. évfolyam, 2. szám, borító 3-4
  - Ünnepep Méhkeréken
XIX. évfolyam, 6. szám, borító 3
- Bernadett Blazsetin/Hrvatski Glasnik:
Horvátok Napja Felsőszentmártonban
XIX. évfolyam, 6. szám, borító 4
- Bölcsey Miklós: Németek Napja
XIX. évfolyam, 4. szám, borító 4
- Gohér Krisztina: Őszi hangulatban
XIX. évfolyam, 5. szám, borító 4
- Grund Lajos / Zentrum.hu: Bartl 90
XIX. évfolyam, 5. szám, borító 3
- Kiss Andrea, Török Tamás: Szlovákok
Napja
XIX. évfolyam, 4. szám, borító 3
- Stipan Balatinac/Hrvatski glasnik:
Busójárás Mohácson
XIX. évfolyam, 1. szám, borító 3-4

Riportok, interjúk

- A Pro Cultura Minoritatum Hungariae
2022. évi díjazottai
fotók: Balányi Klára
XIX. évfolyam, 3. szám, 10744. old.

- Ararat – Örménységért Díj
fotók: Balányi Klára
XIX. évfolyam, 5. szám, 10870. old.
  - Az országgyűlés új nemzetiségi
szószólói
XIX. évfolyam, 3. szám, 10746. old.
  - Díjátadó és tanulmányi kirándulás
Abádszalókon, Ember Mária
nyomában
XIX. évfolyam, 4. szám, 10831. old.
  - Elindult a 2022-es népszámlálás
hivatalos honlapja
XIX. évfolyam, 4. szám, 10803. old.
  - Gratulálunk a kitüntetetteknek!
XIX. évfolyam, 2. szám, 10684. old.
  - Sváb énekek és mondókák Vecsésről
fotók: Balányi Klára
XIX. évfolyam, 6. szám, 10938. old.
  - Szlovákok Napja Szarvason
XIX. évfolyam, 4. szám, 10810. old.
  - Tanévvégi körkép
fotók: Gohér Krisztina, MNÁMK
intézményi képtár
XIX. évfolyam, 3. szám, 10756. old.
- Balányi Klára: Ahol egyfelé eveznek, az
eredményeken is látszik
*Interjú Soltész Miklóssal, a
Miniszterelnökség egyházi és
nemzetiségi kapcsolatokért felelős
államtitkárával*
XIX. évfolyam, 1. szám, 10628. old.

Balányi Klára: „Biztos voltam benne, hogy nekem ezen a pályán kell lennem”
XIX. évfolyam, 3. szám, 10751. old.

Balányi Klára: Egy közvélemény-kutatás és eredményei
XIX. évfolyam, 1. szám, 10641. old.

Balányi Klára: Egy nap a budaörsi Jakob Bleyer Heimatmuseumban
XIX. évfolyam, 5. szám, 10864. old.

Balányi Klára: Lélekből festett képek
XIX. évfolyam, 6. szám, 10940. old.

Balányi Klára: „Mindig is pedagógus akartam lenni, jól érzem magam a gyerekek között”
XIX. évfolyam, 3. szám, 10753. old.

Balányi Klára: Nagy Gusztáv életútja kalandos regény és példa egyben
XIX. évfolyam, 4. szám, 10804. old.

Balányi Klára: Surman-Majeczki Martin, a tanár, aki kosárral jár
XIX. évfolyam, 4. szám, 10806. old.

Balányi Klára és Mayer Éva összeállítása: Nemzetiségek az országgyűlési választások előtt
fotó: Gregor Gallai
XIX. évfolyam, 1. szám, 10630. old.

FUEN: Berlinben ülésezett az Európai Nemzetiségek Föderatív Uniója
XIX. évfolyam, 5. szám, 10869. old.

Gohér Krisztina: Bor és tambura
Nyúlné dr. Pühra Beáta lett az „Év Bortermelője Magyarországon 2021”
XIX. évfolyam, 4. szám, 10819. old.

LDU Presse: 26. Országos Gála a Magyarországi Német Önkormányzatok Napján
fotók: Bölcskey Miklós
XIX. évfolyam, 4. szám, 10814. old.

LDU Presse: „A tanító nem varázsló, hanem kertész – és ez a kertész-szerep különösen kedvemre való.”
Apáczai Csere János-díjjal ismerték el Schindler László munkásságát
XIX. évfolyam, 4. szám, 10822. old.

Kiss Balázs: „Minek nevezzetek? – Az egyéni nemzetiségi névhasználat aktuális kérdései”
XIX. évfolyam, 6. szám, 10936. old.

Lipták Judit: 40 éve szolgálatban – Laukó Zsuzsanna pedagógus
XIX. évfolyam, 5. szám, 10878. old.

MTI: II. Nemzetiségi Alumni Találkozó
fotó: Botár Gergely
XIX. évfolyam, 2. szám, 10685. old.

Simon Éva: Nyisztor György Emlékév – Ünnep Méhkeréken
XIX. évfolyam, 6. szám, 10969. old.

Székely András Bertalan:

A petróleumlámpától az egyetemi katedráig
Beszélgetés dr. Busics Györggyel
XIX. évfolyam, 3. szám, 10758. old.

Tanulmányok, dokumentumok, publicisztikák, megemlékezések

- „A magyarországi németek élete Bonyhádon és környékén”
15 éves a Bonnhardt Nachrichten
fotók: Máté Réka
XIX. évfolyam, 6. szám, 10973. old.
  - A Néprijai Társaság közleménye:
Elhunyt Eperjessy Ernő
XIX. évfolyam, 3. szám, 10743. old.
  - Bonyhádon tartották a magyarországi németek elhurcolásának és elűzetésének emléknepjét
fotó: Ruip Gergő
XIX. évfolyam, 1. szám, 10623. old.
  - Nemzetiségekért-díjazottak 2021-ben
fotó: Balányi Klára
XIX. évfolyam, 1. szám, 10624. old.
  - Temetői séták
XIX. évfolyam, 5. szám, 10872. old.
- Geiger György: Szoba 80 lépcsőfokkal a Duna-szint felett
(kissé misztikus kalandozás a távozni készülő trombitám körül)
XIX. évfolyam, 3. szám, 10765. old.
- Hegedűs Sándor: A XIX. század nagy mecénása, Tomori Anasztáz
„Az utolsó nagykőrösi görög”, a muszka professzor, aki félig lengyel, félig szerb és egészében magyar
XIX. évfolyam, 4. szám, 10826. old.
- Hegedűs Sándor: Gárdonyi 100
Végéhez közeledik az egri emlékév
XIX. évfolyam, 5. szám, 10879. old.
- Hegedűs Sándor: Húsvétra...
XIX. évfolyam, 2. szám, 10686. old.
- Hegedűs Sándor: Karácsony, távol s közel
Címszavak a Karácsonylexikonból
XIX. évfolyam, 6. szám, 10924. old.
- Hegedűs Sándor: Kincsek az értéktárakból
XIX. évfolyam, 1. szám, 10654. old.
- Hegedűs Sándor: Kincsek az értéktárakból
XIX. évfolyam, 2. szám, 10698. old.
- Hegedűs Sándor: Kincsek az értéktárakból
XIX. évfolyam, 3. szám, 10772. old.

Hegedűs Sándor: Kincsek az értéktárakból
XIX. évfolyam, 4. szám, 10838. old.

Hegedűs Sándor: Kincsek az értéktárakból
XIX. évfolyam, 5. szám, 10890. old.

Hegedűs Sándor: Kincsek az értéktárakból
XIX. évfolyam, 6. szám, 10950. old.

Hegedűs Sándor: Petőfi 200
XIX. évfolyam, 6. szám, 10966. old.

Herczeg Róbert: A holokauszt sajátos megjelenítése Ember Mária és Ember Judit életművében
A Hajtűkanyar című regény és az árnyékában megbúvó gyöngyszemek
XIX. évfolyam, 4. szám, 10832. old.

Konrád Imre: Orsós Teréz festőművész halálára
XIX. évfolyam, 1. szám, 10644. old.

LDU Presse: Tovább bővül a tanösvények hálózata
XIX. évfolyam, 2. szám, 10692. old.

Maruzsné Sebó Katalin: Dagmar Mária Anoca 70
XIX. évfolyam, 1. szám, 10650. old.

MTI: Búcsúzunk – Kalász Mártontól
XIX. évfolyam, 1. szám, 10648. old.

Paulik Antal: A lakosságcsere a magyarországi szlovákok emlékezetében
XIX. évfolyam, 3. szám, 10792. old.

Szokolay Sándor: Búcsúzunk Benedek István Gábortól
XIX. évfolyam, 6. szám, 10943. old.

Török Tamás: Megújuló remények és fenyegető leszakadás: kettős tendenciák a nemzetiségi jogvédelemben a Nemzetiségi Biztoshelyettes 2021. évi tevékenysége nyomán
XIX. évfolyam, 5. szám, 10882. old.

Vízer Balázs: Európa kulturális fővárosai, 2022
XIX. évfolyam, 2. szám, 10690. old.

Prózai művek

Benedek István Gábor: A vendég
XIX. évfolyam, 6. szám, 10944. old.

Dagmar Mária Anoca: A fiú fordítás: Csotán Ferenc
XIX. évfolyam, 1. szám, 10651. old.

Fuhl Imre írásaiból
XIX. évfolyam, 3. szám, 10790. old.
XIX. évfolyam, 3. szám, borító 3

Varga Ilona: Joka IX.
XIX. évfolyam, 1. szám, 10659. old.
Varga Ilona: Joka X.
XIX. évfolyam, 2. szám, 10704. old.
Varga Ilona: Joka XI.
XIX. évfolyam, 3. szám, 10778. old.
Varga Ilona: Joka XII.
XIX. évfolyam, 4. szám, 10844. old.
Varga Ilona: Joka XIII.
XIX. évfolyam, 5. szám, 10896. old.
Varga Ilona: Joka XIV.
XIX. évfolyam, 6. szám, 10956. old.

Versek, műfordítások

• Karácsonyi versek
XIX. évfolyam, 6. szám, 10964. old.
Becker Robert: Kiszámoló; Rímcibáló
XIX. évfolyam, 2. szám, 10719. old.
Berényi Mária versei
XIX. évfolyam, 2. szám, 10714. old.
Füst Milán: Áttetsző, tengerzöld
XIX. évfolyam, 5. szám, 10863. old.
Gyura Papharhaji verseiből
fordítás: Brasnyó István, Fehér Ferenc
XIX. évfolyam, 2. szám, 10716. old.
Jankovich Ferenc: Anyám dalolt
XIX. évfolyam, 2. szám, 10719. old.
Juhász Gyula: Húsvétra
XIX. évfolyam, 2. szám, 10683. old.
Kalász Márton: Virrasztó – távol; Tál;
Marie
XIX. évfolyam, 1. szám, 10649. old.
Káli Horvát Kálmán verseiből
XIX. évfolyam, 2. szám, 10720. old.
Kányádi Sándor: Novemberi szél
XIX. évfolyam, 5. szám, 10863. old.
Klotz Mária versei
XIX. évfolyam, 2. szám, 10718. old.
Kosztolányi Dezső: Fasti
XIX. évfolyam, 2. szám, 10683. old.
Nagy Gusztáv Petőfi-fordításaiból
XIX. évfolyam, 2. szám, 10712. old.
Radnóti Miklós: Szerelmes vers
november végén
XIX. évfolyam, 5. szám, 10863. old.

Rácz Lajos verseiből
XIX. évfolyam, 2. szám, 10717. old.
Tarasz Sevcsenko versei
fordítás: Weöres Sándor
XIX. évfolyam, 2. szám, 10713. old.
Zincsenko Valentina versei
fordítás: Grigássy Éva
XIX. évfolyam, 2. szám, 10721. old.

Könyvekről

• A cigányok tündérországa
fotó: Balányi Klára
XIX. évfolyam, 3. szám, 10786. old.
• Roma reprezentáció Magyarország
közterein
XIX. évfolyam, 4. szám, 10824. old.
Lásztity Nikola: Milosevits Péter
London, Pomáz című regénye
(*fenomenológiai interpretáció*)
fotó: Bajtai László
XIX. évfolyam, 5. szám, 10911. old.
Maja Matijević és Vjekoslav Blazsetin:
Kátoly – századokon át őrzött kincs
könyvajánló
XIX. évfolyam, 1. szám, 10668. old.
Maruzsné Sebó Katalin: Fuhl Imre
FuhlExtrájáról
XIX. évfolyam, 3. szám, 10787. old.
Székely András Bertalan: Egy közösség
értéke nem a számbeliségen múlik
*Megjelent a Magyar Néprajzi Társaság
legújabb kötete*
fotók: Bodnár Mónika, Gerály Zoltán,
Vojczek József
XIX. évfolyam, 2. szám, 10731. old.
Zentrum: Kollár-Klemencz László: Öreg
Banda
XIX. évfolyam, 1. szám, 10667. old.

Szélpál Éva összeállítása

Kiállítás

• Bartl 90
fotó: Bajtai László
XIX. évfolyam, 5. szám, 10904. old.
Mayer Éva: Kontempláció
*A DUNARTCOM Somorjai Nemzetközi
Művésztelep gyűjteményének
válogatása*
XIX. évfolyam, 5. szám, 10888. old.

Rajzok, festmények

Bartl József alkotásai
XIX. évfolyam, 5. szám, 10904. old.
Oroján István pasztellrajza
XIX. évfolyam, 2. szám, 10718. old.
Roszen Ruszev grafikája
XIX. évfolyam, 2. szám, 10715. old.

Színház

• JELEN/LÉT 2022
*A Magyarországi Nemzetiségi
Színházak Fesztiválja*
XIX. évfolyam, 2. szám, 10722. old.

Mellékletek

Szélpál Éva: BARÁTSÁG
tartalomjegyzék – 2021
XIX. évfolyam, 1. szám, 10673. old.

Házaink tája

Adventi mézes sütemények
XIX. évfolyam, 5. szám, 10916. old.
Az év végi ünnepek finomságai
XIX. évfolyam, 6. szám, 10976. old.
Hagyományos zsidó ételek
XIX. évfolyam, 4. szám, 10856. old.
Régi ízek egy bakonyi sváb falu,
Németbánya konyháiból
XIX. évfolyam, 1. szám, 10676. old.
Szlovák ételreceptek
XIX. évfolyam, 2. szám, 10736. old.

Nemzetiségekért Díj – 2022

A Nemzetiségek (korábban: Kisebbségek) Napja alkalmából immár huszonhetedik alkalommal került sor a hazai nemzetiségekért legtöbbet tett személyek és szervezetek elismerésére. Az ünnepi megemlékezésnek és a 2022. évi Nemzetiségekért Díjak átadásának december 16-án a budapesti Bolgár Művelődési Ház adott otthont. Az említett elismeréssel az elmúlt évben is a magyarországi nemzetiségek érdekében a nemzetiségi közéletben, az oktatásban, a kultúrában, az egyházi életben, a tudományban, a tömegtájékoztatóban, a gazdasági önszerveződés területén példaértékű tevékenységet végzőket jutalmazták. Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke megbízásából a díjakat **Soltész Miklós** egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkár **Fülöp Attilával**, a Belügyminisztérium gondoskodáspolitikáért felelős államtitkárával adta át a következő személyeknek, illetve szervezeteknek.

Bajcsev Encsev Péter

Hagyományos bolgárkertész családból származik. Az életét kitöltő kertészkedés mellett a magyarországi bolgár közösség és közélet aktív tagja, aki a hagyományokat követve jelentős adományokkal járult hozzá a Bolgár Művelődési Ház, továbbá a Szent Cirill és Szent Metód Bolgár Ortodox templom harangtornyának felépítéséhez. Sokáig tagja volt a Magyarországi Bolgárok Egyesületének, illetve az egyházbizottságnak. A Dunaharaszti Bolgár Önkormányzat elnökeként, kezdeményezésére épült fel a városban a bolgárkertészek szimbolikus ivókútja.

Sianos Tamás

Gyermekként érkezett Magyarországra a görög polgárháború elől menekülve. Az üzleti életben ért el sikereket, majd a görög nemzetiségi közélet tevékeny tagja lett. A Budaörsi Görög Nemzetiségi Önkormányzat elnöke, a Hellasz Görög-Magyar Közhasznú Kulturális Egyesület alapítója, a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának elnökhelyettese lett, majd 2018-ban a Magyar Országgyűlés görög nemzetiségi szószólójává választották. Munkája során összekapcsolta a görög önkormányzatokat és civil szervezeteket, együttműködött a Görög Ortodox Egyházzal, felkutatta a fejlesztési területeket és forrásokat. Neki köszönhető a Nikosz Beloiannis Általános Iskola és Óvoda részleges korszerűsítése és a sportpálya megépítése Beloiannisban. Közbenjárására nyújtott a Kormány segítséget a görögországi Mati tűzvész károsultjainak és a Leszbosz szigetén lerombolt kápolnák helyreállítására.

Balogh Katarzyna

A magyarországi lengyel nemzetiség életében vállalt szerepének köszönhetően, közösségi programok és rendezvények, ünnepek, kiállítások, kórustalálkozók, táborok szervezésével tovább erősíti a lengyel és a magyar nép közötti barátságot és kulturális kapcsolatokat. A Lengyel Házzal és a Lengyel Perszonális Plébániával együttműködve programokat szervez gyermekeknek. Huszonkét éve vezeti és irányítja a Polonéz Lengyel Néptánc Együttes táncsoportját. Számos kitüntetés tulajdonosa, a Lengyel Köztársaság elnökétől tavaly vehette át a Lengyel Köztársaságért Érdemrend Lovagkeresztjét.

Sibalin József

Horvátszerb nyelv- és irodalom szakos diplomát, illetve közoktatás vezetői szakvizsgát szerzett. Idei nyugdíjba vonulását megelőzően, huszonöt évig a Hercegszántói Horvát Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola és Kollégium igazgatójaként dolgozott. E munkája mellett közreműködött tankönyvek horvát nyelvre fordításában, illetve szerkesztésében. Az országos horvát nyelvi- és nemzetiségi iskolák közoktatási szakértőjeként és nemzetiségi nyelvvizsgáztatás elnökeként is tevékenykedett. Az Országos Horvát Önkormányzat képviselője volt, jórészt neki köszönhető a hercegszántói iskola fenntartásának nemzetiségi kézbe történő átvétele. Alapító tagja a Magyarországi Horvátok Szövetségének, ezenkívül tagja a Horvát Tudományos Kutatók Egyesületének és az Országos Köznevelési Érdekegyeztető Tanácsnak. Jelenleg a Bács-Kiskun Megyei Horvát Önkormányzat elnöke.

Gerner Zsuzsanna

Német nemzetiségű családból származik, egyetemi tanulmányait Berlinben végezte. A Pécsi Tudományegyetemen kezdett dolgozni, volt tanszék- és intézetvezető, dékánhelyettes, jelenleg a tanárképző intézet főigazgatója. Doktorált, majd habilitált nyelvészociológiából. Tudományos kutatásaiból több mint ötven kiadvány született. Egyetemi oktatóként célja, hogy a jövő nemzedéknek biztos nyelvtudással rendelkező, elkötelezett nevelői legyenek. Főigazgatóként együttműködési megállapodást kötött a Magyarországi Németek Módszertani és Pedagógia Központjával. 2014 óta Németország tiszteletbeli konzulja.

Sárközi Gyula

A főváros VIII. kerületében nőtt fel, szegény sorsú roma családban. Az Állami Balett Intézetben végzett, majd a Magyar Állami Operaházba került, ahol címzetes magántáncos és szólista lett. Balettmesterként és koreográfus-asszisztensként is dolgozott. Tíz évig tanított a Magyar Táncművészeti Főiskolán, ahol docensi rangot kapott. A Madách Színház tánckarának művészeti vezetője lett, a Macskák előadásában ötszázszor lépett színre, ezenkívül rendezőként, koreográfusként és producerként tevékenykedett. A Szegedi Kortárs Balett alapítója és szólistája volt. Alapítója a Madách Musical Tánc- és Zeneművészeti Szakiskolájának, ahol világszínvonalú musicaltáncos képzés folyik. Az iskolában a hátrányos helyzetű és állami gondozott gyermekek térítésmentesen tanulhatnak. Számtalan elismerése közül legjelentősebb a Magyar Köztársaság Érdemrend Kiskeresztje.

Siluan Mănuilă

A Magyarországi Román Ortodox Egyházmegye püspökeként tizenöt éve biztosítja az anyanyelvű hitéletet tizenkét templomban és három kápolnában. A nagyszombati hittudományi karon végzett, mesterképzést az athéni ortodox teológiai karon, doktori tanulmányait a craiovai ortodox teológiai karon szerezte meg. Püspökként jó kapcsolatot ápol a többi ortodox egyházmegyével és más egyházakkal, a magyarországi románság közösségeivel, híveivel, a román nemzetiség oktatási intézményvezetőivel. Felügyeli az istentiszteleti és egyházközségi központok, épületek működését, karbantartását, és biztosítja turisztikai elérhetőségét. Célja, hogy a román-magyar egyházi, közéleti kapcsolatokat erősítse. Számtalan egyházi és polgári kitüntetés tulajdonosa.

Barnáné Zajakovszki Mária

Komlósán, ruszin családban született. A diploma megszerzését követően pedagógusként helyezkedett el, majd a Sátoraljaújhelyi Szlovák-Magyar Kéttannyelvű Általános Iskola intézményvezetője lett. Számos tankönyv szerzője, szerkesztője, az Oktatási Hivatal nemzetiségi pedagógiai szakértője. Részt vett a ruszin kerettanterv kidolgozásában. Kezdeményezője volt a budapesti vasárnapi iskola indulásának, ahol megkezdődhetett a ruszin nyelvoktatás. A Komlósikai Ruszin Nemzetiségi Általános Iskola indulásával teljesülhetett az álma, és szülőfalujában, az anyanyelvén oktathatott. Rendezvények, táborok lelkes szervezője. Munkája elismeréseként miniszteri dicséretben részesült.

Szimics Milosné

Gyermekkorától a szerb ortodox közösség szellemében nőtt fel. Orosz-történelem szakon diplomázott, majd tanítani kezdett. A Szerb-Horvát Gimnázium különválását követően a SOSIG szerb iskola igazgatónőjeként dolgozott és mindent megtett az intézmény fennmaradásáért. Emellett szerb nyelvű tankönyveket, munkafüzeteket állított össze. Munkája elismeréseként az ortodox egyház keresztjével tüntették ki. Szülőhelyén, Pomázon szerb nyelvórákat szervezett, és felelevenített régi szerb népszokásokat. A helyi templomi kórusban énekel. Kutatja a pomázi szerb családok gyökereit, valamint a magyarországi szerbek vallási, oktatási, kulturális életét, amely témákban könyvei is megjelentek.

Arménia Népe Kulturális Egyesület

A magyarországi örmény közösség három évtizede alakult szervezete, amely azzal a céllal jött létre, hogy segítse a magyarországi örmény menekülteket a nyelvtanulásában és a beilleszkedésében. Az Ararat című kétnyelvű folyóirat kiadásával, könyvek, filmek alkotásával, valamint a nemzetiségi nyelvoktatásban, a kultúra terjesztésében végzett munkájával az örmény közösség összetartását és hagyományainak megőrzését szolgálja. Fennállása során több száz rendezvényt szervezett, főként irodalmi esteket, filmklubokat, kiállításokat, konferenciákat.

Kaszaláné Szabad Judit

A diploma megszerzését követően szlovák nyelvet tanított Mátra-szentimrén és Mátrafüreden. 2012-ben, látva a mátraszentimrei iskola megszűnésének veszélyét, a helyi szlovák önkormányzat vezetőjeként, a szervezet átvállalta az iskola és az óvoda fenntartásának feladatait, így megmaradhatott a hatvanéves szlovák nemzetiségi nyelvoktatás. Nyugdíjba vonulását követően is szlovák nyelvre és kultúrára tanította a gyermekeket, megőrizve a helyi szókinccet. Az ifjúsági klub vezetőjeként a magyarországi szlovákok települései közötti kapcsolatokat építi, szavaló- és népdaléneklő versenyeket szervez. A helyi asszonykórus vezetője, a népdalkincs őrzője. A helyi szlovák nemzetiségi önkormányzat elnöke, és kezdeményezője a Tájház megnyitásának, ahol számtalan programmal őrzik a szlovák hagyományokat.

Szukics Marianna

Népművelőként és tanárként szerezte diplomáját, majd kiegészítő szakon a szlovén nyelv- és irodalom szakos tanári végzettségét. Szorgalmas munkával tökéletesítette nyelvtudását és a magyarországi szlovének legismertebb tolmácsa lett, számos nemzetközi rendezvényen, tárgyaláson fordított. Idei nyugdíjazásáig, harmincegy éven át volt a Porabje újság, és húsz évig a Szlovén Kalendárium főszerkesztője. Nyelvoktatóként, lektorként és narrátorként is dolgozott. A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Közalapítvány Kuratóriuma és a Délszláv Szövetség tagjaként segítette a szlovén nemzetiséget a nyelv és kultúra megtartásában. Alapító tagja a Magyarországi Szlovének Szövetségének és a Lipa Egyesületnek, továbbá tagja szülőfaluja néptáncsoportjának és a Szlovén Kamarakórusnak.

Magyarországi Ukrán Kulturális Egyesület

Az egyesület, amely a magyarországi ukrán közösség összetartásáért, a nyelvi és kulturális örökség megőrzéséért dolgozik, három évtizede alakult. Számos emléktáblát, emlékművet állítottak, létrehozták az első ukrán könyvtárat, a nyelvtanítás érdekében vasárnapi iskolát alapítottak, nyelvi táborokat, irodalmi esteket, tudományos konferenciákat szerveznek. Kiadják a kétnyelvű Hromada folyóiratot. Megalapították az első Ukrán Nemzeti Színházat. A Magyar Országgyűlés indítványukra ismerte el az ukrainai Holodomort népiirtásként. 2016-tól az ukrán közösségnek saját görögkatolikus papja van, és anyanyelvű istentiszteleteket tartanak. Az egyesület a vallási ünnepekhez, eseményekhez kapcsolódó rendezvények szervezésében is élen jár.

Justitia Regnorum Fundamentum díjjal ismerték el az Országos Nemzetiségi Tanács munkáját

Az alapvető jogok biztosa és helyettesei az emberi jogok világnapjához kapcsolódóan 2022. december 9-én adták át a Justitia Regnorum Fundamentum díjakat az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában.

Az ombudsmanok által 2007-ben alapított Justitia Regnorum Fundamentum díjat a kiemelkedő emberi helytállás, szakmai tevékenység vagy életút elismeréseként adományozza az alapvető jogok biztosa azok számára, akik az alapvető jogok, különösen a gyermekjogok, a veszélyeztetett társadalmi csoportok jogai, a nemzetiségi jogok, illetve a környezetvédelem terén kivételesen magas színvonalú, példaértékű eredményt értek el, vagy jelentősen hozzájárultak ennek megvalósulásához.

Az ünnepségen Justitia Regnorum Fundamentum díjat vehetett át dr. Kozma Ákostól, az alapvető jogok biztosától Kothencz János, a Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató főigazgatója. Dr. Bándi Gyula, a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes dr. Bartus Gábor a Nemzeti Fenntartható Fejlesztési Tanács titkárának adta át a díjat. Ombudsmani elismerést vehetett át egyúttal dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás országos parancsnoka, Zambó Péter erdőkért és földügyekért felelős államtitkár és Bugán József, a Szombathelyi Erdőgazdasági Zrt. vezérigazgatója.

A Justitia Regnorum Fundamentum díj nemzetiségi tagozatának 2022. évi díjazottja a 30 éves Országos Nemzetiségi Tanács (ONT) és egyúttal a nemzetiségi pedagógusok közössége a testület nemzetiségi nevelés-oktatás területén kifejtett több évtizedes kimagasló tevékenységének elismeréseként. A díjat Engländerné Hock Ibolya, az ONT jelenlegi elnöke a testület alapító elnökével, dr. Frank Gáborral közösen vette át dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébettől, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelytettől.

Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet nemzetiségi ombudsmanhelyettes az átadó ünnepségen elhangzott méltatásában részletesen ismertette a testület munkáját.

A díj elismerése annak a fáradhatatlan munkának, amelyet a szervezet és annak jogelődje immár harminc éve folytat a nemzetiségi pedagógusok és nemzetiségi diákok érdekeinek érvényesítése érdekében. A Tanács a jog és a pedagógia szakmai eszközeit egyaránt használva az Alaptörvényben, a Nemzetiségek jogairól szóló sarkalatos törvényben és A nemzeti köznevelésről szóló törvényben rögzített kulturális autonómia optimális használatára, illetve kiterjesztésére törekedett és törekszik. A díj egyúttal köszönetnyilvánítás valamennyi nemzetiségi pedagógusnak, akik a változó társadalmi és szakpolitikai környezetben is töretlen lelkesedéssel és a jövőbe vetett hittel gyakorolják hivatásukat a gondjaikra bízott gyermekek érdekében. Munkájuk elősegíti és erősíti, hogy a nemzetiségi közösségek fiatal nemzedéke egyre aktívabban bekapcsolódhasson a közös feladatok ellátásába. Az ONT 2023-ban ünnepli 30 éves fennállását, illetve 10 éves átalakulását. A szakértői testület jogelődjét, az Országos Kisebbségi Bizottságot a közoktatásról szóló törvény 1993-ban hozta létre, mint az Országos Köznevelési Tanács nemzeti és etnikai kisebbségek országos érdekképviselői szerveinek küldötteiből álló állandó szakmai és szakértői bizottságát. A jogutódjaként 2013-ban létrejött Országos Nemzetiségi

2022-ben Justitia Regnorum Fundamentum díjban részesültek

Tanács napjainkban az oktatásért felelős miniszter javaslattevő, véleményező és tanácsadói tevékenységet végző országos szakértői testülete. A Tanács tizenhárom, országos nemzetiségi önkormányzat által öt évre delegált tagjai a nemzetiségi pedagógia kiemelkedő elméleti, illetve gyakorlati szakemberei, akik közös munkájuk kereteit önállóan alakítják ki. A testület első elnöke *Frank Gábor* volt, akit e tisztségben *Oszwald József*, majd az átalakulást követően *Győrvári Gábor* és *Englenderné Hock Ibolya* követték.

A testület szerteágazó szakmai tevékenysége, így a nemzetiség neveléssel és oktatással kapcsolatos egyéni, illetve intézményi tapasztalatok gyűjtése, ezek megtárgyalása és a közös álláspont kialakítása alapozza meg a jogszabályban rögzített tanácsadói szerepük hitelességét. A Tanács feladat- és hatásköre egyebek mellett a nemzetiségeket érintő szakmai döntések előzetes véleményezésére, a nemzetiségi óvodai nevelésben, iskolai nevelésben és oktatásban részt vevő pedagógusok felsőoktatási képzésének és továbbképzési programjainak véleményezésére, valamint a nemzetiségi nevelést-oktatást érintő közismereti tankönyvek tartalmának kidolgozására és fejlesztésére is kiterjed. A szakértők mindezekén túl, folyamatosan nyomon követik a tartalom-szabályozó eszközökben történt változásokat, a Nemzeti Alaptantervvel kapcsolatos eseményeket, a nemzetiségi irányelvek gyakorlati megvalósítását, a nemzetiségi kerettantervek készítésének ütemezését, az érettségi vizsgakövetelményeket és a tankönyvfejlesztés helyzetét is. A Tanácsnak kiemelt szerepe volt a járványhelyzettel és a digitális átállással kapcsolatos tapasztalatok gyűjtésében, a javaslatok kidolgozásában és a gyakorlati megvalósítás koordinációjában.

Fontos hangsúlyozni, a nemzetiségi pedagógusok kiemelkedő szerepet töltenek be a hazai nemzetiségi közösségek kulturális autonómiájának megteremtésében. Hozzásegítik a fiatalokat a nemzetiségi anyanyelvük használatához és megőrzéséhez, valamint hagyomány-

ik ápolásához és fejlesztéséhez. Napjainkban a nemzetiségi köznevelési intézmények lettek az asszimilációs folyamatok megállításának, de legalábbis csökkentésének fő bástyái. A nemzetiségi pedagógusok nemcsak tanítják a nemzetiségi nyelvet, hanem a gyerekek nemzetiségi identitásának megteremtésében, megerősítésében is jelentős szerepet vállalnak. A szaktudásuk mellett szakmai lelkesedésük, közösségmegtartó- és formáló szerepük is kiemelkedően fontos. A díjjal a nemzetiségi nevelés-oktatás fontosságára szeretnénk felhívni a figyelmet, megköszönve a nemzetiségi pedagógusok kiemelkedő szakmai tevékenységét és töretlen emberi erőfeszítéseit. A nemzetiségi pedagógusok kevesen vannak és utánpótlásuk biztosítása nagyon nehéz, így gyakran erőn felül kell teljesíteniük. Támogatni és biztatni szeretnénk minden nemzetiségi pedagógust a feladatai ellátásában, így a díj köszönet e nehéz pályán való helytállásukért: fáradhatatlan munkájuk dicsérete, amely jó példával szolgál minden identitását kereső és fejlesztő gyermek s fiatal számára is.

A Justitia Regnorum Fundamentum díj a nemzetiségi köznevelés és közoktatás érdekében végzett harmincévnyi elkötelezett munka elismerése, és ösztönzés arra, hogy a testület a jövőben is fáradhatatlanul folytassa a valamennyi hazai nemzetiségi közösség pedagógusai és diákjai javára vállalt értékalapú érdekvédő szakmai tevékenységét.

Englenderné Hock Ibolya, az ONT jelenlegi elnöke a díj átadása után beszédében a testület és a nemzetiségi pedagógusok nevében köszönte meg az elismerést:

„Örülök és köszönöm mindannyiunk nevében – és itt nem csak a testület tagjaira gondolok, hanem az általa képviseltetett nemzetiségi pedagógusokra is, hogy ma átvehettük az alapvető jogok biztosa által adományozható Justitia Regnorum Fundamentum díjat. Azt gondolom, hogy ezzel a mai napon olyan elismerést kapott a nemzetiségi pedagógusok közössége, amely arra ösztönöz, hogy a nehézségeket rugalmasabban oldjuk meg, és bizakodóbban tekinthessünk a jövőbe.

Az én családomban három nemzedék is részese a pedagógus hivatás szépségeinek és fájdalmainak. Szüleim mindketten tanárok, s most már a lányom is követ bennünket. Szüleim, *Gárdonyi* szellemében azt képviselték, hogy a pedagógus „lámpás”, ez adja a hivatás értelmét. Ezt én is így tartom, s ezt igyekeztem továbbadni gyerekeimnek, tanítványaimnak. Ez a szemlélet ránk, nemzetiségi pedagógusokra különösen igaz, hiszen a mi feladatunk nemcsak a jövő generáció nevelése-oktatása, hanem ezen keresztül népcsoportunk fennmaradásának biztosítása is. A nemzetiségi pedagógus a záloga ennek akkor, amikor a családok már nem tudják biztosítani mindazt, ami az intézményi nevelést segítette: az anyanyelv ismeretét, a megélt hagyományokat, a kultúra életben tartását.

A legfontosabb és egyben a legnehezebb feladatunk a nyelv megmaradásának biztosítása. A kultúra ápolásának és őrzésének irányába mozdultunk el, mert annak a gyakorlatban sokkal népszerűbb vetületei vannak, látványosan mutatják a nagyvilágnak létünket. Azt hiszem, az utolsó pillanatban vagyunk ahhoz, hogy most hangsúlyosan elmozduljunk a nyelv ápolásának irányába. Ez az a pont, ahol az Országos Nemzetiségi Tanács a legtöbbet tett és kell tennie a jövőben is. Engedjék meg, hogy köszönetet mondjak dr. Frank Gábornak az ONT (akkor még OKB) korábbi elnökének többéves munkájáért, és nagyon szeretném, ha kifejezhetném hálámat Győrvári Gábornak is. Ő sajnos már nem lehet itt, nagyon hiányzik szakmai tudása és emberi tartása nemcsak a horvát nemzetiségnek, hanem nekünk, többieknek is. Mindkettőjünkkel több fűzött össze, mint pusztán munkakapcsolat, a sok beszélgetés, akár vita is vezetett ahhoz, hogy az ONT minden „váltás” után zökkenőmentesen, az elődök szellemiségében tudta folytatni munkáját. Még egy személy nagyon komolyan hozzájárult

ehhez, *Kosinszky Zsuzsának* is nagyon köszönöm mindazt a „háttér-munkát”, amit annak érdekében végez, hogy hatásosan haladjon a feladatok elvégzése.

Amikor azt mondom, hogy hatékonyságra van szükség a nyelvi nevelés terén, akkor arra is gondolok, hogy ennek egyik feltétele a megfelelő taneszközök biztosítása. Ezen a téren – főleg, ami a korszerűséget illeti – úgy tűnik, soha nem tudjuk utolérni a többi, nem nemzetiségi taneszköz fejlettségét. Ez most igen időszerű feladatunk. Ezért gondolom úgy, hogy az új év első ülésének, amely egyben az ONT mandátumok átvétele is, a tankönyvkérdés legyen a napirendje. Elindult már korábban is, de még szorosabbá és folytonossá kell tennünk az együttműködést az országos önkormányzatok oktatási szakembereivel több, a nemzetiségi nevelést érintő területen. Mindannyiunk nevében mondom, hogy ez az elismerés lendületet ad – ha kicsit megtorpantunk volna – a tevékenységünkhöz. Köszönöm.”

A kitüntetéshez gratulálunk, az Országos Nemzetiségi Tanács és a nemzetiségi pedagógusok által a nemzetiségi közösségek érdekében végzett fáradhatatlan munkához további sikereket kíván szerkesztőségünk!

Az ünnepség végén adták át a Vas Megyei Gyermekvédelmi Központ és Általános Iskola Rumi Különleges Gyermekotthona, valamint a Szent Ágota Gyermekotthonok részére az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, valamint a Szombathelyi Erdészeti Zrt. ajándékait a meghívott gyerekeknek.

Megemlékezés a magyarországi németek elhurcolásának és elűzetésének emléknapján

Hetvenhét évvel ezelőtt, 1946. január 19-én indult el az első, német ajkú lakosokat szállító vonatszerelvény Budaörsről Németország felé. A második világháború végén a kollektív bűnösség igaztalan vádja és elve alapján telepítettek erőszakkal Németországba több mint kétszáz ezer német nemzetiségű magyar állampolgárt. Ezért az Országgyűlés 2013-ban ezt a napot emléknapként nyilvánította. Az országos megemlékezést 2023-ban Környén tartották. A zsúfolásig megtelt templomban Spányi Antal székesfehérvári megyés püspök celebrált misét, majd Soltész Miklós, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára, őt követően pedig Ritter Imre, az Országgyűlés Nemzetiségek Bizottságának elnöke, német nemzetiségi képviselő mondott beszédet. Az eseményen részt vett Tirhold Kármén, a Környei Német Nemzetiségi Önkormányzat elnöke és Beke László, Környe polgármestere. A megemlékezők a templomból a vasútállomásra vonultak át, ahol megkoszorúzták a Környéről kitelepített százegy sváb család tiszteletére 2007-ben állított emlékművet.

Neue Zeitung/I.F. felvételei

Tervek, feladatok a 2023-as évre

Az országos önkormányzatok elnökeit kérdeztük az idei tervekről, feladatokról, intézményeik fenntartásával, működtetésével kapcsolatos nehézségekről és az ezek megoldására tett lépésekről, különös tekintettel az energiaár-növekedésből adódó többletkiadásokra. Válaszaikból kiderül, hogyan gazdálkodnak, mik a prioritások a takarékosági intézkedések terén. Az idei év a módosítás előtt álló nemzetiségi törvény megszületésének immár harmincadik évfordulója, mellyel kapcsolatosan szintén érdeklődtünk. Összeállításunk második felében országos és települési nemzetiségi önkormányzatok fenntartásában működő iskolák vezetői szólnak meg intézményük felszereltségéről, a rezsigondokról és a pedagógusok helytállásáról.

Hollerné Racskó Erzsébet elnök, Országos Szlovák Önkormányzat

Úgy vélem, minden nemzetiségi önkormányzat életében a költségvetés elkészítése a legfontosabb és egyben legsürgetőbb feladat az év első időszakában. Ezekben a hetekben szerezzük be az információkat arról, milyen változások történtek/történnek a finanszírozás terén, és számoljuk ki, mire elegendők a rendelkezésre álló források. Prioritást élveznek természetesen a nevelési-oktatási intézmények, hiszen az országos szlovák önkormányzat fenntartásában országszerte öt ilyen intézmény működik. A tervezés során a megemelt minimálbérrel és kötelező bérminimummal számolunk s törekszünk az ebből következő bérfelesleg kezelésére is. Az iskolák esetében még tájékoztatásokra várunk azzal kapcsolatban, hogyan változnak az egyes normatívák, mely változások szükségesek ahhoz, hogy a megemelkedett bér-, rezsi- és étkezési költségek mellett finanszírozni tudjuk az intézményeket. Ebben az évben elsősorban energia-hatékonysági beruházások megvalósításán dolgozunk, illetve az egyes intézményekben szeretnénk folytatni a megkezdett, az oktatás feltételeinek javítását célzó beruházásokat. Folytatjuk a Rákóczi úton a Szlovák Kulturális Központ kialakítását, amely jelenleg a tervezési munkák szakaszában van. A következő nagyobb feladat az új tető kivitelezése lesz az elbontott, életveszélyes tetőszerkezet helyére. Mindezek mellett a szlovák nemzetiségi oktatási rendszer újragondolását tűztük ki célul, hogy közösségünk minden régióban rendelkezzen iskolával, ahol közép- és hosszú távon is biztosíthatók a szlovák nemzetiségi oktatás tárgyi és személyi feltételei.

Minden intézményünk megérezte az energia árának drasztikus emelkedését. Leginkább a távfűtéssel rendelkező iskolákban emelkedtek költségeink (Sátoraljaújhely és Budapest esetében például 2022 utolsó negyedében a korábbi összeg nyolcszorosára). A helyzet kezelésében segített a Miniszterelnökségtől kapott kompenzáció, de más forrásainkat is átcsoportosítottuk annak érdekében, hogy kezelni tudjuk a helyzetet. Minden iskolában és a Hivatalunkban is energiatakarékosági intézkedéseket vezetünk be. Az intézményeinktől azt kértük, hogy fokozottan figyeljenek oda a hőmérséklet szabályozására, és javasoltuk, hogy lehetőség szerint a gázfűtés részleges kiváltására vagy kiegészítésére használjanak hűtő-fűtő klímaberendezéseket és energiatakarékos világítótesteket. A Hivatalban részleges home office munkarendet vezetünk be. A Pilisi Szlovákok Központját a téli időszakra bezártuk és arra kértük oktatási intézményeinket is, hogy az iskolák tereit a fűtési időszakban ne használják egyéb célokra.

A nemzetiségi önkormányzati fenntartású intézmények a Miniszterelnökségtől kaptak segítséget a Bethlen Gábor Alapkezelő útján. Munkatársaink közreműködtek abban, hogy összegyűjtsük az adatokat a helyi nemzetiségi önkormányzati fenntartású iskoláktól, óvodáktól. A megemelkedett költségek fedezésére szolgáló források is az Országos Szlovák Önkormányzat közvetítésével jutottak el az érintett intézményekhez (ez a szlovákok esetében három iskola és két óvoda).

A harminc évvel ezelőtt elfogadott nemzetiségi törvény új fejezetet nyitott közösségeink életében, saját kezünkbe vehettük nemzetiségünk sorsának irányítását. Fokozatosan tartalommal töltöttük meg a jogi keretet, élve azokkal a lehetőségekkel, melyek az elmúlt mintegy másfél évtizedben egyre javuló anyagi feltételekkel társultak. Kitűzhattünk célokat és lépéseket tehattünk azok megvalósítása érdekében. Korábban soha nem volt például saját kulturális intézményünk. Ma van kutatóintézetünk, könyvtárunk, színházunk, kulturális intézetünk, pedagógiai központunk, és hamarosan lesz múzeumunk is. Rajtunk áll, mire jutunk. Természetesen mindig akadnak olyan gondok, amelyek megoldásra várnak. A szószlónkkal és országgyűlés bizottságunkkal együttműködve próbáljuk formálni a jogszabályi környezetet annak érdekében, hogy minél kedvezőbb feltételek mellett végezhessük munkánkat és követni tudjuk mindazokat a változásokat, amelyek az elmúlt időszakban történtek.

Hristodoulou Konstantinos elnök, Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata

Az előttünk álló év mozgalmasnak ígérkezik, hiszen tavaly ősszel megkezdtük a korábban mostohán kezelt *Görögség Háza* felújítását, és ezt idén szeretnénk folytatni. Az első ütem befejezését követően – ami lényegében az életveszély-elhárításra és az állagmegóvási munkákra korlátozódott –, további fontos teendőink lesznek. A munkákhoz az egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkárság nyújtja a pénzügyi fedezetet, és teljes mellszélességgben támogatja a görög közösség évtizedes problémájának megoldását.

Ahogy hazánk minden szegletének intézményei, úgy a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata fenntartásában működők is nehéz helyzetbe kerültek az energiaár-növekedésből adódó többletkiadások miatt. Intézkedéseink két alapvető elemből állnak. Egyrészt az oktatási-nevelési intézmények fűtési kiadásait szeretnénk csökkenteni oly módon, hogy a helyiségek hőfokát lejjebb állítjuk, természetesen szem előtt tartva a diákok, pedagógusok, illetve az intézményben dolgozók egészségének megőrzését. Egy másik intézkedésünkkel közel tízmillió forint értékben szereztünk be a *Nikosz Beloianisz Iskola és Óvoda* részére összesen huszonhárom vadonatúj klímaberendezést és már a hosszú iskolai téli szünet alatt beépítettünk valamennyit. Ezzel a lépéssel ugyan megemelkednek majd az elektromos áram költségeink, azonban a nagyságrendekkel magasabb gázköltségeket lényegesen csökkenteni tudjuk. Párhuzamosan az ilyenkor elengedhetetlen hálózatbővítést is befejeztük, valamint intézkedéseink részeként felújítottuk az iskolai gázkazánt is. A *Manolisz Glezosz 12 évfolyamos kiegészítő iskolánkban* a tantermek korszerű, kis fogyasztású LED-világítást kaptak, amivel nemcsak energiát spórolunk meg, hanem megfelelő fényforrást biztosítunk gyermekeink és pedagógusaink részére.

Szeretném kiemelni, hogy a Miniszterelnökség jóvoltából a két intézményünk összesen 7,5 millió forint fűtési kompenzációhoz is hozzájut. Öröndetes, hogy az államtitkárság folyamatosan együtt él a magyarországi nemzetiségek gondjaival, és a felmerülő problémákra azonnal megoldást kínál. A végrehajtott intézkedések, munkálatok során mindkét intézményünkben nagy segítségünkre voltak az iskolavezetők és a dolgozók, akiknek nagyon köszönöm a segítő együttműködést.

A nemzetiségi törvény óriási elismerés a Magyarországon élő nemzetiségek számára, mely időről időre megújulásra, korszerűsítésre szorul. Az egyeztetések folyamatosan zajlanak, s ebben nagy szerepet kell kapnia az európai szinten is egyedülálló nemzetiségi szószlói kabinetnek, amelyben szakértők foglalnak helyet.

Dr. Muszev Dancso elnök, Bolgár Országos Önkormányzat

A Bolgár Országos Önkormányzat fontos feladata 2023-ban az új *Bolgár Oktatási és Kulturális Központ* felépítése. Megvalósulását csakis közös munkával érhetjük el, amire biztosítékot jelentenek a közösség – a Bolgár Országos Önkormányzat és a Magyarországi Bolgárok Egyesülete – vezetői. *A Bolgár Oktatási és Kulturális Központ építése a magyarországi bolgár közösség legnagyobb projektje az utóbbi száz évben.* A 3600 négyzetméter alapterületű épület első kapavágására hivatalos ceremónia keretében került sor 2022. május 17-én. Ez év január 6-án, vízkereszt napján megünnepeltük az épület legmagasabb pontjának elérését.

A Bolgár Országos Önkormányzat továbbra is kiemelt feladatának tekinti, hogy segítse a Magyarországon élő bolgár közösség nemzeti identitásának megőrzését, hozzájáruljon az anyanyelv használata és fejlesztése körülményeinek javításához, elősegítse a kulturális autonómia feltételeit a bolgár közösség körében, ismertesse a többségi társadalommal a bolgár kulturális értékeket.

Súlyosan érintett minket az energiaár növekedése, takarékosági intézkedéseket vezetünk be, hogy tovább működjünk. A budapesti *Bolgár Művelődési Házban* tartjuk rendezvényeinket, iskolánk és óvodánk folyamatos működési feltételeit is igyekszünk biztosítani. Kaptunk rezsi-kompenzációt, de egyelőre úgy látjuk, ez csak egy töredékét fogja fedezni a megnövekedett költségeknek.

Az 1991. január 30-án kilenc kisebbségi szövetség által megalakított – 1992-1993-ban a Bolgár Művelődési Házban ülésezett – *Kisebbségi Kezelségi Bizottság*, májusban állandó elnököt választott *Doncsev Toso*, a Magyarországi Bolgárok Egyesületének akkori ügyvezető elnöke személyében. Ez a szerveződés kulcsszerepet játszott a Nemzetiségi Törvény előkészítésében, megalkotásában. Az évforduló alkalmából a bolgár országos önkormányzat konferenciát szervez a Bolgár Művelődési Házban.

A törvényben tervezett módosításokat a Miniszterelnökség által összehívott szakmai bizottság tárgyalja, melyben a nemzetiségeket *Ritter Imre* képviselő és *dr. Muszev Dancso* bolgár elnök képviseli.

Gugán János elnök, Országos Horvát önkormányzat

Az Országos Horvát Önkormányzat a horvát értelmiség kinevelése és nemzetiségi közösségen belül tartása érdekében *szakkollégiumi hálózat létrehozását* tervezi az ország nagyvárosaiban, az egyetemi campusokhoz kapcsolódóan. Az intézményi keretek biztosítására létrehozott *Collegium Croaticum Horvát Szakkollégium Budapesten* és *Pécsett* kezdte meg működését. Az intézmény székhelyéül szolgáló pécsi ingatlan teljes körű rekonstrukciója 2022-ben kezdődött meg, s a 2023/24-es tanévtől megújult színtérrel fogadja az újonnan beiratkozó horvát nemzetiségű főiskolásokat, egyetemistákat. Megkezdődött az *Országos Horvát Önkormányzat budapesti székházának* felújítása is, amely várhatóan 2023 őszén fog befejeződni. A beruházás megvalósulásával a magyarországi horvát közösség a jelenkor kihívásainak eleget tevő, integrált politikai és igazgatási centrumhoz jut, amely a közösség számára biztosítja a nemzetiségi közcélok megvalósításához szükséges szolgáltatásokat. 2023 nyarán fejeződik be a *Metodika Horvát Pedagógiai és Módszertani Központ* új, pécsi feladat-ellátási helyének kialakítása. Az intézmény alaptevékenységei közé tartozik a horvát nemzetiségi óvodai nevelést, iskolai oktatást segítő pedagógiai szakmai szolgáltatás ellátása, különösen az önkéntes alapú pedagógiai értékelés, az igény szerinti szaktanácsadás, tantárgygondozás, a pedagógiai tájékoztatás, a horvát pedagógusok képzésének, továbbképzésének és önképzésének segítése, szervezése, a

tanulmányi, sport- és tehetségdonozó versenyek szervezése, oktatási kiadványok szerkesztése, megjelentetése.

Az Országos Horvát Önkormányzat a 2022-ben begyűrtözött energia-válság kezelésére ötponos intézkedést hajtott végre, amellyel sikerült megvédeni intézményeit az energiaárak robbanásszerű növekedésétől. Az intézkedéssel elértük, hogy a fenntartott kulturális és tudományos intézmények alapműködése biztosított maradjon, azonban a téli időszakban a kulturális közszolgáltatások csak korlátozottan érhetők el az állampolgárok számára.

A Kormány határozatával biztosította a nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézményeket érintő energiaár-növekedésből eredő többletköltségek fedezetét a 2022. október és 2023. március közötti időszakra (az Országos Horvát Önkormányzat fenntartásában működő *Hercegszántói Horvát Tanítási Nyelvtű Óvoda, Általános Iskola és Kollégium*, a pécsi *Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium*, valamint a *Mate Meršić Miloradić Horvát Óvoda és Általános Iskola* részesült támogatásban). A rezsiválság kezelésére 25%-os energia-megtakarítást írt elő, valamint energia-megtakarítási terv készítését rendelte el, melyet a köznevelési intézmények vezetői ismertettek a közszolgálati dolgozóikkal és az érintettekkel.

A magyarországi horvát közösség üdvözlí a nemzetiségek jogairól szóló törvényt és annak évenkénti pontosításait és változtatásait. Az *Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége* és a *Magyarországi nemzetiségi bizottság* jó együttműködésének köszönhetően a nemzetiségi törvény az elmúlt évek alatt folyamatosan fejlődött, és eredményeképpen érvényre juthattak a nemzetiségi közösségeket érintő fontosabb javaslatok. Fontosnak tartjuk a nemzetiségi törvény mellett más, nemzetiségi vonatkozású törvények módosításába történő bekapcsolódást is, ezért az Országos Horvát Önkormányzat rendszeresen él javaslatteletli lehetőséggel az ilyen jogszabály-előkészítések, illetve módosítások során.

Felföldi Mária elnök, Országos Lengyel Önkormányzat

Év elején megtörténik a tárgyévi költségvetés és a 2023-as éves szerződések véglegesítése, és elkezdődik az idei rendezvényeink részletes tervezése, szervezése. Legfontosabb feladatunk a *Balatonboglári Oktatási Központ* teljes berendezése. Szeretnénk, ha már idén minél több programunknak, táborunknak adna helyt a balatoni központ. A „*Lengyel nyár*” idei programjai is izgalmasnak ígérkeznek, illetve a Veszprém-Balaton Európa Kulturális Fővárosa 2023 programsorozatban három rendezvénnyel is megjelenünk. Színes és izgalmas év van előttünk.

Az energiaár-növekedések minket sem kerülnek el. Intézményeinknél a programok megvalósításának koncentrálásával elértük, hogy egyes közösségi terek fűtése csak időszakosan történik. Néhány régi nyílászárónk cseréjével szintén tudtunk csökkenteni a fűtés mennyiségén. A Miniszterelnökség az általunk fenntartott oktatási intézmény kapcsán pályázati lehetőséget biztosított a rezsikompenzációra. A pályázati anyag részét képezte a tényleges és a várható energiaár-növekedések kalkulációja. Az Országos Lengyel Önkormányzat mint intézményfenntartó pályázata eredményes volt, az összeget teljes egészében a köznevelési intézmény rezsijére tudjuk fordítani. Óriási segítség a rezsikompenzáció, hiszen fenntartóként az egészséges és megfelelő hőmérsékletű környezet biztosítása kiemelt szempont úgy a tanulók, mint a pedagógusok számára. A nemzetiségi törvény nemcsak kinyitlatkozza jogosultságainkat, hanem működésünk, feladatellátásunk, együttműködéseink alapja. A törvény módosítása minden nemzetiség számára fontos, jövőnk meghatározó ügy, ezért élénk vita folyik a módosításról, melyben aktívan közreműködünk.

Szutor Lászlóné elnök, Szerb Országos Önkormányzat

A Szerb Országos Önkormányzat és annak Hivatala, mint minden más magyarországi szerb lakos és állampolgár, az új évet ünnepléssel kezdte. A szerb hagyományok szerint a szerb szentestét január 6-án, a szerb karácsonyt január 7-én és 8-án ünnepeljük. Ekkor összegyűlnek a rokonok és ismerősök, együtt ünneplik a sokszázéves családi ünnepet.

A Szerb Országos Önkormányzatnak nagyon sok projektje volt az elmúlt években. Vidéki, volt felekezeti iskolaépületek és szerb pravoszláv templomok felújítása, szerb egyházi kegytárgyak helyreállítása folyik most is folyamatosan. Prioritás számunkra a jelenlegi szerb oktatási-nevelési intézményeink bővítése, az óvodák, iskolák új, korszerű taneszközökkel való felszerelése. 2023-ban új munkákat nem tervezünk. Folytatni szeretnénk az elkezdett projektjeinket és befejezni azokat, hogy gyermekeink nap mint nap szívesen járjanak a XXI. századi, korszerűen felszerelt, családi hangulatú intézményekbe.

A Szerb Országos Önkormányzatnak saját bevétele nincs. Intézményeink elkészítették a fűtési protokollt és annak tükrében igyekeznek fűteni. Jelenleg a téli időjárás és a hosszabb téli szünidő is kegyes volt hozzánk, így tavaly és januárban is sokat spórolhattunk a tüzelőanyaggal. A rezsi-kompenzációs gazdaságossági számítások folyamatban vannak. Hosszútávú rálátással jelenleg nem rendelkezünk. A rezsi-kompenzációt a fenntartásunkban lévő iskolák december 31-ig megkapták és március 31-ig használhatják fel.

A nemzetiségi törvény módosítása az országos nemzetiségi önkormányzatok szövetségével és az Országgyűlés Nemzetiségi Bizottságával együttműködésben kerül megalkotásra. Képviselőink és szószólónk tevékenyen vesznek részt az előkészítő munkában.

Kozma György elnök, Magyarországi Románok Országos Önkormányzata

Az új év a költségvetés megalkotásával indul, és ebben az időszakban alakítjuk ki az éves programtervet is. Az évtizedek óta meglévő rendezvényeket azért tekintjük fontosnak, mert ezeken a programokon keresztül élhetjük meg nemzetiségi identitásunkat. Újabb programtervek is vannak, például a fiatalok bevonása, hogy minél többen megtapasztalják a közösséghez tartozás élményét. Mindezek mellett továbbra is bázisként tekintünk az intézményeinkre, hiszen az identitásunk fennmaradásának egyik záloga a román oktatás.

A Román Országos Önkormányzat fenntartásában hat oktatási intézmény működik, Gyulán a *Nicolae Bălcescu Iskolaközpont* mellett a *Románvárosi Óvoda* is, *Battonyán*, *Kétegyháza*n és *Körösszakálban* óvoda és általános iskola, *Eleken* általános iskola. A 2022-es költségvetési évet sikeresen zártuk. Elkészültek az újrakezdési tervek is, melyek a fűtésre és világításra vonatkoznak. Az elmúlt hat-hét évben sikeresen megtörtént az intézmények szigetelése, a nyílászárók cseréje. Segít nekünk a takarékoskodásban az eddig enyhének mondható téli időjárás is. A mi intézményeinkben nincs távfűtés, elsősorban gázzal fűtünk. Jelentkeztek is a gondok, jött másfél milliós gázszámla is. Ezért volt fontos az állami támogatás, amely átmenetileg megoldotta problémáinkat. Egy települési nemzetiségi önkormányzat fenntartásában működő óvodánk van *Méhkeréken*. Itt az elmúlt években több energiahatékony beruházás is megvalósult, melynek hatására az energiafogyasztás csökkent.

A nemzetiségi törvény a nemzetiségi lét és autonómia megéléséhez az alaptörvény mellett szükséges alapidokumentum, hiszen ez részletezi és biztosítja azon kollektív és egyéni jogokat, amelyek alapján román

nemzetiségi mivoltunkat gyakorolhatjuk. Nagyon fontos, hiszen az intézmények és az önkormányzat működésének alapjait teremti meg – a további ágazati törvényekkel egyetemben –, de a nemzetiségi törvény többlet jogokat is ad az általános jogszabályokhoz képest, akár az oktatási, akár a kulturális területet illetően. Garanciát jelent számunkra, hogy a nemzeti identitás megélése jogi védelemben részesül. A kezdeti időszakhoz képest az önkormányzat működését érintően is többlet jogokat adott a törvény a nemzetiségek számára. A helyi önkormányzati választásoktól odáig, hogy nemzeti szószólójuk, parlamenti képviselőjük is lehet. Ez a lehetőség, valamint a kulturális autonómia biztosította azt az elmúlt harminc évben, hogy az országos önkormányzat működése egyre kiegyensúlyozottabb legyen, majd alkalmassá váljon arra, hogy települési önkormányzatoktól intézményeket vegyen át és azokat működtesse. Az egyén szintjén pedig a nemzetiségi identitás felvállalása biztosított, ez garantálja, hogy a globalizálódó világban a nemzetiségek hosszú távon fennmaradjanak és megélhessék a mindennapokban is saját hagyományaikat. Ezek a jogi keretek persze mit sem érnének megfelelő finanszírozás nélkül, de kijelenthetjük, hogy a magyar állam kiemelten támogatja az őshonos nemzetiségeket. A nemzetiségi törvény módosításának elősegítésére a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága munkacsoportot hozott létre a törvény módosítás-tervezet szövegének előkészítésére. Első körben az önkormányzatok tehettek javaslatokat a módosítandó témakörökre, melyek részletezését az említett munkacsoport végzi el.

**Englenderné Hock Ibolya elnök,
Magyarországi Németek Országos Önkormányzata (MNOÖ)**

Az MNOÖ számára az év eleje a tervezés, az ünneplés és a megemlékezés időszaka. A tervezés, mivel ekkor készül az önkormányzat adott évi költségvetése, melyet az év első közgyűlési ülésén tárgyalunk és fogadtunk is el. Az ünneplés, mivel minden évben január második szombatján ünnepeltük a Magyarországi Német Önkormányzatok Napját egy országos gála keretében, idén már huszonhetedik alkalommal a pécsi Kodály Központban. És végül a megemlékezés, mivel 2012 óta január 19. a Magyarországi Németek Elhurcolásának és Elűzetésének Emléknapja. Az idei év legfontosabb tervei és céljai: köznevelési és kulturális intézményrendszerünk stabil személyi és pénzügyi helyzetének biztosítása, az évek óta futó, helyi kezdeményezésű magyarországi német tanösvények további bővítése újabb tanösvények megnyitásával, legközelebb január 28-án Szekszárdon. Támogatjuk a magyarországi német országos, regionális és helyi oktatási, kulturális rendezvények lebonyolítását, partnerintézményeinkkel (Goethe-Intézet, Konrad-Adenauer-Alapítvány, Német Nagykövetség, FUEN) közös projektek megvalósítását. Az idei évben folytatódnak, befejeződnek a tavaly megkezdett infrastrukturális beruházások (a Friedrich Schiller Gimnázium tetőfelújítása, a budapesti Német Nemzetiségi Gimnázium modernizálása és felújítása, a pécsi Lenau Ház felújítása). Várjuk a 2022. évi népszámlálás eredményeit, készülünk az értékelésükre és megkezdjük a felkészülést a 2024. évi önkormányzati választásokra.

Az energiaárak növekedése mellett, a központi költségvetési források változatlansága esetén az általános inflációs helyzet is megfontolásra készíti a költségvetést készítőket. Intézményeink a különböző időben lejáró energiakereskedelmi szerződések alapján eltérő időpontokban – jellemzően már a 2022. évben – szembesültek az energiaárának emelkedésével. Köznevelési intézményeinket segíti a Miniszterelnökségtől az energiaár-emelkedés hatásainak mérséklésére kapott kompenzáció. Egyik intézményünkben sem tervezzük semmilyen változásokat a nyitvatartás, az ügyfélfogadás idejében és működésében.

Az előző években indult és a 2023-ban induló beruházások során is kiemelt szempontunk az energiahatékonyság. A beruházások esetén a szigetelés, a korszerűbb technológiák segítik a helyzetünket, beruházások hiányában az energiatakarékosabb világítás, a fűtési rendszerek programozása, általánosságban véve a költségoptimalizálás.

Az energia-veszélyhelyzet következtében a nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézményeket érintő energiaár-növekedésből eredő többletköltségekről szóló 1563/2022. (XI. 24.) Korm. határozat végrehajtása érdekében a Miniszterelnökség útján a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatói okiratával – a nemzetiségi köznevelési intézményeket érintő többletköltségek biztosítására – vissza nem térítendő támogatást nyújtott a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata részére. A megvalósítási időszak 2022. október 1.- 2023. március 31. közötti időszak. Az MNOÖ – mint közvetítő szervezet – az országgyűlési képviselő és a Magyarországi Német Pedagógiai és Módszertani Központ intézménye útján az országos és a helyi német nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézmények energiaár-növekedéséből eredő többletköltségeit és igényeiket, adat- és tájékoztatáskérés formájában összegyűjtötte, felmérte. Az igényekről a Miniszterelnökséget a 2022. év végén tájékoztatta. A támogatás lebonyolítása jelenleg is folyamatban van. Hatvanöt partnerrel dolgozunk együtt, mivel hatvanöt német nemzetiségi önkormányzat által működtetett intézmény tevékenykedik szerte az országban. A sikeres lebonyolításhoz a helyi nemzetiségi önkormányzatokra és az általuk fenntartott köznevelési intézményekre, a már kialakított jó partneri viszony alapján számítunk.

1993-ban Magyarország az elsők között fogadott el egy, a kisebbségek védelmét és a kisebbségi jogok gyakorlását biztosító törvényt, amely a nemzetiségi önkormányzati rendszer alapját képezi. A kulturális autonómia lehetősége nagy reménységgel töltött el bennünket, ám, hogy valójában mit is jelent és mit adhat nekünk, azt csak a gyakorlat, a valós élet mutatta meg. Így harminc év távlatából kimondhatjuk, folyamatos ötletelés, építkezés, alkalmazkodás és újítás, valamint egy-egy karizmatikus egyén kellett ahhoz, hogy eljussunk odáig, ahol most a kulturális autonómia megvalósításában tartunk. Ha összehasonlítjuk a kezdeti időszakban működő német nemzetiségi önkormányzatokat és civil szervezeteket a mostani időszzakkal, azt látjuk, hogy úgy számukban, mint működésükben, feladataikban óriási változás állt be. Az első tíz év egyértelműen az útkeresésről, az önkormányzati rendszer felállításáról és működtetése alapjairól szólt. A 2000-es évek aztán nagy változást hoztak a törvény által lehetőségként adott kulturális autonómia kiszélesítésében, hiszen erre az időszzakra esik több intézményünk megalapítása, illetve saját fenntartásunkba vétele. Végül az utóbbi tíz év a kulturális autonómia tudatosabb és szélesebb megélését, de egy ehhez kapcsolódó egyre nagyobb komplexitást, kötelező feladatokat és bürokráciát is magával hozott.

A helyi nemzetiségi önkormányzatok/civil szervezetek képviselői jellemzően önkéntes alapon, fizetség nélkül és szabadidejük terhére végzik e feladatokat. Mostanra olyan összetett közigazgatási, pénzügyi és jogi kihívások előtt állnak, melyek sok esetben elriasztják őket és a lehetséges utódaikat.

Bízunk benne, hogy a jogszabályi környezet további pontosításával és finomításával további segítséget, támogatást kapnak azon intézményfenntartó nemzetiségi önkormányzatok, akik e szép, de óriási felelősséggel s kihívással járó feladatot magukra vállalták.

**Kuczik Júlia igazgató,
Magyar-Szlovák Két Tanítású Nyelvű Nemzetiségi Általános
Iskola és Kollégium, Sátoraljaújhely**

Két pandémiás tanév után, amikor minden rendeződni látszott és már-már úgy tűnt, a régi kerékvágásba került, februárban kitört az orosz-ukrán háború. A helyzet iskolánk esetében erkölcsi és anyagi következményekkel is járt. Ukrán menekült tanulókat fogadtunk, majd ősszel szembenéztünk a háború kapcsán hatszorosára megnövekedett fűtési költségekkel. Azonnali intézkedéseket vezettünk be. A városi távhőszolgáltatót kértük a tizenhat óra utáni, a hétvégi és iskolaszünetek alatti temperáló fűtés beállítására, miközben a napközbeni hőmérséklet sem haladja meg a húsz fokot. Ennek köszönhetően a múlt év hasonló időszakában mért fogyasztást mostanra sikerült felére csökkentenünk. Így a kiadásaink növekedési aránya már „csak” négyszerese a korábbiaknak. Értésüléseink szerint 2023-ban a helyzet némi csökkenéssel javulni fog, de így is nehéz költségvetést készíteni. A 2022-ben nyújtott egyszeri támogatás csupán hozzájárult a költségek fedezéséhez, ám az energiaárak növekedéséből keletkezett különbséget messze nem egyenlítette ki. A 2022-es évet az egyéb (pályázatok, szállás) bevételeinknek köszönhetően tudtuk lezárni.

Iskolánk felszereltsége – pályázati forrásoknak köszönhetően – megfelelő. Minden tanteremünk érintőképernyős kivetítővel van ellátva, pedagógusaink laptopokat kaptak. Kormányzati támogatásból épült egy természettudományos tanterem, és jelenleg egy határmenti együttműködési projekt keretében alakul ki a tankonyha, a népmesmereti-, technika-, valamint a rajzterem.

Pedagógusaink elégedetlensége az erkölcsi alábecsülés és az alacsony bérekkel függ össze. Tizenhét fős tantestületünkben hat munkatársunk alapilletménye még a 2023. évi garantált bérminimumot sem éri el. Ezt az anomáliát némileg javítja a nemzetiségi pótlék. Ugyanakkor a munkánk és felelősségünk „mutatókkal” egyértelműen nem értékelhető kötelezettségekkel jár. A tanórákkal lekötött munkaidőn túl tanáraink jelentős óraszámban látnak el helyettesítési feladatokat. A magas átlagéletkorból, az „előregedésből” fakadóan egyre több a betegséggel küzdő munkatárs. Időigényes az országos kompetenciaméréssel kapcsolatos feladat, a tehetséges tanulók versenyeztetése, a pedagógusminősítési, valamint a szakmai ellenőrzési és önértékelési

rendszer megvalósítása. Pedagógusaink szakmai előhaladásuk érdekében gyakran önfejlesztést, önálló tanulást végeznek. Iskolánk egy nagyobb városi „versengésben” színvonalas tanításon kívüli programokat is kell, hogy biztosítson. Kollégáink sokat fáradoznak projektnapok, téli és nyári táborok, anyaországi programok szervezésén, azok anyagi fedezésére szolgáló pályázati források elnyerésén. Ez a sok munka és teher bizony magasabb összegű elismerést érdemelne.

**Palatin Anna igazgató,
Tarjáni Német Nemzetiségi Általános Iskola**

Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy az intézmény épületei a helyi önkormányzat segítségével már korábban átestek az energetikai felújításon (födém-szigetelés, homlokzat szigetelése, tetők újra borítása, nyílászárók cseréje, fűtés- és villamossági korszerűsítés, napelem kiépítése). Emellett iskolánk több stratégiát is kidolgozott az energiafelhasználás csökkentésére. Eddig is megpróbáltunk tudatosan élni és gazdálkodni, de egy régi és örökérvényű sváb mondás szerint – ahogyan nagymamám mondta – nincs az a sok, amit ne tudnánk elherdálni és nincs az a kevés, amiből ne lehetne megtakarítani. Már az eddigi időszak energiafogyasztásában is sikerült a tavalyihoz képest megtakarítanunk, igaz, az időjárás is nagyon kegyes hozzánk. A 2023-as év első felének energiakiadásai mutatják majd meg költségvetésünk további lehetőségeit.

Intézményünk 2020 szeptemberében került a nemzetiségi önkormányzat fenntartása alá. Azóta szolgál segítségünkre a kiegészítő támogatás. A támogatásokkal közösen meg tudunk küzdeni a növekvő rezsigondokkal. Iskolánk felszereltsége eszközökben és szakmai anyagokban nagyon jónak mondható. Sok-sok éve minden pályázatot kihasználtunk, amire csak lehetőségünk volt. Ez is sokat segített, hogy most ilyen jó helyzetben vagyunk.

A pedagógusok bérezése nálunk sem megoldott. Ehhez kormányzati döntés szükséges. De biztatásra, jó szóra, megbecsülésre, támogatásra mindig számíthatnak nálunk, és itt nem az anyagiakra gondolok. Eredményeink is megmutatják, hogy egy irányba húzzuk-toljuk a szekeret. Természetesen ők is szembesülnek a juttatásaik nehézségeivel, de nem a nehézségek hangulata uralja a mindennapokat, s ebben valószínűleg hozzáállásunk és körülményeink is segítenek.

**dr. Lásztity Jovánka igazgató,
Nikola Tesla Szerb Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola,
Gimnázium és Kollégium**

A Nikola Tesla Közoktatási Központ abban a szerencsés helyzetben van, hogy az előző években infrastrukturális beruházások történtek: a Rózsák terén álló épületben lezajlott a nyílászárók cseréje, a belső-külső homlokzat és a fűtési rendszer felújítása, a Rózsa utcai diákotthonban szintén végbement a nyílászárók cseréje és a homlokzatfelújítás. A lórévi és deszki tagintézmények felújítása során napelemeket szereltek fel, ami jelentős mértékben csökkenti az egyéb energiahordozók fogyasztását... Sőt, itt minden fogyasztást a napelemes elektromos hálózatra állítottunk át. Csak a szegedi és a budapesti intézményben vagyunk tehát kénytelenek jelentősebb mértékű gázfogyasztásra. A takarékosági intézkedések egy része technikai jellegű: csökkentettük a hőfokot, mellőzzük a nélkülözhető villanykörtéket, a diákotthonban szakaszos fűtéssel igazodunk a diákok bent tartózkodásához, és a melegvíz-szolgáltatást is napi négy órára, a megfelelő időszakokra csökkentettük. Nagy segítség volt számunkra, hogy nálunk decemberben

és januárban a pravoszláv vallási ünnepek miatt hosszabb a téli szünet, februárban pedig egy hét síszünet következik. Tavaly ősszel is szerencsések voltunk: a kedvező időjárás miatt november elejéig nem fűtötünk. Az iskolai szünetekben le tudjuk kapcsolni a fűtést, az óvodában hűtő-fűtő berendezés biztosítja a meleget.

A fűtési időszakban jelentkező többletköltség kompenzációjára iskolánknak jóváhagyott tizenkilencmillió forint nem fedezte teljes mértékben a többletköltségeket, tehát szükség volt a takarékosági intézkedésekre. Abban bízunk, hogy március 31-ig kapunk még egy jelentősebb kompenzációt, illetve a nyári hónapok során a szolgáltatóktól részletfizetési lehetőséget kérve próbáljuk meg kigazdálkodni a hiányzó összeget. Ilyen energiaárak mellett ez komoly feladat lesz a jövőre nézve is. A nemzetiségi önkormányzatok nem rendelkeznek saját bevétellel, nem tudunk olyan jelentős egyéb forrásokat biztosítani, amelyek fedeznék a többletköltségeket.

Felszereltség tekintetében a szerb iskola egyrészt kedvező helyzetben van: a Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága által nyújtott támogatásnak köszönhetően az előző két év során sikerült a tantermeink jelentős részét okostáblával felszerelni. Másrészt azonban tankönyvek terén óriási a lemaradás. Az Országos Nemzetiségi Tanács szerb referenseként látom ennek objektív és szubjektív okait is. A nemzetiségi tankönyvek mindig fáziskéséssel járnak az újgenerációs tankönyvek után. Nehéz megfelelő forrásokat biztosítani, és a szigorú összeférhetetlenségi szabályok miatt szűk az a szakértői bázis, amely a tankönyveket meg tudná írni, le tudná fordítani, illetve pedagógiai és szakmai szempontból szakértené. Talán kizárólag a szerb köznevelési rendszerben vannak olyan tannyelvű iskolák, amelyekben a magyar nyelv és irodalom kivételével az összes tantárgyat nemzetiségi nyelven tanítunk. Minden iskolánk felújított, kibővített, és a vonzó környezet versenyképességi előnyt is jelent. *(A pécsi Koch Valéria Iskolaközpontban is folyik német anyanyelvű oktatás. A szerk.)*

A pedagógusok bérezése nemcsak nemzetiségi, hanem általános probléma. A nemzetiségi pótlék a bevezetésekor jelentős pluszt jelentett a nemzetiségi nyelven oktató tanároknak, ám mára ez az összeg a körülöttünk lévő gazdasági helyzet következtében leértékelődött, már nem jelent olyan látványos előnyt, mint a bevezetésekor.

**Pecsenya Péter intézményegység-vezető,
Szlovák Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola,
Gimnázium és Kollégium**

Intézményünket Szabóné dr. Marlok Júlia igazgató tartós betegsége miatt 2022. július 1. óta általános helyettese, Hipik Angéla irányítja. Az energiamegtakarítás jegyében intézményünkben is a törvényi előírásoknak megfelelően állítottuk be a fűtést, minden erőnkkel azon vagyunk, hogy minimalizáljuk a kiadásokat. Nagy segítséget jelent, hogy nemrégiben a fenntartó Országos Szlovák Önkormányzatnak, valamint a Miniszterelnökségnek köszönhetően kicserélhettük tantermeink külső nyílászáróit. Bár intézményünk rendelkezik önálló költségvetéssel, a gazdálkodással összefüggő valamennyi feladatot a fenntartó Országos Szlovák Önkormányzat Hivatala látja el. Nemzetiségi iskolánk felszereltsége kimagasló, tankönyvekkel és fejlesztő eszközökkel való felszereltségünk megfelel a törvényi szabályzóknak, elmaradás a nem nemzetiségi iskolákhoz képest csak esetenként fordulhat elő, akkor is csak átmenetileg. Természetesen a nemzetiségi pedagógusokra is hatással van az a társadalmi egyeztetés, amelyről a hírekből értesülünk. Bizonyára sokakat foglalkoztat, hogy hogyan lehetne vonzóbbá tenni a nemzetiségi pedagógus pályát, de a nemzetiségi pótléknak köszönhetően elégedetlenségéről nem beszélhetünk.

*Balányi Klára és Mayer Éva
összeállítása*

Átadták a Raoul Wallenberg-díjakat

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz) székházának Goldmark termében január 17-én átadták az idei Wallenberg-díjakat. Az ünnepségen a Raoul Wallenberg Egyesület 15. alkalommal díjazta azoknak a civileknek a munkáját, akik a hátrányos helyzetben élők érdekében tevékenykednek. A díjakat dr. Sebes József elnök adta át.

Raoul Wallenberg-díjat kapott Szajkó Cintia, Orsós János és Tóth László pedagógus, Schiffer János jogász, Vámos György újságíró, Szabó Gábor református lelkész, valamint a szegedi Nemzetiségi Szövetség.

Nemzetiségi Szövetség

A szegedi székhelyű Nemzetiségi Szövetség 2000-ben alakult azzal a céllal, hogy a nemzetiségi szervezetek törekvéseit, érdekképviseletét segítse, közvetítse a nemzetiségi kulturális értékeket az egyes közösségek között, illetve a többségi társadalom felé.

A Nemzetiségi Szövetség életében, mindent felülírva, új fejezet nyílt az ukrain háború kirobbanásával. Már az agresszió első napjának éjszakáján deklarálta, hogy infrastruktúráját felajánlja a menekülők megsegítésére. Székhelye – a szolidaritást kifejező ukrán zászlóval – humanitárius központtá vált. Február végétől egészen napjainkig szinte az összes, Szegedre érkező ukrán menekült kapcsolatba került a Szövetséggel. Egyik napról a másikra megmutatkozott, mekkora erő áll egy bizalomra szert tett civil szervezet mögött. Önkéntesek sokasága ajánlott fel segítséget, amivel élve, s amit koordinálva a szervezet hónapokon keresztül adományokat gyűjtött és osztott, szálláshelyet, orvost keresett, közvetített a menekültek és az állami, önkormányzati szervek között. Napjainkban már főleg a Szegeden maradt menekültek integrációjában igyekszik hasznos lenni.

A Nemzetiségi Szövetség a krízishelyzetben nem tett mást, mint a két évtizedes közösségi munkájával megszerzett bizalomra építve, az infrastruktúráját felajánlva, teret biztosított a nemzetiségi közösségek és a többségi társadalom tenni akarása előtt. A díjat a közösségekért, kisebbségekért fáradozók, a bajba jutottakkal szolidaritást vállalók elismerésének tekintjük.

A díjra a Szegedi Nemzetiségi Önkormányzatok Társulása ajánlotta.

Orsós János

Az elmúlt két évtizedben Orsós János egy célért dolgozott Baranyától Borsodig és Romániától Szlovákiáig: hogy minél több roma és nem roma hátrányos helyzetű gyerek számára legyen elérhető a méltányos és egyenlő oktatás. Részt vett az elmúlt évtizedek legjelentősebb oktatási kísérleteiben; a mánfai Collegium Martineum és az ózdi roma tehetséggondozó kollégium munkájában, alapítója volt az alsószentmártoni Kis Tigris Gimnáziumnak, az Amrita Egyesület elnökeként részt vett a tanoda hálózat kialakításában. Dolgozott esélyegyenlőségi szakértőként az oktatási minisztériumnak és gyűjtött anyagokat az oktatási szegregáció elleni perekhez. Az elmúlt tizenöt évben a borsodi Dr. Ámbédkar Gimnázium alapító vezetője. Azt teszi, amit mindig is a legfontosabbnak gondolt: tanít. Közben fontos írásműveket is letett az asztalra: kollégáival beás nyelvre fordította Petőfi János vitézét, szociológiai publikációk készítésén dolgozott egyetemi szakemberekkel, Sétét Jenővel és Majtényi Lászlóval tett közéleti javaslatokat. Minden nap azért tevékenykedik, hogy India a cigányok számára ne csak a távoli őshaza legyen, hanem az egyenjogúságért folyó polgárjogi küzdelem erőforrása, szövetségese.

Orsós János munkáját mindig következetesen, megalkuvás nélkül végezte.

Tóth László

Az ajánlás az ELTE Apáczai Csere János Gimnázium és Kollégium részéről érkezett, ahol 2022 szeptemberétől dolgozik. Korábban a Budapesti Osztrák Iskolában tanított és az elmúlt több mint tíz esztendőben számos fontos szakmai kezdeményezést tett: egyebek mellett a tolerancia szükségességére hívta fel a középiskolás fiatalok figyelmét. Alapító kezdeményezője a disputakörnek, amelyben a vitázni tanuló fiatalok a kulturált vita technikai elemeit sajátíthatják el. Így megtanulhatják elfogadni a világ és az emberek diverzitását, a különféle felfogásokat, világértelmezéseket is. A disputakör – amely országos mozgalommá vált – ma minden korosztályban aktívan működik. Osztályfőnökként és diákönkormányzatot patronáló tanárként több olyan programot szervezett és hozott jelenlegi intézményébe, amely a rasszizmus és mindenfajta kirekesztés elfogadhatatlanságát erősítette a diákokban. Ő fogta össze a karácsonyi cipősdoboz akciót és fontos szerepet vállalt, a Centropa Közös nevező programjában ózdi roma középiskolások anyagi, szellemi támogatásában. Kiemelten foglalkozik azzal is, hogy a középiskola jómódú családokból származó tanulói a helyszínen ismerjék meg a mélyszegénységben élőket. A Haver Alapítványnál és a Centropánál rendszeresen tart tanárképzéseket, módszertani foglalkozásokat, valamint versenyekre is felkészíti a diákjait. Szabadidejében civil és egyházi szervezeteknél is tevékenykedik. Tudását, tapasztalatait örömmel osztja meg szakmai és más fórumokon is.

Tóth László szakmai és emberi kvalitásai alapján úgy az előterjesztő, mint a Bíráló Bizottság véleménye alapján is alkalmas és méltó a Wallenberg-díjra.

A díjra Salga Imre az Apáczai Csere János Gimnázium igazgató-helyettese terjesztette elő.

Szajkó Cintia

Szajkó Cintia ambiciózus fiatal diplomás roma nő. Magyar és történelem szakos tanár, leendő közoktatási vezető, és talán hamarosan neveléstudományi doktor. Vezető egy települési kisebbségi önkormányzatban, és leendő vezető egy iskolában. Négy éve tanít halmozottan hátrányos helyzetű diákokat egy borsodi szegregált általános iskolában Monokon.

Erős személyisége és lankadatlan munkabírása által pár év alatt lendületbe hozta az iskolát. Szavalóverseny, iskolaújság, országos versenyeredmények, tanulói ösztöndíjak dicsérik munkáját. Maga is tanul, de diákjaira mindig van ideje.

Állandóan úton van Monok, Tállya, Budapest és Brüsszel között. Példát mutat környezetének: tanulói számára is kinyitja a világot. Számára minden diák értékes, mindenki problémájára figyel, teljesen átadja magát pedagógusi hivatásának. Ilyen vezetőkre van szüksége a borsodi társadalomnak, és Cintia egy új kezdet ígérete a roma nemzetiségi oktatás számára.

A Wallenberg-díjra Tállya Települési Roma Nemzetiségi Önkormányzat és a Monoki Kossuth Lajos Általános Iskola ajánlotta.

Szabó Gábor

Szabó Gábor nagykovácsi református lelkész 1960-ban született, 2008 óta ott teljesít szolgálatot. Az elmúlt mintegy másfél évtizedben kiemelkedő szerepet töltött be a vallásközi párbeszéd erősítésében és mindent megtett azért, hogy a helyi református és a zsidó közösség között a harmonikus együttműködés tovább folytatódjon. Ezt a szellemiséget a lelkészcsaládból származó tiszteletes otthonról hozta magával: édesanyja és nagyszülei embermentő tevékenységükért megkapták a Yad Vashem

által odaítélt Világ Igaza elismerést. Szabó Gábor személyes példát mutatott és mutat akkor, amikor részt vesz a Nagykőrösi Zsinagóga szinte valamennyi rendezvényén, különösen a holokauszt áldozataira emlékező istentiszteleteken. Kiemelkedő szerepet játszott abban, hogy sor kerülhetett a helyi református gimnázium 1944-ben meggyilkolt zsidó diákjainak emlékére állított márványtábla elhelyezésére és felavatására. Kezdeményezte és támogatta a nagykőrösi Sziget utcai botlatókövek környezetének rendberakását, a járda díszburkolattal történő lefedését. Környezetének értetlenségét is legyőzve, megoldott egy több mint száz éves problémát, a nagykőrösi zsidóság temetkezési helyéül szolgáló, de a reformátusok tulajdonában lévő földterületnek a Nagykőrösi Zsidó Hitközség részére való tulajdonátadási szerződés megkötésével.

A mintegy másfél évtizedes nagykőrösi szolgálata egészét áthatja a különböző vallású emberek együttműködésének elősegítése. A kisvárosi társadalomban betöltött vezető szerepe és munkássága példát mutat arra, hogy hogyan kell a mindennapokban megvalósítani a különböző vallású emberek közötti, egymás tiszteletén alapuló kapcsolatok építését, a mindennapok baráti légkörének megteremtését, egymás kölcsönös tiszteletben tartását.

Szabó Gábort a díjra a Nagykőrösi Zsidó Hitközség ajánlotta.

Dr. Schiffer János

Jogász végzettségű várospolitikus, aki az elmúlt időszakokban magas állami és választott önkormányzati, országgyűlési tisztségeket is betöltött, amelyekért magas állami és egyéb kitüntetésekben részesült. 2006-tól napjainkig számos kulturális és közéleti kezdeményezést – táblaállítást, könyvkiadást, történelmi tények feldolgozása – tett és civil és közpolitikai munkát végzett. A díjra ajánló javaslata kizárólag a Nácizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete (NÜB) elnökeként tett sokirányú kezdeményezéseit említi. A NÜB fő céljai: a nácizmus áldozatainak hazai és nemzetközi képviselője, fellépés az anyagi és erkölcsi elégtétel biztosításáért, valamint a fasizmus áldozatai emlékének ápolása, bemutatása és feldolgozása. A NÜB elnökeként sokat tett az áldozatok emlékének méltó megismertetéséért és a tények feldolgozásáért.

A pályázatokat bíráló bizottság dr. Schiffer János tevékenységének megítélésénél fontosnak tartotta a Raoul Wallenberg-szobor másolatának visszaállítására tett – az ajánlatban nem szereplő – kezdeményezéseit is, amelynek következményeként Budapesten a Szent István parkban ma már látható a hiteles másolat. Kiemelt munkát végzett a Wallenberg nevet viselő középiskola EU-forrásainak megteremtésében és az iskola felavatásában is. Az iskola más helyen, de most is elismerten működik.

Dr. Schiffer János minden eszközzel harcol a felejtés ellen és ezért az összes olyan kezdeményezést támogatja, amely segíti a történelem szegénytelen időszakának reális megítélését.

A díjra Kácsor Zsolt író és újságíró javasolta.

Vámos György

Vámos György újságíró, a *Carl Lutz Alapítvány* alapítója és elnöke, a Vadász utca 29. alatt található Üvegház emlékszoba létrehozója. A Carl Lutz svájci alkonzul és a cionista zsidó ellenállás embermentő tevékenységét megörökítő emlékszoba megnyitására 2005. május 3-án került sor. A kiállítás minden nap 13-16 óra között ingyenesen látogatható.

A Carl Lutz Alapítvány nevében 2005-ben javasolta a Fővárosi Közgyűlésnek, hogy az 1944-es nyilas terror üldözötteit mentők nevét örökítsék meg a Budai alsó rakpart és a Pesti alsó rakpart átnevezésével. Az átnevezésre 2010-ben került sor. A budai oldalon a rakpart szakaszai azóta *Slachta Margit*, *Angelo Rotta*, *Sztehlo Gábor*, *Friedrich Born*,

Raoul Wallenberg, Nina és Valdemar Langlet, valamint Henryk Slawik nevét őrzik, a pesti oldalon a rakpart szakaszai pedig Carl Lutzról, id. Antall Józseféről és Salkaházi Sáráról vannak elnevezve.

Vámos György a Carl Lutz Alapítvány nevében kezdeményezte, hogy Carl Lutz emlékművet állítsanak fel az Egyesült Államok budapesti nagykövetsége mellett, a Szabadság téren. Az emlékmű leleplezésére 2006. december 3-án került sor. Vámos György kezdeményezésére a Carl Lutz Alapítvány „Carl Lutz and the Legendary Glass House in Budapest” címmel angol nyelvű utazó kiállítást készített, amelyet először 2008-ban az ENSZ New York-i székházában, majd 2009-ben az Egyesült Államok Szenátusában és azóta több más észak-amerikai helyszínen mutattak be. Az utazó kiállítás német, francia, spanyol és héber nyelven is elkészült, s más helyszínek mellett Svájcban, Németországban, Kanadában, Szlovéniában, Argentínában, Chilében, Uruguayban és Izraelben volt látható. A témában számos tudományos és ismeretterjesztő könyvet és tanulmányt adott közre, amelyek magyarul, angolul, németül és franciául is megjelentek. Főbb művei: Tépd le a sárga csillagot! (Benedek István Gáborral közösen); Üvegsziget; Carl Lutz (1895-1975).

Vámos Györgyöt a díjra dr. Pók Attila, az MTA Történettudományi Intézetének nyugalmazott igazgatóhelyettese javasolta

Forrás: MTI

Forgácsné Dénes Katalin felvétele

27. Országos Gála a Magyarországi Német Önkormányzatok Napján

Idén huszonhetedik alkalommal került sor a Magyarországi Német Önkormányzatok Napjára, melyet minden év január második szombatján ünneplünk. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzata (MNOÖ) ez alkalomból 2023. január 14-én gálaműsort rendezett a pécsi Kodály Központban. Az ünnepi beszédet **Natalie Pawlik**, a Német Szövetségi Köztársaság kormányának áttelepültekért és nemzeti kisebbségekért felelős megbízottja tartotta. A gálaműsor keretében átadták a magyarországi németek legmagasabb kitüntéseit. Az ünnepi rendezvény résztvevőit a hagyománynak megfelelően az MNOÖ elnöke, **Englenderné Hock Ibolya** köszöntötte.

Az országos gála csúcspontja a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata legmagasabb kitüntetésének átadása volt. A Magyarországi Németiségért Arany Díszítűt 1995-ben alapította az országos német önkormányzat. Ez az elismerés olyan magyarországi németeknek, más magyar állampolgároknak és külföldieknek adományozható, akik a nemzetiség érdekében kiemelkedő teljesítményt nyújtottak, és tevékenységükkel hozzájárultak a hazai németiség nyelvének, tárgyi és szellemi kulturális örökségének, történelmi hagyományainak megőrzéséhez.

A Magyarországi Németiségért Arany Díszítű 2023. évi kitüntetettjei:

Ledényi Zsuzsanna és Manfred Mayrhofer

Ledényi Zsuzsanna Budapesten él, magyarországi német családból származik. 2007-től tizenhárom éven át – nyugdíjba vonulásáig – vezette a Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsának (Landesrat) irodáját. A magyarországi német kultúra iránti elkötelezettsége messze túlmutatott hivatalos feladatain. Számos kulturális csoporttal működött együtt, és különös figyelmet fordított a fiatalokra. Lelkesen közreműködött az ifjúsági fúvószenekarok és a Landesrat-harmonikazenekara programjaiban és munkájában, jelentős szerepet vállalt a Landesrat valamennyi országos rendezvényének megvalósításában. Társával, Manfred Mayrhoferrel – a LandesratForum egykori szerkesztőjével – rendszeresen járta az ország és a világ sváb közösségeit, s számtalan barátságot, partnerséget hozott létre a különböző német kisebbségi kulturális csoportok között. Többek között ő hívta fel a Duna-menti svábok világszervezetének figyelmét a Landesrat munkájára, és ezzel jelentősen hozzájárult az USA, Kanada, Brazília, Németország és Ausztria Duna-mente sváb kulturális csoportjai találkozóinak sikeréhez.

2021-ben a Landesrat irodavezetőjeként KÓTA-díjat kapott „Kórus-titkár” kategóriában, 2020-ban a Szári Kulturális Egyesület Freész Károly-díjával tüntették ki, egy évvel korábban pedig a Duna-menti Svábok Világszövetségének Ezüst Érdemérmét, valamint az Északi Régió Német Önkormányzatai Szövetségének „Az északi régió németiségért” kitüntetését vehette át.

Manfred Karl Mayrhofer az ausztriai Salzburg városában született. 1960-as évektől közel tíz éven át volt a Salzburgi Magyar Kulturális Egyesület titkára. 2002-ben költözött Budapestre, és ekkor ismerkedett meg a magyarországi németek hagyományőrző kezdeményezéseivel. 2006-tól szoros kapcsolatot alakított ki és tart fenn a magyarországi s a Kárpát-medencei német intézményekkel, egyesületekkel és médiumokkal, valamint számos német nyelvű országban működő szervezettel. A LandesratForum archivált számai hozzájárulnak a magyar-

Englenderné Hock Ibolya

országi németek kultúrájának és hagyományainak megőrzéséhez, ugyanakkor kutatási célokat is szolgálnak. Manfred Mayrhofer jelenleg a Duna-menti Svábok Világszövetségének sajtósóvivője.

Szugfil József

Lippórol származik, élete és munkássága a mai napig elválaszthatatlanul kötődik szülőfalujához és Baranya megyéhez. A tanult autószerelő és okleveles művelődési, felnőttképzési menedzser szülőfalujában a művelődési ház vezetőjeként, alpolgármesterként, a magyarországi német kulturális egyesület, a polgárórség és az egyházközség elnökeként, kántorként, harmonikásként s a helyi német önkormányzat elnökeként, megyei szinten pedig a Baranya Megyei Német Önkormányzat, valamint a Baranyai Megyei Német Önkormányzatok Szövetségének elnökeként tevékenykedett, illetve tevékenykedik. Kilencéves korában kezdett harmonikaórákat venni. 1973-ban tanárával, *Maus* Antallal együtt megalapította a híres Szabari Triót, amelyet húsz éven át kísért harmonikán. 1975 és 1983 között a Villányi Asszonykórus vezetője volt. 1975-ben csatlakozott a Krämer Buben nevű zenekarhoz, amely évtizedeken át zenélt sváb bálokon közel és távol. 1985-ben szerzett hivatásos zenész végzettséget, majd 1991-ben megalapította a Karawanka Live Band-et, melyben harmonikásként és énekesként működött közre. A Karawanka névéhez több mint kétezeröt száz sváb bál, esküvő és kulturális rendezvény fűződik; az együttes történetének egyik csúcspontja egy ausztráliai turné volt, amelyet a Babarci Német Nemzetiségi Táncegyüttes kísérőzenekaraként élhettek meg. A Karawanka néhány hete búcsúzott végleg a közönségtől. Szugfil József faluház-igazgatói évei alatt hozzájárult ahhoz, hogy Lippón elinduljon a zeneoktatás; az ennek kapcsán alakult magyarországi német fúvószenekar máig működik. Társalapítója volt a falu tánccsoportjának is. A helyi kezdeményezéseken túl már az 1980-as, 1990-es években regionális és országos szinten is tevékeny volt: társalapítója a Nikolaus Lenau Kulturális Egyesületnek, a Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsának, s tizenhat évig tagja volt az MNOÖ közgyűlésének, ezen belül nyolc évig a Szociális Bizottságnak.

Arany Díszítúvel kitüntettek

Rendkívüli elkötelezettségéért többek között a Baranya Megyei Közgyűlés nemzeti és etnikai kisebbségéért díját, továbbá a Pro Humanitate Baranya díját, a Magyar Művelődési Intézet Pro Cultura Minoritatum Hungariae közművelődési díját vehette át, valamint *Udvardy György* megyéspüspöktől a Zichy Gyula-emlékplakettet. Lippó díszpolgára.

Tóth Györgyné Bencze Mária

Budaörsön született, ahol ma is él. Családja apai ágon részben magyar gyökerekkel rendelkezik, ennek ellenére ugyanaz a sors várt rájuk, mint a legtöbb budaörsire. Gyötrelmes évek után családjuk volt az egyetlen a kitelepítettek közül, amely visszatért szülővárosába. Bencze Györgyné már ott végezte az általános iskolát, azt követően a budapesti Eötvös József Gimnázium német nemzetiségi tagozatán, majd érettségi után az Eötvös Loránd Tudományegyetem német és történelem szakán tanult. Budaörsön az 1970-es évek elején indítottak német nemzetiségi osztályokat – ettől kezdve 1977-ig német nyelvtanárként dolgozott. Ezután a tankönyvkiadóban felelős szerkesztőként vállalt munkát. Ez volt a kezdete annak a közel három évtizedes munkának, melynek során tankönyveket gondozott, szerkesztett s adott ki az összes német nemzetiségi általános és középiskola számára. Három általános iskolai tankönyvnek ő maga volt a szerzője is.

A Tankönyvkiadónál jelentek meg az akkori Magyarországi Németek Demokratikus Szövetségének kiadványai is, amelyek révén megismerhette a kulturális élet kiemelkedő személyiségeit, s támogatásukkal számos ismert tudományos és irodalmi művet szerkesztett.

Tíz évig vezette a nemzetiségi szerkesztőséget, így széleskörű betekintést nyert a magyarországi nemzetiségi oktatási és kulturális ágazatba. Nyugdíjba vonulása alkalmából 2006-ban megkapta az „Északi régió németiségéért” kitüntetést. Innentől kezdve két cikluson át német önkormányzati képviselőként szülővárosa kulturális életének szentelte idejét – többek között Budaörs múltjáról szóló értékes kiadványokban való közreműködésével. 2018-ban megkapta a Pro Cultura Minoritatum Hungariae díját.

Az országos gálán adták át arra érdemes fiataloknak a *Koch Valéria-díjat*. Az elismerést *Manz Alfréd*, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata oktatási bizottságának elnöke és *Koch Emil*, az ifjúsági bizottság elnöke nyújtották át a díjazottaknak.

Koch Valéria-díjat vehettek át:

Acél Réka

A pécsi Koch Valéria Gimnázium végzős tanulója a Baranya megyei *Himesházán* él. A családja és a környezete egyaránt erősíti magyarországi német identitását. Számos kulturális területen vállal szerepet: szülőfalujában harmonikázni tanult, tagja volt a helyi német gyermektánccsoportnak, rendszeresen szerepelt énekversenyeken, és középiskolásként is számos nemzetiségi kezdeményezésben vett, illetve vesz részt. Jelenleg is szívesen működik közre a Himesházai Német Önkormányzat és a helyi Népek Barátsága Egyesület különböző programjain, tagja a falu ifjúsági táncsoportjának és templomi kórusának, valamint örömmel vállal háttér- és moderátori feladatokat kulturális rendezvényeken.

Réka sokrétű elkötelezettségéért 2021-ben megkapta a nemzetiségi iskolák tanulóinak ösztöndíját. Az érettségi után irodalommal, idegen nyelvekkel, kommunikációval és művészettel szeretne foglalkozni.

Máy Péter felvételei

Koch Valéria díjasok

Beszterczán Dominik

A Pest megyei *Taksonyban* él, a budapesti Német Nemzetiségi Gimnázium végzős diákja. Hagyományörzés iránti elkötelezettsége sokrétű: gyermekkora óta sikeresen vesz részt a magyarországi német vers- és prózamondó versenyeken – gyakran nyelvjárási történettel. Óvodás kora óta tagja a Takser Junge Donauschwaben Egyesületnek – mindegyik tánccsoportjainak, amelyek kiváló hírnévnek örvendenek itthon és külföldön egyaránt.

Kiváló iskolai eredményeinek és pozitív személyiségének köszönhetően, valamint az említett egyesület ajánlására Dominik lehetőséget kapott arra, hogy az általános iskolát követően egy évet ösztöndíjjal Dániában töltsön. Két évvel ezelőtt csatlakozott a Magyarországi Német Fiatalok Közössége egyik tagszervezetéhez, a dunaharaszti Verein Junger Haraster Schwabenhez is. Dominik a jövőben németet és táncot szeretne tanítani.

Natalie Pawlik

Kiss Bence István

A Tolna megyei Varsád községből származik, a Pécsi Tudományegyetemen 2017-ben BA-diplomát szerzett német nyelv és irodalom szakon, fordítás specializációval, majd ugyancsak Pécsen folytatta a mesterképzést. 2022-ben német nemzetiségi nyelv és történelem szakpáron szerzett középiskolai tanári diplomát. Jelenleg a pécsi Leőwey Klára Gimnáziumban tanít, és ugyanott a Koch Valéria Könyvtárért is felelős.

A magyarországi német identitása kialakulása szempontjából meghatározónak tartja a gyönki Tolnai Lajos Gimnáziumban töltött éveit. Erre az időszakra nyúlik vissza a szülőfalujában élő népszokások és régi épületek kutatásának kezdete. Néptáncosként és szervezőként maga is részt vett szülőfaluja nemzetiségi kulturális életének alakításában. Jelenleg is tagja a helyi német önkormányzatnak, valamint a helyi Értéktárbizottságnak, és e tisztségében a falu épített örökségének dokumentálásáért felel.

Tudományos munkásságának középpontjában a helyi német építészeti témája áll. Szakdolgozatának címe: *„Helyi perspektívák a varsádi magyarországi német építészetben. Térérzékelés, térhasználat, a parasztház építészeti fejlődése és sajátosságai”*. Ugyanebben a témakörben – a helyi evangélikus közösség, temetői és halottkultusz, Varsád gazdasági épületei és udvari struktúrái témakörökkel kibővíve – doktori tanulmányok megkezdését tervezi a közeljövőben.

Klein Xavér

Pilisvörösvárról származik, jelenleg a szülővárosában működő Friedrich Schiller Gimnázium 11. osztályába jár. Magyarországi német kulturális és nyelvjárási közegeben nevelkedett, többször részt vett az országos német vers- és prózamondó versenyeken nyelvjárási történetekkel, de eredményesen szerepelt más, a német nyelvvel és népismerettel kapcsolatos iskolai megmérettetéseken is. Hét éve játszik harmonikán, gyakran kíséri gimnáziuma iskolai kórusát. Tagja a Mini Sramli nevű együttesnek, valamint a Werischwarer Heimatwerk hagyományörző egyesületnek, melynek keretében népcsoportja tánc-, zene-, ének- és vallási kultúráját ápolja, s számos közösségépítő kezdeményezésben is részt vesz.

Kiemelkedő tanulmányi eredményeiért megkapta a Pest Megyei Német Önkormányzat ösztöndíját és az állami nemzetiségi ösztöndíjat is. Xavér az érettségi után informatikát kíván tanulni, később pedig a helyi német önkormányzat tagja is szeretne lenni.

LDU Presse

A Gála műsorában díjnyertes magyarországi német együttesek léptek fel. Színes képösszeállításunk a hátsó borítón látható.

Nagy kincsek egy kis faluban

Németbánya három értéke a Veszprém Megyei Értéktárban

„Minden nemzet, amely elmúlt kora emlékezetét semmibe veszi, vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzeti életét gyilkolja meg, s akármi más kezdődjék ezentúl, az a régi többé nem lesz.”

Kölcsey Ferenc gyakran emlegetett mondata munkálhatott a honatyák gondolataiban is, amikor 2013-ban megalkották a nemzeti értékek védelméről és a hungarikumokról szóló törvényt. A jogszabályok csak keretet adtak az értékmentéshez, de a települések lehetőséget kaptak arra, hogy maguk alakítsák ki helyi értéktáraikat, így dokumentálva a múltat idéző tárgyi és szellemi értékeket. Nagy felelősség a helyi értéktárak feltöltése, hiszen ezeknek tartalma adja a bázist a hungarikum-piramis számára. Szakemberek segítségével, több minősítési folyamaton át kerülhet egy-egy érték a nemzeti értéktárba vagy a hungarikumok közé.

Németbányán, ebben a bakonyi kis faluban 2015 májusában alakult meg az értéktár. A többnyire pedagógusokból és közművelődési szakemberekből álló bizottság az eltelt hét év alatt harminchárom értéket rögzített a különféle szakterületekről, és népszerűsítette is ezeket a helyi s megyei értéktár-ünnepek alkalmával.

Az erdőkkel, patakokkal körülölelt, festőien szép falucska *három természeti értéket* vett fel lajstromába: a németbányai Pisztrángos-tavat, az itt eredő Bitva-patakot és a Magyar-forrást. *Az épített környezet kategóriába* kilenc nevezetes építmény került: a gyönyörű sváb boltíves házak, a közösségi élet fontos színterei az ódon kocsmák, a vadászház, a közadakozásból, javarészt magántőkéből huszonnégy éve épült Szent Márton-kápolna, az útszéli és erdei keresztek, az erdei fürdő, az Emléksírkert, valamint az elpusztított falu, Iharkút emléke. *A kulturális örökség kategóriába* huszonegy érték került. Itt kaptak helyet a falu múltjával és jelenével kapcsolatos könyvek, mint a 2003-ban, a község alapításának kétszázötven éves évfordulója tiszteletére dr. Hudi József szerkesztésében megjelent falumonográfia (Németbánya története), a magánnyomtatásban készült Félévszázad Németbányán képeskönyv (Kiss Albertné Holeczky Éva munkája), a csaknem 30 éve (folyamatosan és naprakészen!) kézzel írt Falukrónika, a falu néptanítóinak szakmai életútja, mely társadalomrajz és pedagógiatörténet is egyaránt. A kápolnaépítés története, valamint egy kitelepített honfitársunk német nyelven írt gyermekkori visszaemlékezése is nagyon érdekes olvasmány, magyar fordításukban is. 2020-ban jelent meg négyszáz példányban egy kétnyelvű receptgyűjtemény, Kiss Albertné összeállításában, mely képekkel mutatja be a sváb konyha ünnepi és hétköznapi ételeit.

Több alkotóművész is élt, illetve él napjainkban is ebben az ékszeres doboznak is nevezett falucskában, akik közül a legismertebb és legjelentősebb az 1868-ban itt született Nagy Sándor képzőművész. *Erdősiné Kiszlinger Mária* naiv festő (1947), *Somkuti Mária* népi iparművész (1954), *Tóth András* képzőművész (1955), *Kulinyi Márton* fafaragó művész (1954) munkásságát is egy-egy dokumentáció őrzi értéktárunkban. Kulturális örökségünkhöz soroltuk a faluház tárlóiban látható, helyben gyűjtött néprajzi kultúrát, a tárgyi értékeket, a németbányaiak ünnepi és hétköznapi viseleteit, valamint a szomszédos egykori falu, Iharkút területén, dr. Ősi Attila paleontológus által feltárt dinoszaurusz leleteket.

Az *ipari és műszaki megoldások* kategóriában egyetlen értékünk van, a Zuhatagkút, mely olyannyira jelentős, hogy a Veszprém Megyei Értéktárba is bekerült. A Zuhatagkút ékes példája annak, miért is kellenek az elhivatott lokálpatrióták a helyi értéktárakba: hogy a dülede-

Zuhatagkút a Straub kocsmá udvarán

A restaurált zuhatagkút (a háttérben dr. Papp Zoltán)

zó romokban vagy egy ócskavasnak vélt szerkezetben is meglássák a különlegességet! Márpedig az ódon és évtizedek óta elhagyott *Straub* kocsmá udvarán *Schmidt* Attiláné értékőrünk olyan kincsrre lelt, amelyből az országban már csak egyetlen darab van, a falunkban álló becses példány, amely ipari műemlék. Ez a vízkiemelő szerkezet végtelenített láncszerkezetre szerelt kis edényekből, serlegekből áll. A lánc alja a vízbe ért és a felül lévő meghajtó kerék segítségével hozta fel a vizet a kis csatornában. A XX. század elején a budapesti GERŐ és GYŐRY cég műhelyében készült darabról egy helyszíni szemle után jelentette ki *dr. Papp* Zoltán egyetemi docens, a korabeli vízkiemelő rendszerek gyűjtője és restaurátora, hogy ez a szerkezet igazi túlélő. Műszaki ereklje, melyből jelenleg csak ez az egyetlen egy darab van az országban, ezért megóvása, megbecsülése minden igényesen gondolkodó ember feladata.

Az egykor németajkú település német nemzetiségi és települési önkormányzata vállalta fel a nemes feladatot, hogy a kút megmenti az enyészettől. (A közel félmillió forint költséget a Német Nemzetiségi Önkormányzat biztosította.) Miután az örökösök a kút a falunak ajándékozták, *dr. Papp* Zoltán a kút kiemelése után fél évig dolgozott a szerkezet helyreállításán, felújításán. A 2021. évi értéktár-ünnepünk óta a faluházban látható az állandó értéktári tárlatban, működőképes állapotban.) Nagy örömeinkre szolgál, hogy ez az egyedülálló ipari műemlék már nemcsak a németbányaiak kincse, hanem 2022. óta a *Veszprém Megyei Értéktár értékei* közt is megtalálható.

A Németbányai Települési Értéktár szívében viseli az eltüntetett szomszédos falu, *Iharkút* emlékét is. Az ország eltűnt települései közül ez az egyetlen, amely nem infrastruktúra hiányában, hanem gazdasági érdekek miatt szűnt meg. *Iharkút* bakonyi irtásfaló volt, már az Árpád-korban lakott hely, a török időkben a környék településeihez hasonlóan pusztává vált. Újratelepítését az Esterházy család kezdeményezte, akik telepes svábokat hívtak a Bakonyba. A második világháború után a faluból a németajkúakat kiutasították, de sorsát a község alatt talált bauxit felfedezése pecsételte meg, melynek kitermelését 1979-ben kezdték. A lakosságot kitelepítették, a falu épületeit lebontották, temetőjét felszámolták, a halottak a németbányai temetőben lettek végső nyugalomra. *Iharkút* egy hatalmas külszíni bauxitbányává vált. Vörös kráterek tették láthatatlanná az egykor oly szép, forrásokkal és fenyvesekkel övezett családi kis település takaros házait, virágzó kertjeit. Több mint két évtizeden át csend honolt a holdbéli tájon, s amikor már az idő könnyítette a fájó emlékeken, *Bakonyi* Lajos főerdész ötlete nyomán 2003-ban megrendezték az *iharkútiak* első találkozóját. Azóta rendszeresen találkoznak az egymástól elszakított családok az egykori szülőföldön. Létrehoztak egy emlékparkot, melyben van egy gémeskút is, annak az egyetlen kútnak a helyén, melyről a lakók egykor a vizet hordták, s melyről a falu a nevét kapta. A legmeghatóbb esemény az volt, amikor a gémeskút mellé felállított harangtoronyban először szólalt meg az elveszettnek hitt, de megtalált ősi lélekharang. Mintegy kétszázan könnyezték meg a torokszorító eseményt.

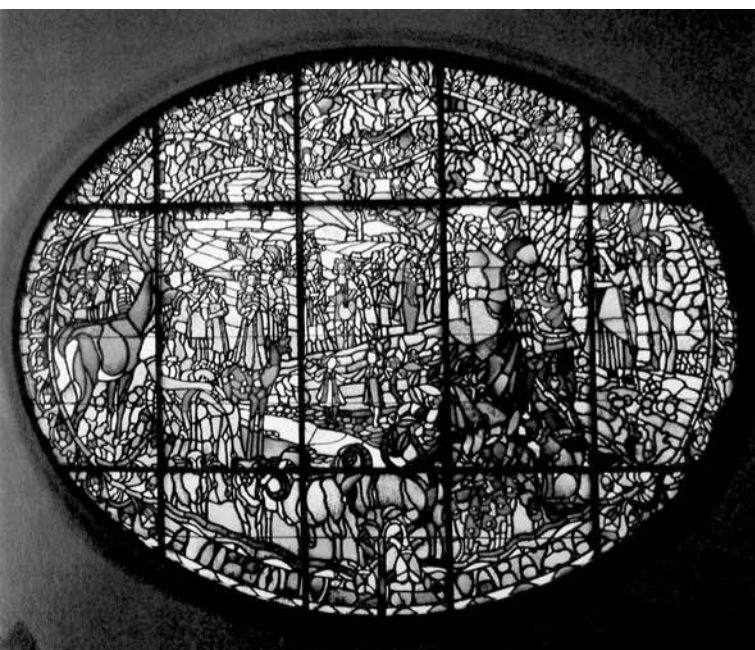
A szomszédos község, Németbánya temetőjében megépült az *Iharkúti Hősi Emlékmű*, rajta a két világháború hősi halottai és az 1948-ban kitelepített németajkú lakók neveivel. Az eltelt csaknem négy évtized alatt a táj krátersebei begyógyultak, de az *iharkútiak* lelkén ejtett sérülés talán sohasem múlik el. A szülőföld iránti szeretetet nem lehet kitörölni az emberek lelkéből. *Iharkút* egykori lakói évek óta egyre több jelet állítva bizonyítják szülőföldjük iránti ragaszkodásukat. Nincs még egy olyan falu, melynek megszűnése után lett volna címere, címeres zászlaja és ötkötetes monográfiája! (A monográfiát az *iharkúti* kötődésű *dr. Tölgyesi* József főiskolai docens állította össze.) *Iharkút* nevét mégsem ezért ismerte meg az ország és a tudományos világ, hanem a bauxit kibányászása után a *dr. Ősi* Attila paleontológus és társai által felfedezett, nyolcvanmillió évvel ezelőtt élt dinoszauruszok maradványairól.

Az *Iharkúti* Emlékpark a haranglábbal

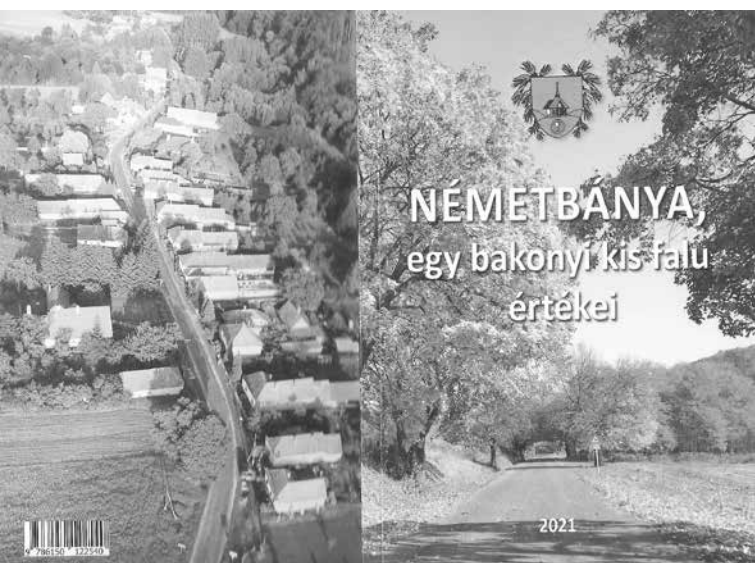

Iharkút Megyei Értéktárba vételének dokumentumát
Bakonyi Lajos veszi át

A Veszprémi Petőfi Színház üvegmozaikja, Nagy Sándor alkotása

Németbánya, a Bakonyalján megbúvó, fenyvesekkel és a Bitva-patakkal körülölelt, alig száz lelkes, de nagy múltú apró zsákfaló. A Bakony ékszeres dobozának is nevezett német ajkú település.

Alapítása 1753-ra tehető, de határa már a korábbi történeti korokban is lakott volt. A falutól északra levő Pásztorkút-dűlőben későbronzkori halomsírok találhatók. Ez azt jelenti, hogy az őskorban, illetve a késő bronzkorban itt már éltek emberek. A jelenlegi település alapítása egy német üvegfúvó mester Kostaiger Mihály nevéhez fűződik, aki a városlódi és csehbányai üveghuták után Németbányán is létrehozott egyet. Táblaüveget, orvosságos üvegcséket, különféle butéliákat állított elő. Az első munkások német telepesek voltak, akik néhány évi adómentesség reményében költöztek ide Bajorországból, a Schwarzwald-ból, de Tírol környékéről is. A falu német nevét – Deutschhüten – a hutáról és az alapító németekről kapta.

Több nemzedék békésen élt az új hazában, de 1905-ben a munkanélküliség miatt megindult az elvándorlás. Az 1900-as népszámláláskor tizenegy személy, a tíz évvel későbbi idején pedig már negyvenhárom tartózkodott „külföldön”, vagyis Amerikában. Munkát keresni mentek. A kivándorlók egyik célpontja az Egyesült Államok keleti partvidéke, Ohio állam, Cleveland városa volt. A nők házicselédként helyezkedtek el, a férfiak nehezebb munkát végeztek. Koller Sándor alispán Veszprém vármegye 1905 évi közigazgatásáról szóló jelentésében – ahogy azt Hudi József Németbánya története című, 2003-ban kiadott monográfiájában idézi – így írt erről:

„Azt, hogy Amerikában a kivándorlóktól mily terhes munkát követelnek, s hogy a visszatértek igen nagy része a megfeszített munkától elsanyarva, lezsarolva és igen gyakran testileg elnyomorodva érkezik haza, a kivándorolni szándékozók, jóllehet erre mindig figyelmeztetve lesznek, figyelembe egyáltalán nem veszik.”

A kivándorlók nem akarták véglegesen elhagyni hazájukat, mégis nagyon kevesen tértek vissza szülőfalujukba. A kint maradtak közül negyvenegyen egy emlékkeresztet állíttattak, nevük kőbe vésve olvasható az emlékművön. A köznyelv által amerikai keresztnek nevezett 100 éves emlékművet Mária Todte asszony kezdeményezésére, közel egymillió forintért az általa alapított Kápolna Alapítvány állította helyre 2013-ban. (Maria Todtét, szül. Wenczelt, gyerekként telepítették ki a családjával, ma Brühlben él. – A szerk.)

1948 januárjában a kis falu ötvenkét családja vált egy visszafordíthatatlan politikai döntés áldozatává. Az 1941-es népszámláláskor magukat németnek vallókat elszakították családjuktól, szülőföldjüktől: 1948-ban mintegy kétszázötven embert elűztek a volt NDK területére. Az akkor négyszáz lelket számláló település lakóinak száma így százötvenre csökkent. A kitelepítettek mára ugyan megbékéltek sorsukkal, de szülőföldjüket, a hetven évvel ezelőtti szörnyű eseményeket soha nem tudják elfelejteni. Maria Todte asszonyt a megbékélés, a megbocsátás vezérelte, amikor elhatározta, hogy az elhurcoltak emlékére kápolnát emeltet. Gyűjtést, adományozást szervezett, és a befolyó összegekből, a helybeliek adományaiból és többmillió saját tőkéből 1998-ban felépült a „megbékélés kápolnája” Németbányán.

(A faluról a BARÁTSÁG 2018/6. számában közölt hosszabb, képekkel gazdagon illusztrált ismertetőt.)

A Nagy Sándor
utca elején Marcsik
Zoltánné Király
Ágnes polgármester
és Kriesch György

Iharkút neve az elszármazottak szívében az összetartozás és az egymás iránti szeretet jelképévé vált, mert ők már örökre iharkútiak maradnak, génjeikben, lelkületükben és álmaikban. Németbánya Értéktár Bizottsága példaértékűnek tartja az iharkútiak szülőföld iránti ragaszkodását, összetartozását, ezért kötelességének érezte Iharkút emlékének megőrzését. Volt egyszer egy falu, Iharkút címmel 2016 januárjában vette fel értékei közé az elpusztított falu emlékét az Épített környezet kategóriába. Még ugyanebben az évben kaptuk meg a Veszprém Megyei Értéktár határozatát arról, hogy az egykori falut megyei értéké nyilvánították, valamint arról, hogy javaslatot küldtek a *Magyar Értéktárba történő felvételére is.*

Nagy Sándor képzőművész Németbányán született 1868. május 18-án. Apja gazdatiszt volt, vadász. Mivel pusztán laktak és így nem tudott volna iskolába járni, öt éves korában elkerült hazulról. Veszprémbe költöztek a Galamb utcába. Ott, majd Győrött és Budapesten végezte tanulmányait. Két évig a Magyar Királyi Mintatanodában Székely Bertalan kedvelt tanítványa volt. A szecesszió programjának megfelelően a művészet több ágát is művelte: festő és grafikus, üveg- és textilművész volt. Az első világháború éveitől művészetében egyre nagyobb szerepet játszott az akvarell és a pasztell. Veszprémi tartózkodása alatt olyan ismert remekművek születtek, mint az Ave Myriam, és a Szent várakozás, s tervei alapján készült el a Petőfi Színház ovális üvegablaka, mely a Népművészet varázsa címet viseli. (Kivitelezője Róth Miksa volt. Ugyanezek a motívumok találhatóak Marosvásárhelyen is a Teleki Téka üvegablakain, melyeket szintén Róthtal készítettek.) Nevéhez fűződik a veszprémi színházépület külső falának mozaikképe is, a Hunort és Magort ábrázoló falfestmény, melynek címe: „Rege a csodaszarvasról”. Veszprémi évei után sógorával Kriesch Aladárral alapították a Gödöllői Művésztelepet. Kettejük erőfeszítései és művészeti elképzelései alakították ki a magyar szecesszió arculatát. Kezdetől hirdetett tanító-oktató programjának jelentős fejezetét alkotta főiskolai tanársága. 1934-ben hívta meg a Képzőművészeti Főiskola, s tíz éven át tanította itt a freskófestés módszerét, valamint a gobelin- és mozaikkészítést. Grafikája ebben a korszakban is meglepetésekkel szolgál. Szinte lehetetlen felsorolni bel- és külföldön található alkotásait, de nagyon jelentős a csornai plébániatemplom szentélyfreskója is, melynek monumentális képeit ő készítette. Sikeres kiállításai voltak Budapesten a Nemzeti Szalonban és a Műcsarnokban, Milánóban és Londonban. Budapesten többször nagydíjjal, Milánóban aranyéremmel (1906) jutalmazták munkásságát. 1950. március 14-én hunyt el Gödöllőn. Tiszteletere utcát neveztek el róla, ahol emléktáblája is megtalálható.

Németbánya lakossága büszke neves szülőttére, hisz munkássága a magyar képzőművészet legnagyobb teljesítményei közé tartozik. Tévékeny életműve Heitler László pápai és Fülöp Lajos almádi festőművészek ajánlásával került 2015 októberében Németbánya értéktárába. Életműve, veszprémi munkássága olyan jelentős, hogy a Veszprémi Települési Értéktáron kívül 2019 áprilisában a Veszprém Megyei Értéktár is felvette értékei közé. A szülőfalu a 2021. évi értéktár-ünnepen kiállítást rendezett Nagy Sándor tizenhét eredeti alkotásából, majd a kiállítás kurátora Kriesch György – Nagy Sándor rokona – előadást tartott a festőről és a Gödöllői Művésztelepről. A faluházban ezután avatták fel Kulinyi Márton fadaragó művész Nagy Sándorról készült domborművét. Németbánya önkormányzata és lakossága ezen a napon nevezett el utcát híres szülőttéről, így tisztelegve emberi és művészi nagysága előtt. Szintén ezen a napon vehette kézbe Németbánya lakossága a Hungarikum pályázaton nyert támogatás révén 1000 példányban megjelent – az értéktár bizottság által szerkesztett – könyvecskét, mely 33 kincsünket mutatja be *Németbánya, egy bakonyi kis falu értékei* címmel.

Kiss Albertné
a Németbányai Települési Értéktár Bizottság elnöke

Bál volt... Bál lesz!

Kis farsangi báltörténet

Az ideai farsang már olyan, mint a régiek voltak. Az elmaradt mulatságokat országszerte megrendezik, szinte minden hétvégére jut több farsangi meghívó. Jóleső érzés néha régi báli hangulatokat is felidézni, a farsang történetében bűvárokodni, megismerni régi népszokásokat, hagyományokat, melyek generációkról generációkra öröklődnek tovább és máig elevenek. De olvashatunk olyanokról is, melyek feltámasztásra, felidézésre várnak vagy éppen veszni látszanak.

Olvassák el kis farsangi báli történetünket!

A vízkereszt nemcsak a húshagyókeddig (a húsvétot megelőző negyvenedik napig, a negyvennapos böjtig) tartó farsang, a karneválok, a népi játékok időszakának kezdete, hanem a báli szezoné is. A városiasodás velejárójaként az egykori „farsangi örület” a nagytelepüléseken az idők során táncvígalmakká szelídült.

A XVII. században még dörgő prédikációkat váltottak ki a megtapasztalt táncforgatagok. A kor szerzői „fertelmeskedő s bujálkodó tánc”-ról és a táncolók Isten általi büntetéséről (Gyulai Mihály, 1681.) a „tánc pestiséről” (Szentpéteri István, 1697) meg arról szóltak „hogy a Pokolbeli ördögnek egy hathatóbb eszköze pokla töltésére az ő tojta táncnál nem lehet”, valamint a „parázna, gyilkos nem nyavalyásabb állapotú a táncszerető s gyakorló embernél” (Pathai János, 1683). A következő századra, mivel Európa innensőbb felének királyi udvaraiban is teret nyert a lassú, méltóságteljes, „udvarias”, udvarképes tánc, ezek a harci dobok lassan elhalkultak. Az azonban, hogy Mária Terézia királynőnek báli rendeletet kellett 1772-ben kibocsátania (ez volt az első ebben a műfajban), amely a következő évi pest-budai farsangi báltartást szabályozta, azt sejteti, hogy korábban erre felé is lehettek az elvárt állomástól eltérő események. Uralkodónk „minekutána [...] nyilvános bálakat engedélyezni kegyeskedett, a melyeken a közönség a maga nagyobb gyönyörűségére lárvákban avagy maskarákban vehet részt, abban a magas bizalomban tette, hogy e legfelsőbb kegyeivel senki visszaélni nem fog, hanem minden emberfia annál tisztességesebben fogja magát viselni, mert ellenkező esetben minden irgalom nélkül kivezettetik a bálteremből.” – olvasható a sokat sejtető dokumentumban. A rendelet egyébként „az utálatos maskarák viselését” is tiltotta.

A báltartási jogot akkoriban meg kellett vásárolni, az engedélyezett összes báli termet, külön-külön bérlők vehették meg, amellyel az adott helyszínen zajló valamennyi táncost haszonszedőivé lehettek. Akik csak bált akartak, velük kellett megállapodjanak. Persze, hogy ha híján volt a jelentkező, maguk is sorra szervezték a bálakat. A legkedveltebbek ekkor a maszkabálók voltak, azaz a teljes jelmezes megjelenést, meg a csupán álarcviselést előírók. Aki bele kíván érezni egy korabeli ilyen eseménybe, az jócskán kap ízelítőt Csokonai 1799-ben írt vígeposzából, melynek a „Dorottya vagyis a dámák diadalma a farságon” címet adta, s ihletője a kaposvári farsang volt.

A mai értelemben vett polgári bál hazai elterjedése – kritikusai szerint: túlbujánzsága – a XIX. század második felére volt tehető. A főúri, zártkörű táncestek mellett zajló polgári bálhoz ugyanis megerősödő polgárság is szükséges volt. A bál ekkortól olyan társadalmi eseménnyé vált, amely a pusztá kikapcsolódásnál, mulatozásnál sokkal jelentősebb szerepet töltött be. Egyrészt reprezentálta azt a kört, amely szervezésére vállalkozott, rangot adott mindazoknak, akik megjelentek, megjelenhettek a táncparkettek környékén. Másrészt olyan találkozási alkalom volt, amelyen egy hivatás, egy ipar, kisipar, egy szűkebb vagy tágabb lakóövezet, egy szabadidőtöltő foglalatosság,

vagy hát bizony egy-egy vagyunkör „krémje”, illetve hozzátartozóik kapcsolataikat elmélyíthetik, ismerkedhetnek egymással. Az asszonyokat persze férjeik kísérték. (Arról, hogy csak a megfelelő szintet megugró személyek kerülhessen egymás mellé, a meghívó, a belépti díj és az egyéb költségviselési terhek gondoskodtak.) Harmadrészt – s ez volt talán a legizgalmasabb – ezek a szórakoztató vidám találkozókat teremtettek alkalmat a megfelelőnek ítélt társaságban a vőlegény- és menyasszonykeresésnek is. Az „elsőbálozó” kisasszonyok és ifjura joggal tartották életük alkonyán is felnőttkoruk hajnalának e meghatározó eseményeket. (Úgy tartotta a hagyomány, hogy az lány, aki felkérve egy bál során háromszor is táncot lejt ugyanazzal a fiatalemberrel, gyakorlatilag már konty alatt érezheti magát. Felkérője részéről is elkötelezettséget feltételezett a háromszori tánclejtés.) Felnőtt asszonykísérő (*gardedám*) nélkül ezért egyetlen lány sem vehetett részt a rendezvényen. Ők figyelték óvó szemekkel a leányzó és táncpartnere illendőségét, s tartották nyilván a hétköznapokra a kísértjük számára lehetséges, ám felkérésben renyhe „partiképes” ifjakat, hogy a következő évi bálra megpuhítsák szüleiket. Hogy valamelyik jövő évi táncra már előzetesen a lány táncrendjébe írassa magát. Éberségük a titkos szerelmesek szerencséjére azonban kijátszható volt. Sikerkiadványként sorra jelentek meg a különféle *legyezőnyelvek*, melyekből eltanulható volt miként lehet fontos üzeneteket küldeni a fülledt báli termekben nélkülözhetetlen kézi légcserélők bizonyos állásaival, lebbentéseivel.

Minden valamire való bálhoz egyedi tervezésű *táncrend* dukált. (Ezeket külön áron kellett megvenni a bálrendezőstől.) Felsoroltatott bennük valamennyi sorra kerül tánc, s a mellettük levő üres helyre – a többnyire hozzáfűzött kis ceruzával – azt lehetett beírni, hogy kinek ígérte el, kivel járta el, az illető (kis)hölgy az adott táncot. A francia négyest, a bécsi és angolkeringőket, a polkát és csárdást, az elkövetkező században a tangót vagy az időszerű divattáncokat (*shimmy*, *charleston*, *rumba* stb.). Természetesen az a táncpartner, aki nem akart lemaradni, idejekorán feliratkozott a kiszemelt (vagy atyai szigor, illetve illem által kijelölt) lány táncrendjére. Hogy a véletlennek is nagyobb esélyt adjanak, néhány bálban a táncrendeken egy tánc mellett csillag jelezte, hogy az az egy előre el nem ígérhető, és le nem köthető. Így aztán a legszemfülesebb *gardedám* sem tudta megakadályozni, hogy arra lesben álló, rajtra kész felkérő érkezzenek.

Ezek a táncrendek bárlól bálra eleve úgy készültek, hogy egyediségükkel még nagymama korban is nosztalgiára késztesse. Gyönyörű kézműipari munkák voltak. A legszellemesebbek még a bálszervező körre, a bál jellegére is utaltak. Az első, 1871-ben tartott orvosbálra egy elefántcsontból készült, orvosi műszerekkel telefaragott fedőlapú táncrend készült. A következő évin kis hőmérő is volt. A cukrászbálon kis sodrófát formált. Az 1867-es jogászbálon az 5 forint volt a belépti díj és 7 forintba került az a női táncrend, amely „pompás nemzetiszínű szalagon lógó aranybullát tüntetett fel”. A Nemzeti Évezős és Vitorlázó Egylet hajósbáliján a női táncrend egy pompás kivitelű, teljesen felszerelt bronzcsónakot ábrázolt ezüst evezőkkel. Az 1882-es budapesti román bálban a táncrend kék és vörös atlaszmezőjű kerek pajzs volt, melyen keresztül bronzgerenda feküdt a bál időpontjával. Az egész széles vörös atlaszszalagon és láncokon lógott, az előbbi kék és sárga kis címeren a bál monogramjával. 1938-ban a Bristol Szállóban rendezett magyar-lengyel bálban egy olyan tarsoly volt a táncrend, melynek egyik oldalát a magyar, másikat a lengyel címer díszítette, de lehetne még hosszan folytatni a sort. Még a legegyszerűbb bálakon is odafigyeltek a szívecskét, olykor retikült, oldaltáskát, kitüntetést formáló kis tárgyakra.

Ezek megterveztetése a *Bálbizottság* dolga volt. Az adott közösség őket bízta meg a méltó szervezéssel. Akadt öt-tízfős bálbizottság is, de volt példa akár százas létszámúra is. E testületek rendszerint már az

előző év októberében-novemberében megkezdték a tevékenységüket. (Németországban például hagyományosan november [XI. hó] tizenegyedikén tizenegy óra tizenegy perckor láttak, s látnak ma is hivatalosan munkához.) Számos dolguk volt annak idején. Nekik kellett időben lekötöniük a megfelelő báltermet, megterveztetni a táncrendet, a meghívót. Nekik kellett megtalálniuk és felkérniük a megfelelő bálányát. A *bálanya* nemcsak női védnöke volt a bálnak, aki nevével hozott rangját mintegy átkölcsönözte az eseménynek, hanem sokáig valóságos felügyelője is volt az illemszabályok megtartásának. Bár közvetlen közbeavatkozásukat nem jegyezték fel a krónikák, ám a rendezéssel kapcsolatban lévén, azok esetleges beavatkozásai mögött is ott serénykedhettek. A XIX. századi bálók jó néhányában megemelt páholyszerűségből kísérték nyomon a vigasságot, pusztá jelenlétükkel is fegyelmezve az egybegyűlteket. Valóságos verseny folyt a minél nevesebb potentátok feleségeinek felkéréséért. A bálanyák rendszerint egy káprázatos csokrot kaptak vállálásukért, amit a bálon helyeztek a karjaikra. Mivel a *báli tudósítók* (ilyen sajtómunkások is voltak farsang idején) nemcsak a megjelent asszonyok és lányok neveivel és öltözetük minél szabatosabb leírásával lepték meg az olvasóikat, hanem rendre megírták, mely virágkötészetből származott a *bálanya csokra*, csakugyan odafigyeltek a minél látványosabb virágkompozíciókra.

A bálbizottság a bál nevével és időpontjával ellátott *emléktárgyakra* is megrendelést adott (legyezők, tükröcskék, púderszelencék, irattárcák, cigarettatartók, hamutálcák és más effélék), ami számukra szintén bevételt jelentett, az otthon maradt, nem bálképes korú testvéreknek, családtagoknak pedig kárpótlást, vigasztalást. *Tombolatárgyakat* is beszerettek a tombolajegyért megtartandó tárgysorsoláshoz. Az esetleges *bálkirálynő-választást* is meg kellett szervezniük, az érte járó díjat beszerezni. Volt ahol díszes, hímzett és feliratozott szalag, néhol korona, jogar, másutt zöld rozmaringgal teliszurkált piros alma volt a jutalom. Mindegy is volt egy versenyben, ahol csak a győzelem a lényeg. A legfontosabb teendők közé tartozott természetesen a megfelelő zenekar megtalálása és lekötése. A több bált is adó vidéki városokban a bizottságok „egybeműködése” révén akár sztárzenekar, híres *cigánybanda* is lekötethető volt a báli idenyre. Amely zenekar bizonyított, azt jó előre igyekeztek újra megnyerni maguknak. Jobb esetben maga a szálloda biztosította szerződött muzikusait. A bálbizottság szervezte meg az *étel- és büfészolgáltatást* is, esetenként a belépőjeggyel együtt kötelezően

megváltandó büféjeggyel is biztosítva a megfelelő fogyasztási kedvet. A termék alkalomhoz, a bálozó csoporthoz és újsághírbe illő díszítést is meg kellett szervezni.

A bálbizottságok, ha tehették, gondoskodtak olyan ingyenes meghívottakról, *díszvendégekről* is, akik emelték a rendezvény fényét, s vonzerőt jelentettek a bálók között válogatók számára. A már említett román bálnak például a Párizsból hazalátogató *Munkácsy Mihály* és felesége voltak egyik díszvendégei, az 1908-ban a pesti Royal szállodában tartott szerb bálnak *Bogdanovics Lucián* szerb püspök és *Kardaszevics* orosz főesperes, a budapesti Bem-szobor javára 1928-ban tartott magyar-lengyel bálnak pedig több királyi hercegnő mellett *Radziwiłł Sándor* herceg és *Kratoschwill Károly* altábornagy volt kiemelt résztvevője.

A pénzügyeket okosan és gondosan kellett intézniük, mert ha egy bál bevétele nem termelte ki a megrendezésére fordított összeget, a veszteség a bálbizottság tagjainak pénztárcáit terhelte. A rossz nyelvek szerint a felülfizetéses *jótekonysági bálszervezésnek* is ez volt egyik mozgatórugója. A meghatározott nemes célra fordították a teljes, a rendezési költségeken felüli összeget, így ez esetekben a bálrezi mindig fedezve volt. Felső körök báljain a nemes célra történő adakozás a jó ügyön túl a „rongyrázás” elleni általános ellenszenv mérséklését is szolgálta.

Ha már a rongyrázásnál tartunk, ne feledkezzünk meg arról sem, hogy *báli ruha* is az eladó sorba került lány védjegye volt. Minősége, divatossága, feltehető ára is jelezni volt hivatott viselője tehetőségét, növelhette kelendőségét. Ezért aztán, amikor a világháború hosszú időre megrendítette a báli kedvet, azon nemcsak a lányos anyák, zenészek, étekeszállítók, hanem a női és úri szabók s a cipészek is hosszan keseregtek.

Azután rövid időre ismét jobb világ köszöntött rájuk. Újólág egymást érték a bálók. Építész-, Huszár-, Vadász-, Medikus-, Lovas-, Korcsolya-, Iparos-, Vitézi-, Újságíró-, Cipős-, Jogász-, Tenisz-, Serfőző-, Kéményseprő-, Cukrász- és Protestáns-bál, Hölgfyodrászok bálja, Izraelita Nőegyleti bál, Katolikus ifjúsági bál, Szent István-bál... mozgatta meg a táncos lábú közönséget. Az 1938. év január 3-tól március 23-ig tartó hetvenkilenc napos báli szezonjából a budapesti báli naptárban mindössze huszonnégy olyan est akadt, amelyen sehol nem volt táncmulatság, de több olyan is, amelynek estjén hat helyszínen is mulattak a táncosok.

Nemzetiségeink már a polgárosodás kezdetén ráébredtek a saját bállok szervezésében mutatkozó tekintélyszerzés, közösség-, kapcsolat- és identitásépítés, nyelvgyakorlás és hagyományörzés lehetőségére.

A legrégebbi „nemzetiségi” bálók rendezése a budai német polgársághoz fűződik, bár az 1760-as évek végén még nem számítottak igazán nemzetiségnek, hiszen Budán akkor jószerével csakis németek éltek, másrészt az ország is az osztrák Habsburg birodalom része volt. Az első báli tragédia is velük kapcsolatosan esett meg 1776-ban. Békésen zajló multságukra fiatal joggyakornokok (jurátusok) ingyen kívántak bejutni, ami végül többszöri ostrom árán sikerült is nekik. A véres verekedések két halálos áldozatot követeltek. A rácvárosi szerbek is minden évben megtartották az úgynevezett szerb bált.

Monarchia szerte híre volt a budapesti román farsangi vigalomnak. „A román bál nálunk körülbelül azon helyet vívta ki magának, melyet a magyar bál foglal el Bécsben” – írta a Pesti Hírlap 1882 februárjában. „Hogy a főváros százezernyi lakossága között hány román család lakik állandóan, vagy hány időz itt legalább ideiglenesen, ezt nem csak a statisztikából tudhatjuk meg, hanem arról az évenként rendezni szokott román bálon is meggyőződést szerezhethünk magunknak. Aki csak közülök szalonképesnek érzi magát, el nem mulasztja e saját nemzetiségebéli bálon megjelenni, mely mintegy arra látszik hivatva lenni, hogy a fővárosi románok, általa legalább évenként egyszer életjelt adjanak magukról.” – írta egy másik lap, a Hon. A budapesti lengyel egylet

1881-től szervezte meg a Lengyel bálakat. A cigánybálok már az 1870-es években is közismertek voltak. Vidéken ezek olyan események voltak, amelynek bevétele nagyobb részben a bálidényt végigmuzsikáló zenekar primásának kezébe számoltatott le. A nagyobb városokban, s főként Budapesten idővel viszont az a formája is kialakult, amelyen a zenész-cigány közösség a maga és családtagjaik mulattatására rendezett – az úri közönség hasonló rendezvényeivel azonos elvek szerinti – találkozót, táncmulatságot.

Az elő világháború véget vetett a báli kedvnek, ami igazán csak a húszas évek közepén-végén tért vissza. A régi hagyományok folytatódtak, de újak is keletkeztek. Az örmények 1919-ben alakult egyesülete is beállt a trianoni Magyarország bálszervezői közé. A két világháború között különböző jó nevű és tágas fővárosi kávéházakban tartották országos örmény báljaikat. Görög bálakat is rendeztek országszerte, ám e néven ekkor valójában a görögkeleti vallás híveinek táncmulatságait jelezték. Bár kétségkívül görög nemzetiségűek is akadtak a megjelentek között. A sváb bálakat a legnépszerűbb rendezvények között tartották számon. Az Új Nemzedék például így tudósít 1931 farsangján: „Itt is, ott is, a Vigadót környező utcákon nagy csoportokba verődve svábok. Az ország minden részéről eljöttek, hogy részt vegyenek a hagyományos sváb bálon, amelynek védői nem kisebb urak, mint Gratz Gusztáv volt külügyminiszter, Unkelhauser Károly, az utolsó horvát bán és Bleyer Jakab volt miniszter, egyetemi tanár”. 1928-tól az újabb világháború kitöréséig minden évben volt magyar-lengyel bál a fővárosban.

A háborút követő évtizedekben a bálók új, illetve falusi hagyományokban gyökerező formái váltak közkedvelté (utcabál, batyusbál, rongyosbál), és felülről inkább a farsangon kívüli időszak báljait támogatták (szüreti bál, újoncbál, Katalin-bál stb.).

A rendszerváltásig az országos nemzetiségi szövetséggel rendelkező hazai népcsoportok e szervezeteik égisze alatt szervezték meg báljaikat, a délszláv szövetség kezdetben többnyire csak közös, délszlávokat. Szombathelyen 1977-től tartottak horvát bálakat. Különösen nagy híreket lettek a békési megyeszékhelyen, a Csaba Szállóban tartott szlovák bálók, amelyeken az étkeknek is kitüntetett szerep jutott. Volt év, amikor hatvanon felüli számban kínáltak szlovák ételeket a több mint négyszáz vendégnek. A görögök a hatvanas-hetvenes években a Ganz kultúrtermében tartott báljaikon alkalmanként akár ezeröttszázan is jártak a szirtakit, de természetesen Beloiannisz sem maradt táncolatlan. A nem csökkenő népszerűségű sváb bálók egyikehez 1962 februárjában a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem előtt ismét botrányos jelenetek társultak, „mivel nem jutott elég hely a sváb bálra érkezett tömegnek, s a Baranyából, Tolnából, Bácskából felutazott vendégsereg erőszakkal próbált bejutni a vigalomba”. Ezért aztán attól kezdve évente több sváb bált is szerveztek Budapesten. (1983 januárjában például csak a Hotel Duna InterContinentalban négyet is), de Pécs kínálatában is két-három sváb bál lett az évenkénti norma.

A cigányok nemzetiségi szövetsége csak igen rövid ideig működhetett, de ők sem ma-

radtak bállok nélkül. Számukra egyrészt a Szórakoztató Zenészek Szakszervezete megyei bizottságai szerveztek ilyeneket, másrészt turistacsalogató, idegenforgalmi eseményként időről időre a nagyobb szállodák is. Ez utóbbiakon persze – a fellépőket és hozzátartozóikat leszámítva – nem cigány részvételre, hanem a korabeli cigánynótás-cigánytáncos-cigányzenés, helyenként cigányjelmezes közízlésbeli elvárásokba „beleszerető” közönségre, számos külhoni vendégre számítottak, s hamisítatlan „mű-cigány” dáridót szerveztek.

A rendszerváltást követő idők bálkultúrája mindannyiunk számára ismerős. Az újjáéledt Operabáltól az iskolai szalagavató bálkon át a batusbálokig igen széles a választék. A kisebbségi, majd nemzetiségi önkormányzatok megalakulása is szélesítette a báli kedvet. Valahol csak gyökeret vert az önkormányzatiság, helyet kapott a saját szervezésű táncvigalom is. Nemcsak a Budapesten zajló országos, fővárosi és kerületi nemzetiségi bálokról, hanem számos nagy sikerű vidéki társukról is cikkezett a sajtó. Csak úgy kiragadva: a szavai, szászvári, kaposvári, borjádi, pécsi, eleki, ajkai zsámbéki sváb; a szentendrei, százhalmobattai pomázi, deszki, szegedi, battonyai szerb; a debreceni, győri örmény; a szombathelyi, szentpéterfai, szegedi, felsőszentmártoni horvát; az eleki, gyulai román; a szanyi, csongrádi, szegedi, komádi, szentesi, tiszaderzsi cigány; a vámosújfalui és a 2017-től megrendezett miskolci ruszin bálról.

Ismervén a farsang természetét, csipetnyi kétségünk sincs: az emberek életszeretete, társaság-, közösség- és vidámságigénye a járvány múltán újrateremtett minden kényszerűségből megroppant hagyományt. A bállok túlélték a gazdasági világválságokat, a háborúkat, a diktatúrákat, a ragályokat. Ki tudja, lehet, hogy az idej farsangfarkán már a Covidot jelképező kiszebábot is tűzbe-vízbe vetik...

fotók: fortepan és archív

Hegedűs Sándor

Skrlinné Sákán Tímea ügyvezető igazgatót

Több mint két évtizedes, a kommunikáció és kultúra területén szerzett tapasztalatokkal, született magyarországi horvátként tavaly megpályáztam a Croatica Kulturális Információs és Kiadói Nonprofit Kft. ügyvezetői igazgatói tisztségét, amit 2022. november 1-én vettem át a nyugdíjba vonuló ügyvezetőtől, *Horváth Csabától*. Gyerekkorom nyarat Baranya megyében, monyoródi nagyszüleimnél és nagykozári rokonainál töltöttem. Ott tanultam meg a horvát nyelv és a helyi dialektus alapjait. Felvettek a Pécsi Egyetem horvát nemzetiségi és angol nyelv tanári szakára, és egy szemesztert a Zágrábi Egyetemen ösztöndíjas vendéghallgatóként hallgattam. Azt terveztem, hogy a magyarországi horvát közösségben és a közösségért dolgozom. Húsz év újságírói munkám során az MTVA-nál mindvégig a horvát anyanyelv megőrzését tekintettem elsődleges feladatommak, a kulturális értékek közvetítését közösségünk és más népek felé. Ezt a szellemiséget hoztam magammal a Croaticába is.

A Croatica az elmúlt húsz évben tevékenységével, jelenlétével már bizonyította méltó helyét és szerepét a hazai horvát közösségben, s más nemzetiségi körökben is. A megszokott szakmai színvonalat a nehéz gazdasági helyzet ellenére is szeretném megtartani és idővel erősíteni. Megalapításakor és hosszú éveken át a Croatica fő profilja a tankönyvek kiadása és nyomtatása volt, ami saját digitális nyomdájában történt. Céлом, hogy a megváltozott körülmények között is fenntartsam a folytonosságot, valamint feltárjam a horvátországi piacra történő bekerülés kilátásait úgy a kiadás, mint a terjesztés terén. Habár a papíralapú könyvek még mindig nagy értéket képviselnek – és a jövőben is megmarad ez a szerepük –, nagy lehetőséget látok a digitális vagy elektronikus formában való megjelenítésben. Fontosnak tartom – a helyi önkormányzatokkal, intézményekkel és egyesületekkel együttműködve – kiadványaink népszerűsítését nemcsak a Croatica székhelyén, hanem az ország összes olyan területén, ahol élnek horvátok.

Nagy lehetőség napjainkban a cégek számára, hogy szolgáltatásaikat és termékeiket az interneten keresztül népszerűsítik. „Aki nem látszik, nem játszik” – nagyon is igaz ez az állítás a mai világban. Szeretnék egy új, frissített weboldalt létrehozni – ennek a folyamatnak már az elején járok –, ahol helyet kap a Croatica mindhárom szervezeti egysége: a kiadói, a kulturális és a médiatevékenység. Az új weboldal egyesíti az összes elektronikus médiát. Egy helyen jelennek majd meg a Hrvatski glasnik hetilap cikkei, a TV Croatica videói, a Radio Croatica műsorai, fotóalbumok és egyéb érdekességek.

A hagyományos média mellett egyre nagyobb igény mutatkozik az internet nyújtotta előnyöket kihasználó új médiumok iránt, a fiatal nemzedéket pedig új digitális platformokon keresztül lehet megszólítani. Az új weboldal mindenképp a jobb kommunikációt szolgálja majd, a már meglévő és a jövőben megnyerhető közönséggel is. Általa az intézményt is ismertebbé, vonzóbbá kívánjuk tenni. Újságírói múltamra tekintettel szeretném a Croatica TV-t fellendíteni, érdekes videóanyagokat készíteni. Az információs és dokumentációs tevékenység mellett érdekes embereket bemutatni, akik munkájukkal példát adhatnak másoknak. Mindennapi témákról beszélgetnénk, melyek mindannyiunkat érintenek, bemutatva a horvát intézmények működését is. Céljaim között szerepel, hogy nagyobb költségvetésű dokumentumfilmeket is

készítsek, melyek finanszírozását pályázat útján kívánom megvalósítani. Manapság népszerűek az ún. podcast beszélgetések. Felszerelésünk lehetőséget nyújtanak erre, hosszabb és mélyebb interjúk készítését is lehetővé teszik. A témák változatosak lehetnek, a kultúrától, az időszerű eseményeken túl, a politika, az oktatás, a sport, a szórakozási területekig mindent felöllelhetnek. Könnyedebb, mindennapi, nem kifejezetten nemzetiségi témákról folytatott beszélgetésekre is módot adnak. A lényeg, hogy saját nyelvünkön szólaljunk meg.

Nemrégiben meglátogattam a Horvát Televízió a Horvátországon kívül élő horvátok számára fenntartott „Glas Hrvatske” (Horvátország Hangja) csatorna főszerkesztője is, aki egy bemutatkozó riportot készített velem. Megegyeztünk, hogy hamarosan együttműködési megállapodást kötünk. Ha már említettem a fiatalokat: nemrég alakult meg az Országos Horvát Önkormányzat szakkollégiuma, a „Collegium Croaticum”. Horvát nemzetiséghez tartozó, Budapesten tanuló fiatalok számára biztosít szállást és szakmai programot, hogy akadálytalan tanulásuk és a horvátok társadalmi-politikai életébe való bekapcsolódásuk biztosítva legyen. A Croatica is feladatának érzi, hogy ezeket a fiatalokat összekösse a budapesti horvát közösséggel, támogassa és segítse a tevékenységüket. Önkéntes alapon a Croatica programjaikon is részt vesznek, lehetőségük van nyelvtudásukat kamatoztatni a Croatica médiáján belül is.

Minden nemzetiségi közösség fontosnak tartja, hogy a fiatalok tovább folytassák a nyelv- és hagyományápolást. Az utánpótlást már a gimnáziumi tanulók között keresni kell. Felkutatjuk a média iránt érdeklődő fiatalokat, leendő újságírókat, operatőröket, vágókat. Ennek érdekében együttműködési szerződést kötünk arra, hogy a budapesti és a pécsi horvát gimnazisták közösségi szolgálatot végezzenek a Croaticában. Színvonalas kulturális programokat szervezünk, a minőségre helyezve a hangsúlyt. Az elmúlt két hónapban több olyan rendezvényt tartottunk, melyek teltházások voltak. A legnépszerűbb a Horvát Kalendárium bemutatása volt, amely esemény már a karácsonyi előkészületek jegyében telt. Bevontuk a budapesti horvát iskola tanulóit is. Nagyon sikeres volt a budapesti horvátok éves találkozója is, melyet először tartottak a Croatica helységeiben. Úgy gondolom, hogy a Croaticának egyfajta kulturális animátori szerepe van, feladata, hogy összefogja a budapesti és a környéken élő horvátokat.

Jó kapcsolatokat ápolunk, együttműködünk Budapest és környéke más horvát intézményeivel, civil szervezeteivel, önkormányzataival. Szerencsére jól ismerem azokat az embereket, akik sokat tesznek horvátságunk fennmaradásáért. Szeretném más nemzetiségekkel a kapcsolatok javítását a velük közös tevékenységek szervezését. Terveim között szerepel, hogy az együttműködés reményében meglátogatom más magyarországi nemzetiségek kulturális és médiaintézményeit is.

A BARÁTSÁG szerkesztőseje eredményes munkát kíván!

Zoltán Bárkányi Valkán

Kara néni karácsonya

A károgó varjak, a bánat madarainak csapata a falu fölött egyenesen a katolikus templom felé szállt, és elkezdett körözni a torony körül. Kara Ilcsa néni önkéntelenül is abbahagyta a seprést az udvaron, a gallyseprűre támaszkodott, kiegyenesítette a hátát és körbenézett. – Karácsonyra biztosan kemény hideg lesz – villant át az agyán. A templom felé pillantott, és meglátta a fáradhatatlanul köröző madarakat. – A varjak mindig megmondják, milyen idő lesz – gondolta még.

Amint az udvart seperte, bizony gyakran meg kellett állnia, hogy kiegyenesítse a derekát. Tompa, szinte elviselhetetlen fájdalom kínozza. Igaz ugyan, a munkában, sőt a mozgásban is az utóbbi időben nemcsak a fájós dereka akadályozta. Fokozatosan elhagyta az ereje, egyre gyengébbnek érezte magát. Reggel nehezen kelt ki az ágyból, este szinte tehetetlenül zuhant bele. A fájdalmat nem csillapították az orvosságok sem, éppen ellenkezőleg, szétáradt az egész testében.

Egy jó évvel ezelőtt félóra alatt tisztára seperte az udvart, most meg annyi időbe kerül, hogy ezalatt kiért valamikor a szilák alá, a legtávolabbi szőlőjébe is, mormogta mérgesen az orra alatt. Tiszta szerencse, hogy az öreg vályogházat még novemberben, a Kelemen napi búcsúra kimeszelte. Most már biztosan nem lenne ereje ilyen nagy munkára. Régebben, még az ősz elején megfázott valahol, és az eredmény keserves volt: hosszú napokig gyötörte a láz, a tüdejét meg erős köhögés szaggatta. Kész csoda, hogy nem fulladt meg. Már a legrosszabbra gondolt: csak egy kupac föld a behunyt szeme fölött gyógyíthatja meg. Orvoshoz azonban nem akart menni. Az öreg doktor, akiben talán meg is bízott, két éve örök nyugalomra tért a templom fölötti lejtős domboldalon. Igaz ugyan, hogy a fiatal doktor hívás nélkül is eljött, és könyörtelenül belenyomott két injekciót. Ezek nélkül, gondolta később, neki is el kellett volna költöznie arra a lejtőre a templom fölött. Akkor már annyi ereje sem volt, hogy felkeljen az ágyból, csak feküdt, mint egy fadarab, és nézte a konyha fehér falait meg a plafont. Az elmúlt nyolcvannyolc év alatt sohasem volt olyan gyenge és beteg, mint akkor. Az injekciók után harmadnapra sokkal jobban lett, már egészségesnek érezte magát. Még szerencse, hogy számíthatott jó szomszédjára, Marcsára, aki mindent megcsinált a ház körül. A betegsége miatt így is elég gondot okozott neki. Sokkal korábban kellett kelnie, hogy megetesse az állatokat, ne hagyja éhezni a tyúkokat, nyulakat meg a kutyát, sőt a macskának is öntött egy kis tejet. Szegény, neki is megvan a maga keresztje, és nem is fiatalabb nála. A doktornak is biztosan Marcsa üzent, csak neki nem mondta meg. Az emberek jók, gondolta magában Kara néni.

Egészsége, mint hamarosan kiderült, nem tartott sokáig. Azóta minden munka nehezebb és megerőltetőbb. Hol van már az az idő, amikor a férjével egykettőre elbírtak a legfárasztóbb munkával is? Már odavan, soha nem tér vissza.

Az öregasszony szigorúan betartotta a szokást, hogy Karácsonyra a házban és a ház körül mindennek tisztának és a legnagyobb rendben kellett lennie. A házat kívül-belül kimeszelték, a disznóvágáson régen

Zoltán Bárkányi Valkán elbeszélései a szülőfalujában, Kesztlőcön élő emberekről szólnak. Ez a novellája 2008-ban jelent meg.

túl voltak, a kamrában illatoztak a frissen füstölt kolbászok és sonkák, a ház mögött, a pincében ott sorakoztak a lefejtett kiváló házi borral, az öröm, erő és életkedv forrásával teli hordók.

Ilcsa néni jó szívvel emlékszik vissza a karácsonyokra, amikor összejött az egész család. Amikor még éltek a szülei, a nővére, Anka, és az öccse, Jozsko. Aztán még itt volt a nevét viselő egyetlen lánya is. Igaz, nagyon régen volt ez. Elsőnek az apja hagyta el a családot, ottmaradt valamelyik átkozott szibériai gulágban. Azt a poklot, azt az átkozott szenvedést nem élte túl. Nem is élhette, hiszen már nem volt fiatal. Illendő temetés nélkül tűnt el egy tömegsírban, sok szerencsétlen falubelijével együtt, akiket ilyen messzire hurcoltak kényszermunkára. Az apja így nem pihenhet, ahogy illene, a temetőben a templom fölött. Emlékét csak a sírkő őrzi születése és halála dátumával. És hol van már az anyja, aki az Úr születése napjára még a legnehezebb időkben is elővarázsolt valami ajándékot mindenkinek a családból? Már régóta ő is örök álmát alussza. És a testvérei? A nővére, az öccse? Az ő sírjaik is ott vannak anyja és apja keresztje mellett. Öt évvel ezelőtt a férje is oda került. Halálával a ház kiürült, csak ő maradt benne egyes-egyedül. Igaz, itt lakhatna a lánya is, de őt a sors és a szerelem nagyon messzire, valahová a tengeren túlra csábította. Érte jött a fiú, a lány gyerekkori szerelme, aki szüleivel együtt még ötvenhatban biztosabb, biztonságosabb hazát talált magának Amerikában. Az elválás a lányától nagyon fájdalmas, szinte elviselhetetlen volt. Csoda, hogy a szíve nem szakadt meg ennyi fájdalomtól. Az élet azonban nem állt meg, minden napra bőven jutott munka. Csak éjjel sírdogált, a párnába temette könnyes arcát. Kívülről senkinek sem mutatta, hogy szenved, hogy a bánat összeszorítja a szívét. Egyetlen vigasza az volt, hogy két évente, mindig novemberben a búcsúra, hazajött a lánya, hogy meglátogassa. Eleinte csak maga, később a férjével és a gyerekekkel. Ezek a napok mérhetetlen örömmel és jókedvvel teli valódi ünnepek voltak.

Lassan négy éve lesz, hogy nem találkozott a lányával és annak családjával. Akkor megírta, hogy beteg és nem mehet ilyen hosszú útra. Két évvel ezelőtt, szintén levélben, a veje értesítette, hogy a felesége, vagyis az ő lánya, semmiképpen sem utazhat. Azóta nem kapott hírt a tengerentúlról. Se rosszat, se jót. Nem csoda, hogy ez megrémítette, és mérhetetlen aggodalommal egyetlen lányáért feküdt le nap mint nap. Sokszor gondol a legrosszabbra, arra, hogy kislányát élve már nem fogja látni.

Kara néni befejezte az udvar seprését, és megkönnyebbülve mélyet sóhajtott. Arcán valami nedvességet érzett, ezért a károgo varjak felé emelte az arcát, és mintegy magának megerősítette:

– Tudtam. Mégiscsak meghoztátok a havat! Az első havat! – mondta félhangon, és ruhaujjával letörölte arcáról az olvadt hópelyheket.

Az öregasszony először a fa tornácra nézett, aztán a kert felé fordult, és megsimogatta tekintetével a hatalmas, kopasz diófát, amelyet annak idején még az apja ültetett. A többi gyümölcsfát a férje és az öccse ültette, azután meg ő maga, az özvegyasszony, amikor már nem volt férfikéz a háznál.

Kara néni a konyhaajtó előtt találta magát, néhányat dobbantott, hogy lerázza azt a kevés havat és sarat. Halkan becsukta maga mögött az ajtót, néhány hasábot dobott a sparherltba, és elkezdett rakodni. Pár perc múlva hangosan sóhajtott néhányat, úgy érezte, hogy teljesen elhagyja az ereje, a lába egyáltalán nem akar engedelmeskedni. Mintha nem is tartozna a testéhez. Le kellett ülnie az ágy szélére. Kimerülten bámulta a ládán a kis fenyőt, amelyet még korábban egy nagyobb, sárga agyaggal töltött fazékba tett. Az apró karácsonyfát már kis gyertyák, arany és ezüst színű papírszalagok és szaloncukor díszítették.

Közben kint teljesen besötétedett. Kara néninek minden erejére szüksége volt, hogy a kredenchez menjen gyufáért. Amikor már minden gyertya égett, ösztönösen, apró, csoszogós léptekkel visszament az ágyhoz. Megint leült, és hátát a nagy párnának támasztotta. Így nézte

az apró gyertyalángokat, amelyek lassan, fokozatosan erőre kaptak és ragyogó fénybe borították az egész konyhát.

Az öregasszony szeme a nagy fényességben csak úgy sugárzott a boldogságtól. Pár pillanat múlva egyáltalán nem értette, hogy ebben a szinte vakító fényességben hogyan, honnan jöttek egymás után azok, akiket szeretett: elől apja és anyja, mögöttük öccse, Jozso a nővérel, Ankával, aztán a férje egyetlen lányukkal, Ilkával. Mindannyian egyenesen a karácsonyfához mentek. Mint korábban soha, felsorakoztak a feldíszített fa előtt. Két testvére halkán énekelni kezdett: „Krisztus Jézus született, örvendezzünk!” Hamarosan csatlakoztak hozzájuk a többiek is, mindannyian együtt énekeltek. Ilcsa néni rögtön felismerte az együttesben férje acélos hangját, aki két kezével vezényelte ezt a karácsonyi énekkart. Felállt az ágyról és mindannyiukat egyszerre a szívére ölelte.

– Boldog Karácsonyt! – suttopta és egymás után mindenkit jobbról-balról megcsókolt.

Sorban kézen fogták egymást, és kimentek a konyhaajtón. Kint, az udvaron sűrű pelyhek keringtek a levegőben, majd csendesen hullottak a földre. Kara Ilcsa néni még hallotta a szomszédasszony hangos kiáltását:

– Ilcsa, hol vagy? Nyisd ki!

Kara néni nem felelt. Családjával együtt ott lépdelt a friss, puha hószőnyegen, amely már vékonyan betakarta az egész udvart.

Szlovákból fordította: Zsembery Teréz

Nagy Kiril

Sárgaházi etűdök

(négy részlet)

Az elsőkönyves Nagy Kiril írja magáról

’92-ben születtem, Budapesten, ott is nőttem fel. Édesapám magyar, édesanyám bolgár, és habár nagyrészt nem kétnyelvűként nevelkedtem, a bolgár kultúra és az ország jellegzetességei mindig is erős mozgatói voltak (alkotói) életemnek. Vagy az ebből fakadó ket-tősség, kívülállóság – otthon mindig is bolgárnak tartottam magam, Bulgáriában magyarnak. Jelenleg Berlinben élek, itt kedvemre válogatom, éppen mi vagyok.

Kedvenc tantárgyam talán a történelem és az angol volt, vagy

Dora mama a tizenkét szögletű, hőálló kávéspoharának belsejében tompán kocogtatta a kiskanalat. Biggyedő ajkairól egy megolvadt filterű csikk csüngött. A kanalat könnyedén cuppantotta le, hisz nagy ellenállásba nem ütközhetett, lévén felső fogai mind hiányoztak négy őrlőt kivéve. Szürcsölt egyet a kávéból, és lágyan rekedt hangján mesélt Darinnak:

– Ezekre, időt pazarolni? Minek? Ugyan már... – és legyintett, majd az üres szipkáért és egy új csomag Melnikért nyúlt, aminek kartonját a konyhai szekrény fiókjában tartotta. – Ezek akkor is vért ontanak, ha az ember párnát nyom a kezükbe és azt mondja, aludjanak. Először csatázni kezdenek, majd egymás arcára szorítva egyszerre fojtják meg egymást. A férfi mindig talál módot hóbörgésre. Jobb esetben. Rosszabb esetben pedig a hónalja alá csap egy egész országot. Mert mondjuk egyszer kiskorában a boltosnéni rosszul adott vissza, az anyja meg rajta verte el a hiányzó pár sztotit. – Egy új szálát dugott a szipkába, az öngyújtó szikrázott, és olyan lelkesen szívta a felizzó cigarettát, mintha friss hegyi levegőből próbálna elraktározni magának a rosszabb napokra. – Hát ez valami tébolyda. És hogy mi hol voltunk, amíg ezek a tökkelütöttek háborúztak? Megmondom, hol voltunk, a konyhában. Na de kérem nem azért, hogy ebédet főzzünk ezeknek a barmoknak, hanem mert ott

Nagy Kiril Sárgaházi etűdök című könyve megjelent a Napút Kiadó – Kalota Művészeti Alapítvány kiadásában Budapesten 2022-ben.

volt a rádió, amin hallgattuk, hogy élnek-e vagy halnak. Hogy tudjuk, a gyerekek majd mit kell mondani. Nagyapád, ő jóember volt. De hát ő is csak egy férfi. A korok... Mit korok, az egész történelem áldozatai mi voltunk, édesem. Akiknek azt tanították, hogy ezeket a tesztoszterontól fűtött gorillákat követni és támogatni kell. Mert még a legbölcsebb nagymama is arra intett minket, hogy szeressünk, örökké, hallgassunk, mert a nőiség ereje az elfogadásban és gyöngédségben rejlik. Abban a fenéket... Ezeknek a férfiaknak igazság, ellenszegülés kellett volna, meg két kurva nagy pofon. Hiába fejlődtek annyit az elvtársak itt az évszázadok alatt... áh, fejlődtek a francokat. Annyi, hogy most legalább egy rádió-vagy tévébeszélgetésben előjáró példaként emlegetik az elvtársnőket. De így is maximum csak bálványok vagyunk. Mint valami erdei tündérek, akiknek szavát nem, csupán gyöngéd tapintását érthetik. Azt a tapintást viszont hangsúlyozzák bőszen, interjúkban, bemutatásokon, de ha beszélni kezdünk, oldalba böknék, „csak mosolyogj, kedves”. A nők pedig igazítanak egyet szoknyájukon, a Városi Áruházban vásárolt szőrmekalapjukat feljebb tolják, és egy vörös mosollyal a kamerába kacsintanak. A televízió másik oldalán pedig fekete-fehéren özönlik ezekhez, milliókhoz, akik azt hiszik, az a mosoly őszinte. Hát most mondom, nem az. De még mennyire, hogy nem. Ahogy az enyém se, még ma sem, és már nem is lesz. – Dora mama észrevette, hogy Darin alsó szemhéjai kételkedésre emelkednek, ezért egy lágy mozdulattal megsimította a fiú arcát, letörölve az aggályt. – Rád mosolyognom más, lelkem, az egészen más, tudod. A nőknek sok mosolya van, egy egész paletta. Csak jelenleg nem mi válogatunk a gyűjteményben. De hát mit tehet az ember... reméljük, hogy majd néhány generáció múlva a nők megtanulnak nem muszájból, hanem őszintén mosolyogni. Azért mondom most neked, hogy te jó legyél, ha már ezek a disznók nem voltak. Anyádnak és a többieknek most még nehezebb dolga van, mert ők már elhiszik, hogy egyenrangúak. Pedig korántse, de nem ám. Bőven nem. Csak hát a szavazati joggal itt kiszűrték a szemünket, akkor elhalkultunk, azóta meg mi van? A nagy büdös semmi, kérek, az van. – Darinnak most szemöldöke kezdett aggódni. – No, ne nézz úgy rám, édeském, nem utálok én a férfiakat. Nem csak nagyapád, apád is rendes ember. Mert is volna más lenni... Nagybátyád... az más tézta. De hogy utálok-e őket? Dehogy utálok. Szánom. Nem tehet róla ez a sok isten barma, hogy herével született. Azt meg ezek is csak tanulták, hogy a férfihormont mire használják. Mint ahogy mi se ösztönből fogjuk a fakanalat.

Az egyetem után dolgozni mentem. Méghozzá nem is akárhova, kérem. A lábatlani cementgyárba. Bizony. Akkor már egész jól beszéltem a nyelvet, nyurga voltam, esetlen, a kollégák mégis Szláv-medvének csúfoltak. Az októberi szocialista forradalom 56. évfordulója közelgett, arra buzgólkodott mindenki. Az egyik keverőfiú, az a Gráfel gyerek megsúgta, hogy az egyik titkárkisasszony szemet vetett rám. Hogy is hívták... valami Katinka. Katika!

– Katika – nevetett fel Alek. – Hogy dökög. Ka-ti-ka. Hát ilyen bugyuta nevet se hallottam még, már elnézést.

Mint a mészkeverő kattogása. Ejj, sok mindenhez értenek ezek a magyarok, de a névadás nem az erősségük, az szent. Szóval ott az ünnepség közeledtével nem is értettem, hogy hogy van ideje bárkinek is szemet vetni rám, nemhogy még nekem időm bárkinek is tetszeni, de az egyik délután leporoltam munkáskabátom és bekopogtam az iroda ajtaján. Katika ott ült tömzsin az asztalánál, egy vadonatúj Silverette írógépen pötyögött. Nem tudom, honnan a fenéből szerezte a japán masinát. Oly kecsesen kattogott a sárga írógép, ahogy az eső szokott kopogni a tetőablakon. Kezitsókolomoztam, aztán a kezét csókoltam, utána a száját.

– Maga kujon. És még maga mondja, hogy nem volt szerelmes?

Én kérem az nem voltam. Ez csak úgy történt. Én igazán nem tehetek róla. De nem emiatt mesélem ám. Hanem másnap mikor munkába

a nyelvek en bloc. Mindig is jótanuló voltam, de különösebb kedvem sosem leltem a tanulásban, a gimnázium utolsó évét nagy részben a padra görnyedve átaludtam. Azt hiszem, sose szerettem azt, ami muszáj, valami zsigeri ellenszenvet vált ki belőlem. És habár azóta két diplomát (bölcész és design) is szereztem, örülök, hogy az alkotás és tanulás már nem kötelesség, hanem vágy.

Épp nemrég olvastam édesanyám egy visszaemlékezését, azt írta rólam, tizennégy évesen határozottam el, hogy író leszek. Nekem ez ennyire konkrétan nem rémlett, de arra emlékszem, hogy egy álomból írtam először sokoldalú novellát, valamikor tini koromban. Azóta is rengeteg filmszerű álmom van, apró részletekig hatók. Leírni ritkán szoktam őket, de gyakran „vándorlok” bennük utólag. A cselekményeik és motívumaik is megdöbbentőek sokszor, de ami talán leginkább megfog, az a kidolgozottságuk, hogy könnyedén körülnézhetek bennük. Tudom, mit látok, ha balra fordulok, felnézek vagy akár valami alá. Azt hiszem, akkor is ezt próbáltam meg rögzíteni és átadni. És azóta is ezzel küzdök, hogyan írhatom le az összes ilyen képet, anélkül, hogy elfárasztanám az olvasót.

Egyetemi éveim alatt Kundera Búcsúkerülőjét lebegtettem, mint kedvenc könyvet, de hogy őszinte legyek, már nagyon kevésre emlékszem belőle. Romain Gary-t (Émile Ajar) szeretem, *Előttem az élet*, *Lady L.*, Heinrich Böll – Egy bohóc nézetei, Siri Hustvedtől *The Blazing World*. Magyarok közül Parti Nagy az, aki számomra überelhetetlen, bár nem rég belezügtam Polcz Alaine *Karácsonyi utazásába* – családom egy része Erdélyből származik, minden szava közeli volt. Susan Sontag, Raymond Queneau, ilyenek. Néhány éve kezdtem el nyitni sokkal több író felé, régen ritkán olvastam amerikai szerzőket például, az kevésbé volt a családi kánon része. Most viszont már nem igazán van szűrő. Ajánlások, ismerősen csengő nevek utáni kíváncsiság és könyvborítók alapján válogatok. Bolgáruul, németül csak ritkán olvasok, inkább magyarul és angol nyelven.

És általában tíz-húsz könyvet „egyszerre”: eléggé csapongó a kedvem és a türelmem, úgyhogy a könyvek állandó körforgásban vannak, kinyitva hevernek szanaszét. Jelenleg *The Fran Lebowitz Reader*-t, Spirótól a *Mikor szabad ölni?*-t és Lucia Berlin *Bejárónők kézikönyve* című novella-gyűjteményét olvasom. Eddig jók.

Korábban mindig designer-ként határoztam meg magam, csak néhány éve kezdtem ezt az író dolgot erőltetni. Magamban. Hogy elhiggyem. Pedig az író csak az választja el a nemírótól, hogy ír. Ennél több visszacsatolás nem kéne, hogy az ilyeneket elhiggyük magunkról. Egy könyvelő például nem kérdőjelezi meg könyvelői mivoltát, ez a kreatív szakmák betegsége. Talán most az első megjelent regényem, a Sárgaházi etűdök elhitette velem, hogy valóban az vagyok. Vagy az is. Szintén a visszaemlékezésben olvastam, tizenhét voltam, amikor kijelenttem, polihisztor leszek. Már nem szeretem a szó csengését, de az biztos, hogy egy hivatás nem elégít ki, egy médium nem elég mindazt átadni, amire az a feljebb említett vágyam megvan. De hát nehéz semmi helyett mindent csinálni...

Nem rég lettem harminc, ezt a vénkort pedig igyekszem a lehető legtöbb alkotással tölteni. Most többek közt egy színdarabon dolgozom, amelyet még ebben az évben Budapesten és/vagy Bulgáriában fogom megrendezni. A Sárgaházi etűdök bolgár fordítása is elkészült, de a regény már angol nyelven is létezik, ehhez is szeretnék kiadót találni. És bár tudom, most nem a pszichológusomnak, hanem esetleges olvasóknak mesélek, de fontos: boldog, büszke és izgatott vagyok, mert az a tizennégy éves kamasz a jelen örömeiről álmodott.

mentem, a Gráfel már rohant elém, hogy menjek gyorsan, mert valamit mutat. Berohantunk a C szárnyba, ahol a kemence volt. A gépek álltak, a munkások is. Csak a neonsövek üveges kattogását lehetett hallani. Mindenki ott volt, a vezetőségtől kezdve mindenki, még a hőcserélő toronyból is átjöttek. Úgy sorakoztak a rácsos körfolyósókon mintha egy sereglőraj pihenne a vezetékeken.

– Mi történt? Ne csigázzon, mondja már!

Szóról szóra ezt suttogtam, miközben a Gráfel gyerek trikóját téptem. – Darin imitálta, mintha valakit megragadna és megrázna, hogy beszéljen végre.

– És?!

Gráfel a kemence közepére mutatott. A finomra örölt mézskóhal-mok között ülepedni kezdett a por, és akkor megláttam. Ott állt Katika. Szürkén, feldolgozva, vaskos cementteste Lenin szobrokat megszegyenítve feszült a hatalmas csarnokban. Az égetés és őrlés olyan mesterien sikerült, hogy az igazgató megegyezett a családdal, hogy Katikát a gyár bejáratánál állítsák ki.

A pámat elvitték. Már nem emlékszem, kik. Talán a párt, az ÁVO vagy a rendőrség. Valamelyik rendszer, mindegy is, a szcenárió mindig ugyanaz: mozdulatlan gyerek, zokogó feleség, akinek a karjaiból kell kitépni férjét, aki csak nyugodtan biccent, eressz, mire a nő hisztérikusan a földre rogy és a gyerek lábához kúszva a bokájába karol. – Darin úgy beszélt, mintha olvasná. A szavak folyamatosan jöttek, mindegyik helye biztos volt a mondatban, nem kellett gondolkoznia. – Apámat tavasszal vitték el, nekem azt mondta, két hét múlva jön, én pedig pontosan két héttel később láttam a kivégzését a televízióban. Az egészet a Levszki szobor tövéhez rendezték, de rájöttek, hogy a párhuzam nem megfelelő, mert a hazaárulókat mégse az elnyomó törökök által kivégzett nemzeti hős lábánál kéne lepuffantani, ezért az utolsó pillanatban átszervezték az egészet a Nemzeti Operettszínház tövébe. A nemzeti adó, a kettes csatorna élőben közvetítette, a hírbemondó pedig az egészet úgy konferálta, mint egy félfontos futballmeccset, szurkolva a katonáknak, találgatva, melyik fegyver van töltve. Az igazság az, hogy mindegyik töltve volt. És ezt a katonák is pontosan tudták. Elárulta őket a rémületbe fojtott félmosoly, amikor az operatőr lassan végigment rajtuk nagyközeliben. Másnap az iskolában senki nem beszélt a történetekről, pedig azt hittem, majd sorban jönnek az osztálytársaim gratulálni, mekkora hős az én apukám. De semmi. Viszont a házukban lakó gyerekek napközi után kivégzőset játszottak az udvaron, és én önként jelentkeztem, hogy leszek az apukám, hadd legyenek, mert én jól tudom utánózni. Például, hogy hogyan rágta a cigi filterét, amikor újságot olvasott a rádió mellett koraestként, vagy hogyan vette fel a cipőjét ugyanabban a fotelben, mielőtt munkába indult. Mindig erősett húzott a cipőfűzőn, és masni helyett csomót kötött a két ívből. És mikor a közvetítés napján a kisszőnyegen álltam, az öreg tévé szürkén vibráló fényei előtt, apám minden mozzanatát megjegyeztem. A közös emlékeink helyére írtam őket. Az élére vasalt öleiben töltött délutáni meséket felcserélte a térdeléstől kopott, még a fekete-fehér képernyőn keresztül is barna nadrágja, ami előtt megkötözött, ökölbe szorult keze lógott. A családi fotókhoz való összetételést felcserélte a sorfal, a „mondd, hogy csíz”-t az állam ellen elkövetett merényletek listájának felolvasása. A fényképezőgépből felnéző kacsintását a lesütött szeméből poros arcán görgő egyetlen könnycsepp váltotta fel. A hetedik, utolsó együtt töltött születésnapon megsárgult ujjáival ügyetlenül próbálta a gyertyákat a túlédés cseresznyetortába állítani, de azok sehogy se akartak megmaradni, ezért egy ideges mozdulattal a torta közepébe dőfött, amitől megbillent az asztal, apám pedig egyensúlyát elveszítve a mellkasához passzírozódó tortával rámesett, az kilapult köztünk és minden irányba fröcskölt a rózsaszín krém. Órákig neveltünk. Ezt az emléket a golyótól való lassú összecsucslásra cseréltem. Egy jól kidol-

gozott koreográfiára. A lövéskor összerezzen, jobb válla a falnak lökődött, nyaka előrecsuklott, lábai pedig mint egy gyöngéd bajtárs, lassan földre engedték felsőtestét, a színház falához ültették, és végül fáradtan azok is eldőlték. Sokszor gyakoroltam még aznap este a mozdulatsort, a falnál, ahol mindig a magasságomat mérte a lexikkal. A tengernél süttetett testét, barna bőrét és őszülő mellkasszőrét pedig a fehér ingét lassan feketére festő vére írta újra, amit olyan hosszasan mutatott a kamera, hogy még egy reklámszünet is belefért. Mosószeret reklámoztak, egy velemkorú kisfiú evett csokoládét, és az anyukája egyáltalán nem haragudott, amikor összecsokizta a fehér pólóját, mert a csodaszer azonnal kihozta a makacs foltot. Reklám vége, addigra apám mellkasán már olyan 4 centivel volt nagyobb a folt sugara, és tudtam, hogy nincs az a mosószer, amit azt valaha kihozná. Anyám akkor ért haza, berontott a bejárati ajtón, egyenesen hozzám rohant, felnézett, és meglátta a foltot a tévében. Apámhoz hasonló mozdulattal csuklott össze, és úgy szorította a bokámat, mint két héttel azelőtt férjét, akit a karjaiból téptek ki. A ház udvarán végül a kivégzős játékból veszekedés lett, mert senki nem akart katona lenni, mindenki összerogyni akart, és amíg a többiek vitáztak azon, ki halhasson meg, az egyik alsós fiú felemelte karjait, egyik szemét behunyta, a másikkal célzott és lőtt. Ahogy a karjai hátrarándultak, én felidéztem a lövést, és lassan összecsuklottam a tölgyfa lábánál. A koreográfia minden elemét precízen követtem. Összerezzenés, jobb váll a falhoz, nyak előre, láb lassan rogyaszt, felsőtest ereszkedik, ül, láb dől. Zseniális alakítás volt, azóta se álltam fel.

Valaki felvette a televízióból a kivégzést, és névtelenül elküldte nekünk. – folytatta Alek. – Nagynéném, anyám nővére kotyogta el, hogy ki volt az. Egy távoli unokatestvér, bosszúból, amiért annak idején apámék nem neki adták a portaszolgálati állást a pártházban. Miután a mamával megnéztük a felvételt, nem szóltunk már többé. Egymáshoz nem. Ő tovább keményedett, gyémánttá, onnantól csak a nappaliban ült mozdulatlan. Két számmal kisebb szőrmebélésű papucsában, bokáján a zokni buggyanva gyűrődött, lábait pedig térdtől világoskék hálóingje takarta. A rádió konstans ontotta a híreket, egy perce sem kapcsolta ki. Ült, mereven bámulta az ütött-kopott parkettát, és a hírtől függően formálta arcát. Ha tőzsdei csódról beszéltek, ajka kissé legörbült, homloka összeráncolódott, szemöldöke középre zuhant, az úszóverseny eredmények hallatán győztestől függetlenül elmosolyodott, fejével igenlően bólintott, ha az új kormányrendeleteket olvasták, akkor éppen csak cöccögéssnyire nyitotta száját, és szemét egyszer körbeforgatta. Aztán egy napon felállt és kiugrott az ablakon. A szemem láttára, éppen a munkából értem haza. Mielőtt a teste földet ért volna, egy galambsereg vetette rá magát, koszos csőreikkel összecsípték otthonkáját és a magasba emelték. Nagybátyám az ablakon kihajolva üvöltött utána, hogy *mi a picsát csinálsz, jössz vissza de azonnal*, de anyám csak bárgyún lebegett, a galambok pedig izzadva nekiindultak. Nem ment el örökre. Esténként gyakran láttam az ablakom előtt lebegni. Ott, a hetedik emeleti szűk ablakok előtt a sötét-kék fényben, összepisilt hálóingjében. A galambok megritkult szárnyai még mindig tartották. Olyankor lábujjhegyen átosontam a nappaliba, ölemre emeltem a rádiót, a szobámban pedig a konvektorra tettem és felhangosítottam. Az ablakot résnyire nyitottam, úgy hallgatta a napi hírek ismétlését. Tőzsdei csőd – ajak le, homlokon ráncok, szemöldöke középre, bólintás; új kormányrendeletek – cöccögés, szem körbefogat. Mindig az úszóverseny eredményeit vártam, olyankor mosolygott. A köztünk lévő ablaküvegen tükröződve pedig olyan volt, mintha engem bámulna, és az a poshadt mosoly nekem szólna. Átnéztem tükörképén, az üres szemeödrökbe. Aztán kikapcsoltam a rádiót és visszafeküdtem a takaró alá. Máig eljön hozzám. Ma is meglátogatott. Könnyű, aszott testét ugyanolyan nehezen emelik a megvénült galambok. Otthonkáját megette a nap és a viharok, a csőrök már kiszáradt testbe kapaszkodnak.

Varga Ilona

Joka XV.

(részletek)

Egéritatás

Flaré és Nyica sok mindent megcsodált, de amikor már azt hitték, mindent láttak, Örzse megmutatta nekik az éléskamráját is. No, az volt csak a csoda a két vendégnek! Flarénak még a szája is tátva maradt a polcokra tekintve.

Legfelül sok-sok süvegcsukor sorakozott katonás rendben. A fali horgokon jó illatú füstölt kolbászok lógtak: vékonyabbak és vastagok is. Ennek a szobának szabálytalan kövekből volt kirakva az alja, de oly ügyesen, hogy mégis szinte szomszédjához ért valamennyi kő. Fönt a magasban a falon két apró nyílás – afféle kisablaknak való – volt vágva a falon. Ezeket belülről, keretre feszített hófehér vászon fedte.

– Kétsoros, aprószövésű – magyarázta Örzse –, hogy a legyek be ne jussanak. Kívül meg néhány vastag rácsrostély is van, a torkos macskák s idegenek távoltartására. Jól szellőzik a helyiség. A pince után itt van a házban a leghűvösebb. Télen persze felrakjuk az ablaktáblákat.

Rövid tartózkodás is elég volt rá, hogy Nyicának is megtapasztalják: csakugyan légjárta... és légy-nem járta hely volt ez a kamra.

Örzse készségesen megemelte a nagy bödönök tetejét, hogy belenéz-hessenek. Zsír volt bennük. Nem voltak hóján sóban, borsban sem. Egy madzagon fokhagymafüzérek, más madzagon szép piros paprikakoszorúk lógtak. A kosárka meg tele volt tojással. Egy köcsög színültig volt finom tejföllel. Azt, hogy finom, könnyen kitudhatták. Örzse merített nekik egy-egy kanálnyit, hogy megkóstolják. Mutatta a kisebb-nagyobb zsákocskákat is. Mák, fehér- és tarkabab, lencse, dió és mogyoró került a szemük elé.

– Tudod, az a baj – panaszkodott Örzse Flarénak –, hogy folyton kóstolgatni kell, nem dohosodott-e, nem avasodott-e meg, mert akkor menteni kell, ami még menthető belőlük. Én már nagyon unom az állandó kóstolgatást. Legalább most, nem segítenél rajtam? Nem vizsgálhatnád le most te a mogyoró és a dió belét? Ott a törő, ha vállalod.

– Nagyon szívesen, Örzse néni.

– Köszönöm angyalom, de aztán ne csak felülről vegyél, mélyebbről is! – mosolyodott el.

Magához húzta Nyicát, hogy együtt figyeljék vidáman, hogy a kislány milyen komolyan veszi a feladatot. Csakugyan mosolyfakasztó látvány volt, ahogy gyors ütemben kapkodja szájába a lecsupasztított magokat, majd tudós fejet vágva rágcsálja egyiket a másik után. Nyicának tetszett Örzse szelíd tekintete, amivel szinte simogatta Flarét, de a felcsillanó könnycsepp sem kerülte el a figyelmét, a szeme sarkában. Már épp rá akart szólni, hogy hagyja abba a kóstolgatást, amikor a kislány magától is abbahagyta.

– Aaztaaa! – kiáltott föl – s a szemben levő polchoz szaladt.

Csuprokkal volt tele. Mindegyiknek egy-egy kép volt az oldalára festve. Nagyságra egyformák voltak, de más-más gyümölcs volt rajtuk. Igaz, volt színes ábra, ami több csupron is ott díszelgett.

– Te festetted, Örzse néni? Mik ezek?

– Bizony, hogy én! Aki nem tud írni, tudjon legalább rajzolni. Anynyira egyformák, hogy különben nem tudnám, hogy melyikben van a szilva-, melyikben a baracklekvár, az alma-, cseresznye- vagy a körtekompót, a savanyított erős paprika, a torna... Képzeld csak, milyen

kalamajka lenne, hogyha szilvalekvár helyett tévedésből reszelt tormát tennék egyszer a gombócba.

Ezen aztán nagyot nevettek.

– Persze rögtön észrevenném, amint kinyitottam, de a folytonos nyitogatástól hamar tönkre menne minden, akkor pedig hiába dolgoztam. Mert nehogy azt hidd, hogy könnyű munka ám a lekvárfőzés! Tudod mit? Jövőre majd kölcsönkérek apukádtól és segítesz nekem, akkor meglátod. Persze nem ingyen. Majd lekvárban fizetlek.

Flaré azonnal lelkendezett.

– Ábrákat is festhetek majd? Lehet, hogy azt is tudok.

– Nem próbáltad még?

– Eddig még nem, de szerintem menne... Ugye, menne, Nyica?

– Azt hiszem, kis gyakorlással, bizonyosan. Flaré nagyon ügyes! – dicsérte Örzsenek.

– Akkor feltétlenül festeni fogsz az új csupokra, meg a régieket is át kell festeni, ha más kerül beléjük. Jó is lesz, mert én nem vagyok ügyes, más nem is biztos, hogy minden képet felismer.

– Dehogynem! – tiltakozott Flaré. – Ügyes vagy Örzse néni! – vigasztalta együttérzőn, s hogy bizonyítsa állítását, sorra olvasta a képeket.

– Alma, alma, alma, körte, körte... ez mind szilva, ez vagy cseresznye, vagy meggy..., de inkább meggy lesz... olyan meggyszínű. Ezek lesznek az erős paprikák... az a gömbölyűfajta. Ezek meg itt... – képedt el. – Örzse néni! Te darazsakat is savanyítasz?

– Az nagy csacsiság lenne, nem igaz? – nevette el magát Örzse. – Azokat méhecskének festettem, mert méz van bennük... Tudod, én nem vagyok olyan okos, mint az apukád. Ő még írni is tud. Neki elég lenne ráírni néhány krikszkraksz vonalat, s még évek múltán is tudná melyikben, mi van. Nem kéne annyit bíbelődnie a festegetéssel... Tudod, a mézet nem tudom, miképp kell festeni – simogatta meg Flarét.

A kislány úgy hitte, hogy elkésértette Örzse nénit, akit egyre jobban kedvelt, így újra serényen sorolta a képek megfejtését. Most a cserépfalaskák ábráit nézegette.

– Paradicsomok..., málnaszemek..., virágok, fehér virágok – jött zavarba.

– Bodza – segítette ki Nyica.

– Bodza, bizony! – mondta Örzse. – Finom bodzaszörp. Ilyet tavaly készítettem először. Bali bácsinak nagy kedvence lett. Viszünk is egyet belőle, hogy ti is megkóstoljátok. A testvérednek is biztos ízlik majd... Gyertek, nézzük meg a baromfiudvart, aztán ülünk ki a kerti asztalhoz, ott várjuk meg a fiúkat!

Kivitték, és letették a palackot a kinti asztalra, ami fölött ernyő feszült. Akkora, hogy a padokra is árnyat vetett. Csodaszép rózsalugas ölelte. Onnan elsétáltak a ház mögötti elkerített részre, ahol újabb ámulatba estek.

Ahogy Flaré később Mamónak mesélte, mindenféle kövér madarakat láttak. A tyúkok, kacsák még csak rendben voltak, libát is látott távolról korábban, de ott voltak azok a dühös, lifegő bőrű, kopasznyakú állatok, még a csőrükön is nőtt valami lelógó. Olyanok voltak, mintha taknyosak lennének. És – képzeled, Mamó – ennek a rondaságnak az a neve, hogy pulya, mintha valami gyerek lenne. Még becézik is: pulyka... És megeszik!

Szegény Flarének valóságos rémálomnak tűnhetett a baromfiudvarban tett látogatás. Előbb az egyik kakas akarta megcsipkedni a lába szárát, Nyica ugrott védelmezőn elébe, és Örzse néni csapott ökelme felé néhányat a seprűvel, ami végül jobb belátásra, távozásra bírta. Aztán a gúnár rohant felé fenyegetően, amikor lehajolt a kis lábához. A két nő azonban védőpajzsként tornyosult eléje. Aztán jöttek a pulykák, akik nemcsak rútak voltak, hanem fújtak is rá. Már csaknem elpityegte magát, amikor aztán hatalmas öröm érte. Először nem is fogta fel.

– Ott van az a három kas – mutatott Örzse az eperfa árnya alá. – Az a tietek. A mi ajándékunk nektek. Négy tyúk és egy kakas van bennük. Régen vágytok rá – ölelte magához az elsápadó Nyicát. – Majd felrakatom hazafelé a szekérre.

– De ezt mi nem fogadhatjuk el. Ez nagyon nagy érték – tiltakozott Nyica.

– A ti Jokátok, annyi jót tett velünk... Egyszer hadd tegyünk mi is valami jót viszonzosan.

– Mi jót tett Apu? – kíváncsiskodott azonnal Flaré.

– Ember nem tett még velünk annyi jót, mint az édesapád. Legyen elég ennyi. A kasokat pedig hazaviszitek! – mondta ellentmondást nem tűrő hangon.

Nem sokkal azután, hogy leültek a kertben, Mirkó szaladt oda hozzájuk.

– Gyere, Flaré! – kiabálta már messziről. – Bali bácsi felültet a lóra. Apa megengedte, hogy lovagolhassunk... Van két kiscsikó is. Gyönyörűek, a kezedből esznek – lihegte.

Így aztán a két nő végre egyedül maradt. Nyica szeretett volna rákérdezni Joka jótetteire, ami ekkora hálával tölti el Borba Bálintékat. Szerette volna megérteni, mi készítheti arra ezt a tehetős házaspárt, hogy éppen velük, mások által lenézett cigányokkal barátkozzanak, s ennyire kedvesen bánjanak. Örzse azt mondta „annyi jót tett” velük Joka. Ezek szerint többször is jókodott velük, máskülönben nem „annyi jót”, hanem „akkora jót” mondott volna. Márpedig neki mindenképpen tudnia kell. De mi módon tegye fel a kérdést, anélkül hogy megsértené ezt a barátságos asszonyt.

Örzse pedig, mintha csak gondolatolvasó lenne, megszólalt. Ő is ezt a félve feltett kérdést fogalmazta magában percek óta.

– Joka nem mesélte el, hogyan találkozott először Bálintommal?

– Nem! – felelte Nyica a legőszintébb csodálkozással – hiszen most döbbsent rá, hogy erről egy árva szót se hallott.

Örzsének nagyon jól esett ez a tájékozatlanság, még az eddigieknél is rokonszenvesebbé tette előtte Jokát. Pedig annál rokonszenvesebbé lenni már csak alig-alig lehetett.

– És arról, ami a keddhelyi vásárban történt Balival? Arról se mesélt?

– De, igen. Elmondta, hogy sok más ember mellett a férjedet is becsapta egy csaló. Elmesélte, hogy egy szivacs-golyó-keverő játékban a gazfickó mindig kilopta a pohárcák alól a golyót, így bármelyikre is böktek, mindig csak ő nyert. Szerencsésre azonban épp időben lelepleződött és a becsapottak, meg a nézők úgy felháborodtak, hogy jobbnak látta visszaadni, amit addig elnyert.

– Csak ezt mondta? És épp így? – csodálkozott Örzse.

– Ennyit mondott és nagyjából így. Ez volt a lényege.

– És azzal nem büszkélkedett el, hogy a nagy okosságával ő szerezte vissza a becsapottak pénzét? Micsoda ember?! Nem akarta, hogy tudjátok – állapította meg Örzse.

– De nekem tudnom kell! – szakadt ki kétségbeesetten Nyicából.

– Hát persze, hogy tudnod kell – ölelte magához a már a könnyeivel küszködő cigánylányt. – Tudnod kell, és én el is mesélem.

Azzal sorra elbeszélte, hogy miképp tette csúffá az ő egykor részeges ura Jokát. Becsapta és még ostorral is ütlegette. Joka mégis, amikor azt látta, hogy magatehetetlenre itta magát, szépen hazafuvarozta. Még a maradék pénzét sem vette el, pedig a munkájáért járt volna valamennyi. Aztán elmesélte azt az esetet is, amikor másodjára találkoztak. Hogy képes volt első kérésre megbocsátani, s hogy angyalok szaván szólt Bálinthoz. Pontosan felidézte, hogy mit és hogyan mondott, mert Bálit részletesen kifaggatta erről. Többször is. Annyira nehéz volt elhinni, hogy pár mondattól ennyire megváltozzon a viselkedése. Nemcsak amit mondott, hanem ahogyan mondta, az volt különös – ezt mondta Bálintom, de olyan áhítattal, mintha csakugyan angyalt hallott volna. És attól

kezdve – magad is láthattad – még itthon sem iszik tömény italt. Bort is csak, ha én kínálok... De két pohárnál többet abból sem fogad el...

Példákat is mesélt arról, milyen durván viselkedett vele Bali, mielőtt Joka a barátjává nem fogadta. De attól a beszélgetéstől kezdve, mintegy varázsütésre visszakapta az ő szerelmes férjét.

– Lehet, hogy ez valami cigány bűbáj, tényleg varázslat? – kérdezte, de legyintett is egyet, mielőtt Nyica válaszolhatott volna. – Mindegy is! De én mégis inkább azt hiszem, hogy egy angyal, aki barna bőrbe öltözött, hogy cigánynak álcázza magát... Keddhelyen pedig lehet, hogy Bali életét (az életünket) is megmentette – vette fel újra a beszélgetés korábbi fonálát. – Bálintom bevallotta nekem, hogy milyen sötét gondolatok érlelődtek benne, közvetlenül akkor, amikor Joka közbeavatkozott.

Ezután lépésről lépésre elmesélte Joka okoskodását és tetteit, aminek végén minden lóvá tett embernek visszaszerezte a pénzét. A csalók pedig rács mögé kerültek.

– Balimnak nemcsak a pénzét, a becsületét is visszaszerezte – tette hozzá –, mert ő annyira kétségbeesett, hogy a mások által rábízott pénzt is feltette, és elvesztette... Hanem csoda egy ember ez a te Jokád! Se szégyenével nem panaszkodik, ha más kellene gyaláznia vele, se hősiességével nem dicsekszik, ha ez által más hozna szégyenbe.

Miközben végig figyelte Nyica arcát, egyre szebb lett az a lány. Az arca áttüzesült, a szemei felcsillagosodtak. Minden jó szó, amivel Jokát illette, fokozta a büszkeségét, mintha csak őt dicsérte volna, mégis valamiféle fájdalom lengte körül. Amikor azt mondta, hogy a „te Jokád”, a lány megfogta, megszorította, majd megsimította a kézfejét. Balitól már tudott Joka és Nyica egymás iránti érzelmeiről, de most igazolva látta, hogy egy magát reménytelen szerelmesnek tartó, szeretetre méltó teremtés ül mellette. Mindketten nagyon megérdemelnék egymást. Ahogy a gyerekekkel bánik, az is példaszerű. Eltökélte, hogy segíteni fogja az ügyüket.

Nyica épp azon gondolkodott, hogy mily nagyon szereti ez a nő a férjét. Képes lenne ő is így szeretni Janót, ha feleségül fogadná? Nem kellett sokat töprengenie a válaszon, hisz eleve érzi, hogy igen.

Örzsé szólt hozzá. Nem figyelt rá kellőképpen. Félre is értette mit kérdez.

– Hogy látod? Szerinted is szépen élünk? – hangzott a kérdés, ami Bálint és Örzsé érzelmi kapcsolatának megítélésére vonatkozott.

– Szépen éltek, mindenetek megvan – felelte Nyica, akaratlanul is rossz irányba terelve a szót.

– Sajnos nincs meg, rosszul látod. Mit ér ez az egész – mutatott bánatosan körbe –, ha a legfontosabb hiányzik az életünkből. Bárhogy fohászunk érte, elkerül a gyermekáldás bennünket. Balim is talán azért fordult az italhoz. Most viszont már újra olyan, mint régen. Így elhitette magával, hogy most biztos kiérdemli majd azt a kisfiút vagy kislányt, aki édesapjának szólíthatná... De hát elszaladt felettünk az idő! Lassan öreg leszek az anyasághoz... Kár, hogy ilyen öreg vagyok már – kezdett szipogni.

– Az a baj, hogy fiatal vagyok – kezdett Nyica is vallomásba. – Senki a világon nem szeretheti ilyen igaz szerelemmel – beszélt Janóról, anélkül, hogy nevét, amit itt Jokaként emlegetnek, kimondaná. – Velem se tett senki férfi – rajta kívül – jót életemben. Olyan okos, mint a Nap, ebben pedig mégis buta. Nem akarja elhinni, hogy még vénkorában is szerelemmel szeretném. Mert, hogy jócskán fiatalabb vagyok, mint ő. Hát aztán!? Érzem, tudom, hogy ő is szeret, de azon van, hogy inkább korban hozzám illőhöz menjek feleségül. Még mesterkedni is fog ezen. De nekem nem kell más! ...Jaj, csak idősebb lehetnék!

Azzal ő is elkezdte itatni az egereket.

Éppen versenyt sírtak, amikor megjöttek a többiek.

– Látom, vidámak vagytok – állapította meg némi derűvel a ház ura, amikor melléjük telepedett.

Fánkok – nemcsak farsangkor

Loukoumades – görög fánkgolyó

Hozzávalók:

17,5 dkg liszt, 12 dkg porcukor,
1,6 dl meleg víz, 2 evőkanál cukor,
1 db kezeletlen narancs,
1 teáskanál instant élesztő,
1 teáskanál fahéj, csipet só,
olaj a sütéshez, ízlés szerint méz.

A narancs héját lereszeljük. A porcukrot és fahéjat összekeverjük, és előkészítjük egy nagyobb tálban. A lisztet keverőtálba szitáljuk, hozzáadjuk a sót, cukrot, a reszelt narancshéjat, élesztőt, vizet. Nyúlós, ragadós tésztává dolgozzuk össze. Letakarva pihentetjük egy órát, hogy kb. a duplájára keljen. Ezután a masszát habzsákba kanalazzuk. Kisebb golyókat nyomunk belőle a forró olajba, majd minden oldalukat aranybarnára sütjük. Szűrőkanállal kiemeljük, és fahéjas porcukorba forgatjuk. Tálalásnál folyósra melegített mézzel is meglocsolhatjuk.

Sufganiyot – hanukai lekváros fánk

Hozzávalók:

50 dkg liszt, 2 dl langyos tej,
1 tojás, 5 dkg élesztő, 5 dkg porcukor,
5 dkg olvasztott, de nem forró vaj, 3
db tojássárgája, 0,5 dl rum,
1 kávéskanál só,
1 narancs reszelt héja.

Minden hozzávaló legyen langyos, a dagasztás előtt pár órával készítsük össze a meleg konyhában az asztalra. Dagasztógépben vagy kézzel nagyon jól dolgozzuk ki a tésztát legalább 10 percig. Langyos helyen duplájára kelesztjük, majd lisztezett deszkán ujjnyi vastagra nyújtjuk. Bögrével köröket szaggatunk belőle, a közepébe mélyedést nyomunk, ide kerül majd a lekvár. Letakarjuk egy konyharuhával, és még fél órát hagyjuk kelni (a fánk akkor lesz szalagos, ha nagyon megkel, és olyan sok benne a levegő, hogy nem tud a feléig süllyedni az olajban). Egy nagy, mély serpenyőben olajat forrósítunk, és egyszerre két-három-négy darabot kezdünk sütni (helyigényes, megdagad). Amikor az egyik fele szép piros lett (kb. fél-egy perc), akkor megfordítjuk, és lefedjük a lábost. Miután ez az oldala is megsült, szűrőkanállal kiszedjük, és szalvétán lecsepegtetjük. Közepébe baracklekvárt teszünk.

Churros – spanyol tolófánk

Hozzávalók:

1,5 dl víz, 1,2 dl étolaj, csipet só,
12 dkg liszt, 4 db tojás,
olaj a sütéshez,
tálaláshoz fahéjas porcukor, lekvár
vagy csokiöntet.

A vizet, sót, olajat egy fazékban feltesszük forrni. Beleszórjuk a lisztet, és kevergetve addig főzzük, amíg elválk az edény falától. Kicsit hagyjuk lehűlni, majd egyenként adjuk a masszához a tojásokat, és dolgozzuk ki fényesre a tésztát. Habzsákba töltjük, és sütőpapírra ujjnyi, arasznyi rudakat nyomunk. Hagyjuk pihenni 45 percet, majd forró olajban süssük ki a rudakat. Kiemelés után papírszalvétán csepegtessük le, majd forgassuk porcukorba. Egy kis tálban meleg, folyékony baracklekvárt vagy csokiöntetet kínálunk hozzá.

Donkin donuts – amerikai fánk

Hozzávalók:

50 dkg liszt, 2 dl tej, 10 dkg cukor, 5
dkg puha vaj, 1 dkg élesztő,
1 csomag vaníliás cukor,
1 teáskanál citromhéj, csipet só.
A mázhoz: 15-20 dkg porcukor,
2 evőkanálnyi citrom- vagy céklalé,
csokiöntet, színes szórócukor.

Az élesztőt felfuttatjuk langyos vaníliás, cukros tejben. Amikor felfutott az élesztő, egy tálba tesszük a lisztet és a többi hozzávalót. Jól kidolgozzuk a tésztát, amíg leválk a kezünkről. Egy órát pihentetjük meleg helyen. Nyújtsuk ki ujjnyi vastagra, szaggassuk ki egy bögrével, középket pálincás pohárral, és sütőpapírral kibélelt tepsibe helyezve, letakarva pihentessük még 20 percet, majd előmelegített sütőben 15 perc alatt készre sütjük. Hagyjuk kihűlni, ezalatt készítsük el a mázat: 2 evőkanál citromlével vagy cékla főzőlevével keverjük el annyi porcukrot, hogy sűrű, folyékony masszát kapjunk. A mázzal vagy csokiöntettel vonjuk be a fánkokat, szórjuk meg színes szórócukorral.

Kemencés fánk

A tészta hozzávalóiból puha lágy tésztát dagasztunk. Letakarva kelesztjük 40-50 percet, langyos helyen (pl. 50 fokra előmelegített sütőben). Gyengén lisztezett deszkán kinyújtjuk, majd kiszaggatjuk két különböző méretű szaggatóval (vagy vékony pohárral: a kb. 6 cm átmérőjű körök belsejét kb. 2 cm átmérőjű pálinkáspohárral szúrjuk ki). Sütőpapírral bélelt sütőlapra rakjuk, és letakarva pihentetjük tovább. A belsejéből kilyukasztott darabokat is kisütjük mini fánkoknak. Előmelegített sütőben 180 fokon szép pirosra sütjük. Rácson hagyjuk kihűlni.

Csörögefánk sütőporral

Jól kidolgozzuk a tésztát, hogy közepes keménységű legyen. Bögrével kiszaggatjuk, a közepüket pedig kis pálinkáspohárral kiszaggatjuk, vagy derelyevágóval rombuszokat, bele hasítékot vágunk. Bármilyen formájú lehet a tészta. Forró olajban kisütjük, óvatosan, mert gyorsan sül. Melegen, vaníliás vagy fahéjas porcukorral meghintjük. Lekvárral tálaljuk.

Rózsafánk

A fenti tésztából készítjük. A tésztát 2-3 mm vékonyra nyújtjuk, majd 3, 4, 5 cm átmérőjű köröket szaggatunk. Szélüket bevagdossuk, közepüket kicsit megnedvesítjük és egymásra nyomjuk. Így hármával együtt sütjük forró olajban.

Fahéjas fánk – Zimtkrapfen

A hozzávalókból gyúrjunk lágy tésztát, nyújtsuk vékonyra, és vágjuk csíkokra. A tésztacsíkból tekerjük fel a fánksütő formára annyit, amennyi ráfér. A forma nyelére kötözött madzagot tekerjük lazán a tészta tára. Mély lábosban forrósítsuk fel a zsírt, a nyeles forma segítségével engedjük bele a fánkot, süssük aranybarnára, majd kissé hagyjuk kihűlni. Vegyük le a formáról, tekerjük le a madzagot. Tekerjük fel a következő nyers tésztacsíkot, így süssük ki egyenként egymás után a fánkdarabokat. Az elkészült fánkokat forgassuk meg fahéjas porcukorba.

Sváb kanálfánk

A szódabikarbónát, cukrot, sót belekeverjük a lisztbe, hozzáadjuk a tojást és annyi tejet, hogy sűrű galuskatésztát kapjunk. Két kanál segítségével egy-egy adag masszát forró olajba szaggatunk. Ha egyik oldala már szép piros, megfordítjuk, majd szalvétára szedjük ki, és leitatjuk róla az olajat. Megsórjuk porcukorral, lekvárral tálaljuk.

Szalagos fánk

A lisztbe mélyedést készítünk, beletesszük a cukrot, rámorzsoljuk az élesztőt, hozzáadjuk a tej felét. Az élesztőt felfuttatjuk kb. negyedóra alatt, majd hozzáadjuk a többi hozzávalót. Kissé lágy tésztát készítünk, jól kidagasztjuk, szobahőmérsékleten duplájára kelesztjük kb. egy óra alatt. Ekkor finoman átgyúrjuk, majd pihentetjük, amíg megkel. Deszkára borítjuk, ujjnyi vastagra nyújtjuk, kiszaggatjuk, és még így is pihentetjük egy félórát, majd forró olajban kisütjük. Sütéskor a tésztát megfordítjuk: először a tetejét tesszük az olajba, fedő alatt sütjük, majd megfordítjuk a fánkokat, és fedő nélkül sütjük tovább. Az olaj mennyisége és hőmérséklete nagyon fontos! Ne legyen túl forró, és ne lepje el a tésztát! A kisült fánkokat vaníliás porcukorral meghintjük, lekvárral tálaljuk.

Hozzávalók:

60 dkg liszt, 2 dl langyos tej,
10 dkg cukor, 10 dkg puha sózott vaj
(vagy sima vaj és ahhoz 2 dkg só),
2 egész tojás, 3 dkg élesztő,
1 evőkanál szárított citromhéj,
1 teáskanál vanília kivonat
vagy egy csomag vaníliás cukor.

Hozzávalók:

25 dkg liszt, 5 dkg vaj, 1 db tojás, 2-3
evőkanál tejföl,
1-2 evőkanál porcukor,
1 csomag vaníliás cukor,
fél csomag sütőpor,
1 evőkanál sütőrum, csipet só,
olaj a sütéshez.

Hozzávalók:

50 dkg liszt, 15 dkg zsír, 0,5 dl rum,
3 db tojássárgája, egy kávéskanál só,
2 evőkanál porcukor,
reszelt citromhéj, a sütéshez 1 kg zsír,
kúp formájú fánksütő forma,
ízlés szerint fahéjas porcukor
a szóráshoz.

Hozzávalók:

50 dkg liszt, 5 dl tej, 1 db tojás,
2 evőkanál cukor, 1 teáskanál só,
fél evőkanál szódabikarbóna,
olaj a sütéshez.

Hozzávalók:

50 dkg liszt, csipet só, 5 dkg cukor,
5 dkg vaj, 3 dl tej, 3 dkg élesztő,
3 tojássárgája, 2 evőkanál rum,
1 csomag vaníliás cukor,
olaj a sütéshez.

Források: sobors.hu, mazsihisz.hu,
mindmegette.hu, nosalty.hu,
pekeskifli.blog.hu, Réti Andrásné:
A kakasdi sváb konyháról, 2021

Inhalt „Barátság”/ „Freundschaft”

Jahrgang 30. Heft 1.

Die erste Ausgabe der Zeitschrift „Barátság” erscheint in diesem Jahr im Februar. Wir begrüßen die Faschingszeit und die Europäische Kulturhauptstädte: Veszprém, die Stadt der Königinnen, in der Veszprém-Balaton-Region in Ungarn, die multinationale Timisoara/Temesvár in Rumänien, und die griechische Kleinstadt Elefsina. Diese Städte erwarten die Besucher im ganzen Jahr mit bunten Programmen und stellen sich in voller Pracht Europa vor. Wir blicken auf den Lebensweg der am 18. Dezember mit dem Preis „Für die Nationalitäten“ Ausgezeichneten zurück, womit sie diese Anerkennung verdient haben. In einem Artikel beschäftigen wir uns anhand der Energiekrise und der hohen Inflation mit der Frage, wie die Landesselbstverwaltungen der Nationalitäten und die landesweiten Nationalitätenselbstverwaltungen die in den vergangenen Jahren übernommenen Bildungs- und Kultureinrichtungen aufrechterhalten, woher können sie Unterstützung erhalten und welche Sparmaßnahmen können eingeleitet werden? Wir berichten über die Beispiele der Bulgaren, der Slowaken, der Rumänen, der Serben, der Kroaten, der Deutschen und der Polen in Ungarn. Wir stellen die neue geschäftsführende Direktorin der Croatica Nonprofit Kft., Tímea Sákán Skrlin vor. Die Leser können die in diesem Jahr mit dem Raoul Wallenberg-Preis Ausgezeichneten kennenlernen. Für die Winterabende empfehlen wir inhaltsreiche Lektüren aus der Nationalitätenliteratur in Ungarn, die Autoren sind Ilona Varga, Kiril Nagy und Zoltán Bárkányi Valkán. Am 19. Januar erinnerte man sich landesweit an den 77. Jahrestag der Vertreibung der Ungarndeutschen, die Gedenkveranstaltung wurde in Kirne/Környe veranstaltet. Zum Schluß empfehlen wir Faschingskrapfenrezepte für die Faschingszeit. Die nächste Ausgabe von BARÁTSÁG erscheint am 15. April.

Our first issue of this year will be published in February. We welcome carnival-goers and the Cultural Capitals of Europe: the city of the queens, the Veszprém in the Balaton region in Hungary, the multi-ethnic Timisoara/Temesvár in Romania, and a small town in North-Eastern Greece called Elefsina. These cities await those interested with a rich programme all year round and present themselves in their full splendor to Europe. We look back upon the work of those who were awarded the Nationalities Award on the 18th of December last year and how they earned the recognition. In the middle of the energy crisis and high inflation, we deal with the question of how national and local selfgovernments of the nationalities can maintain the educational and cultural institutions they have been operating in the past years, how they can get support, how they can save money. We present Bulgarian, Slovak, Romanian, Greek, Serbian, Croatian, German and Polish examples in Hungary. We present the new managing director of Croatica Nonprofit Ltd., Tímea Skrlinné Sákán. You can get to know this year's Raoul Wallenberg award winners. We recommend meaningful reading material for winter evenings from the works of Hungarian nationality authors, the authors Ilona Varga, Kiril Nagy and Zoltán Bárkányi Valkán. On the 19th of January, the 71st anniversary of the expulsion of the Germans from Hungary was commemorated throughout the country, with the central ceremony held in Környe. Finally, we close the page with carnival donut recipe suggestions. BARÁTSÁG will be published next on the 15th of April.

Contents “Barátság”/ “Friendship”

Vol. 30. No. 1

Lapzárta: 2022. január 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2023. április 15-én jelenik meg.